

Maketuru le Matiye

Matiye

Mt

Gel kuju Jeju

¹ Ri gel dewje ke ujuje Jeju-Kiriste toke be: Jeju Kiriste to dew ke gel Dabbiti te, ngaa Dabbiti to dew ke gel Abaraham te.

² Abaraham uju Ijake. Ijake uju Jakobbo. Jakobbo uju Juda ke ngakoenje. ³ Juda de ke Tamar dujuje Pareje de ke jara. Pareje uju Eserom. Eserom uju Aram. ⁴ Aram uju Aminadab. Aminadab uju Naason. Naason uju Salmɔ. ⁵ Salmɔ de ke Rahabe dujuje Bowaje. Bowaje de ke Rutu dujuje Obede. ⁶ Obede uju Ijayi. Ijayi uju toku mbay Dabbiti. Dabbiti de ke dene le Uri* dujuje Salemo. ⁷ Salemo uju Robowam. Robowam uju Abiya. Abiya uju Aja. ⁸ Aja uju Jojapa. Jojapa uju Joram. Joram uju Ojiyase. ⁹ Ojiyase uju Jotam. Jotam uju Akaje. Akaje uju Ejekiyase. ¹⁰ Ejekiyase uju Manase. Manase uju Amɔ. Amɔ uju Jojiyase. ¹¹ Jojiyase uju Jekoniyase ke ngakoenje. Bbale teenn a daw ne ke ngann Ijarayelje to bbereje bbe te ke Babilonn.

¹² Go kuwa te ke duwade daw ne to bbereje Babilonn a, Jekoniyase uju Salatiyel. Salatiyel uju Jorobabel. ¹³ Jorobabel uju Abiyutu. Abiyutu uju

* **1:6** 1.6 Dabbiti ta dene neenn le goe te ke Uri oy, ooje 2 Sam 11.12

Eliyakim. Eliyakim uju Ajor. ¹⁴ Ajor uju Sadoku. Sadoku uju Akim. Akim uju Eliyudu. ¹⁵ Eliyudu uju Eliyajar. Eliyajar uju Matan. Matan uju Jakobbo. ¹⁶ Jakobbo uju Jejebbe ngaw le Marije ke to kɔn Jejuje ke daw n̄-bbare to Kiriste.

¹⁷ Unn kute dɔ Abaraham te ndereng Dabbiti te, buwa kuju dewje kara kara tee dɔku gire sɔ. Unn kute dɔ Dabbiti te ndereng kare te ke daw ne kede bbe-bbere te ke Babilɔnn, buwa kuju dewje kara kara tee dɔku gire sɔ. Unn kute dɔ ndɔ bbere te lede ke Babilɔnn ndereng ndɔ te le Kiriste, buwa kuju dewje kara kara tee dɔku gire sɔ.

Tar kuju Jeju

¹⁸ Tar kuju Jeju Kiriste toke be: Jejebbe aw aw mɔrɔ le Mari kɔn Jejuje. N-nayn n̄-taa naa ang bbay a, Mari le uwa sem ddew te le Ndil-me-nda.

¹⁹ Jejebbe nje-mɔrɔ laa le to dingaw ke gate gate, ngaa ndiki ta tee ke tare ke ddaka kem dewje te ang. Yeenn a n̄-diki ta kinyae hɔy baa. ²⁰ Toke Jejebbe aw eje tar neenn le mee te bbay a, mare anji le Ebbe-dewje tee ingae me ni te ngaa pa are na: «Jejebbe dew ke gel Dabbiti te, are bbeel ddai ang bbo e-taa Mari to dene lei, mba sem le ngonn ke to mee te le ddee ddew te le Ndil-me-nda. ²¹ Na kuju ngonn ke dingaw, ta a kunda ria na Jeju, mba ne a na kaji dewje laa me majangje te lede.»

²² Nejeenn tɔyn teeje mba kare tar ke Ebbe-dewje unda ta nje-kila mber-tar laa are pa ddee to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

²³ «Ngonn mande ke gere ngaw ang a kuwa sem, na kuju ngonn ke dingaw,

ngaa da kunda ria na Emanuwel.»
Gel ri le na: Lubba ee ke je.

²⁴ Toke Jejobbe le ndol a dda ne ke anji le Ebbedewje pa are le, ngaa n̂-taa Mari to dene laa.

²⁵ A, n̂-mbɔn saa naa ang ndereng Mari le uju ne ngonn ke dingaw, ngaa Jejobbe unda ri ngonn le na Jeju.

2

Nje ne-gereje ddeje mba koo Jeju

¹ Duju Jeju me bbe te ke Betelehem, dɔ nange Jude te, kare te ke Erodeto ne to tɔku-mbay. Goe te a, nje-ne-gereje inje er ke lo tee te le kare, n̂-teeje Jurusalam, ² ngaa n̂-dujuje na: «Tɔku-mbay le Jiipije ke duje le ee dda wa? Mba joo endenterenden laa er ke lo tee te le kare, are nddee ta poloe.»

³ Toke Erodeoo tar le a, mee sange nya, ngaa dewje tɔyn ke Jurusalam kara mede sangede tɔ. ⁴ N̂-mbɔn tɔke nje-poloje Lubba tɔyn, ke nje kɔruje gel ndu ngaa n̂-dujude se lo ke dda bba duju Kiriste te wa? ⁵ N̂-paje dareje na: «Duje me bbe te ke Betelehem, dɔ nange Jude te mba nje-kila mber-tar le Lubba dda tare Maketuru te na: ⁶ «Ei ke Betelehem, ke nange te le Juda, e-to ten baa horo ngann bbeje te ke nange te ke Juda ang.

Mba nje-kɔn bbe a kin mei te tee ta kɔru nɔ dewje lem, ngann Ijarayelje.» »

⁷ Erode ula bbar nje ne-gereje le lo-kiyae te dujude ta gere ndɔ ke endenterenden le tee ne.

⁸ Goe te a, nulade Betelehem, n̂-pa narede na:

«Awje aw dujuje tar do ngonn te le ke maje ta bbo ingaeje a, e-ddeeje e-paje are ema kara maw m-poloe to.»

⁹ Goe te ke dooje tar le toku-mbay le a, dawje. A endeterenden ke dooje kete lo tee te le kare le oru node aw ke de ndereng aw ar do lo te ke ngonn le to te. ¹⁰ Ro nje-ne-gerje le nelde nya waju do endeterenden ke dooje le. ¹¹ Dandeje me key te ngaa dooje ngonn le, de ke koenje Mari. Dosuje golde nangê ngaa n-poloeje. N-teynje ta bolje lede ngaa dareje neje ke toke, ande, ke yambo, ke ubbu ne ke ria na mir. ¹² Goe te a, Lubba ndoru mbide me ni te kare n-telje ro Erode te ang, a dunnje ddew ke dang n-telje ne bbe lede.

Dayn ke Jeju dawsaa Ejipite

¹³ Go kote te le nje-ne-gereje le a, anji le Ebbedewje ddee ke ni do Jejebbe te ngaa pa are na: «In taar, unn ngonn le de ke koenje bbo ayn aw Ejipite ta e-nayn nunn ndereng ndo ke ma pa kari kare e-tel, mba Erode a sange ddew ta tol ngonn le.»

¹⁴ Tile teenn njaa, Jejebbe in taar unn ngonn le de ke koenje ngaa dawje Ejipite. ¹⁵ N-nayn nunn ndereng Erode oy. Yeenn bba tar ke Ebbedewje pa ddew te le nje-kila mber-tar le ddee to tar ke tokoro. N-pa na: «M-bbar ngunum kare tee nange te ke Ejipite ke ddang.»

Erode tol ngannje ke Betelehem

¹⁶ Toke Erode gere to nje ne-gereje le ereje a, ungu oen nya. Yeenn a nunn ndu kare n-tol ngannje ke dingaw ke bbalde joo wase bbalde aw ngosi ke bbal joo me bbe te ke Betelehem, ke

me bbeje te ke mbore te, ase kem ndo ke nje negereje turaje are. ¹⁷ Yeenn ngaa tar ke Jeremi nje-kila mber-tar le Lubba pa ddee to tar ke tokoro. N-pa na:

¹⁸ «Ko bbar me bbe te ke Rama, ndu-no ke ndinga-ro uta doe. Rasel a aw no nganne. N-ndiki ta koo ndeje ang, mba nganne gotoje ngaa.»

Jejebbe de ke nje-ke laa dinje Egipite te n-telje

¹⁹ Go koy te le Erode a, anji le Ebbe-dewje ddee do Jejebbe te ke ni me bbe te ke Egipite. ²⁰ Anji pa na: «In taar bbo unn ngonn le de ke koenje, ta e-tel nange Ijarayel te, mba nje ke aw sangeje ngonn neenn ta tole le oyje mban.» ²¹ Jejebbe in taar, unn ngonn le de ke koenje ngaa n-tel ke de nange te ke Ijarayel. ²² Toke Jejebbe oo na Arekelayusu ngaa on bbe nange te ke Jude turu boeje Erode te a, bbel ddae ta tel. A Lubba pa tar are ke ni ngaa naw nange te ke Galile. ²³ Naw ngaa n-dda bbe ke ria na Najarete. Yeenn bba kare tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje le ddee ne to tar ke tokoro. Da bbare to dew ke Najarete.

3

Jan Batisi ila mber

¹ Do ndoe teenn Jan Batisi tee me kor te ke Jude ngaa aw ila mber. ² N-pa na: «E-turuje ddew lese mba Bbe-kon ke darâ e ngosi.» ³ Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba pa tar le Jan neenn le lew na: «Mare dew ila mber me kor te na:

«E-moseje ddew le Ebbe-dewje.
E-ddaje ngann ddewje laa areje ndoju njarara.»

⁴ Jan le ula kubbu ke n̂-dda ke biin jambal, ngaa n̂-to bbere ke endaar. Ne-kusa laa to ebeteje ke ubbu teje ke me k̄or te. ⁵ Dewje ke Jurusalam, dewje ke Jude toyn, ke dewje ke bbeje te ke guku do maann Jurden ddeje roe te. ⁶ N̄-paje tar majangje lede ke ddaka ngaa Jan le ddade batem maann Jurden te.

⁷ Toke Jan oo Parijiyenje ke Saduseyenje banya banya ke ddeje kare n̂-ddade batem le a, n̂-pa narede na: «See embakanraje, na ulase kare aynje sariya le Lubba ke aw ddee wa? ⁸ Areje kula ddase toju to e-turuje ddew lese mban. ⁹ Aw ejeje mese te e-paje na Abaraham to kajeje. Yeenn njaa kara baa ase ang. Mba mpa marese: Lubba ase ta turu erje neenn kare telje to ngannka Abaraham. ¹⁰ Tina to ngosi baa ta tuka ne kakeje ngirade te mban. Kake ke ande kande ke maji ang a da tuka kila poro. ¹¹ Ema, m-ddase batem maann ta toju to e-turuje ddew lese. A dew ke aw ddee gom te, singae utam. Ne-gol laa kara mase k̄oru gole te ang. Ne, na ddase batem Ndil-me-nda ke batem puru. ¹² Nuwa ne to kande koo laa jia te. Na kuta ta paal laa. Na k̄oru kem koo laa kungu damâ, a na ro tisa kem puru te ke a koy ndo kara ang.»

Jan dda Jeju batem

¹³ Me ndoje teenn Jeju in nange te ke Galile, ddee ro Jan te ta maann te ke Jurden kare ddae batem. ¹⁴ A Jan a ta mbete, ngaa pa are Jeju le na:

«Ema a, a ddam batem, a ei a e-ddee röm te wa?»
¹⁵ A Jeju ilae te na: «Ke bbasine neenn, e-ndiki te bbo e-dda toke baann. Mba to maji kare n-ddaje ne tɔyn ke to gate gate toke baann.» Yeenn ngaa, Jan le ndiki te saa. ¹⁶ Kake Jeju inga batem, ngaa tee me maann te a, kare teenn njaa ta dara teyn. Ngaa noo Ndil le Lubba ddisi dɔe te toke le der jeenn. ¹⁷ Ndu Lubba in me dara te bbar na: «Ne neenn n̂-to ngonum ke m-ndike nya. Minga rɔ-neel ddew te laa nya.»

4

Esu na Jeju

¹ Goe te a Ndil aw ke Jeju me kɔr te mba kare Esu nae. ² Jeju mbete ne-kusa ndɔ dɔsɔ til dɔsɔ tɔ ngaa bbo ddae. ³ Esu nje-na-dewje ddee ngɔsi saa ngaa pa na: «Toke e-to ngonon le Lubba a unn ndui are erje neenn telje ne-kusa.» ⁴ Jeju ilae te na: «Maketuru le Lubba pa na: <Dew a kisi ke tebbe ddew ne-kusa te kara baa ang. Na kisi ke tebbe ddew tar te tɔyn ke tee ta Lubba te.> »

⁵ Goe te a Esu le aw saa Jurusalam ke to bbe ke maji tɔyn. Naw nilae lum dɔ key-polo-Lubba te, ⁶ ngaa n̂-pa nare na: « Toke e-to ngonon le Lubba a, in dɔ key te neenn oso nangê mba Maketuru le Lubba pa na:

<Lubba a kunn ndu kare anjije laa wɔju dɔi, ngaa da lai to la kare unda goli er te ang.> »

⁷ Jeju ilae te na: « Maketuru le Lubba pa tɔ bbay na: <Ebbe-dewje ke to Lubba lei le a nae ang.> »

⁸ Esu tel aw saa do ddingiri te ke ndew nya ngaa toje bbe-konje toyn ke do nange te ke neje ke kura ke me te, ⁹ ngaa pa are na: «Toke osu goli nom te, ngaa e-polom a, ma kari neje neenn toyn.» ¹⁰ Yeenn a Jeju pa are na: «Otu ke ddang, Satan! Mba Maketurule Lubba pa na: «Maji kare Ebbe-dewje ke to Lubba lei njaa kara baa a osu goli noe te, ta ne kara baa a e-dda saa to.» » ¹¹ Yeenn ngaa Esu le otu inyae, a goe te a, anjije ddeje roe te ngaa ddaje saa.

Jeju unn kutu kula laa nange te ke Galile

¹² Toke Jeju oo na dila Jan key kula te a, noru roe naw nange te ke Galile. ¹³ Ninya Najarete a naw nisi Kapernayum kare toke dange te, nange te le Jabulon, ke le Nepetali. ¹⁴ N-dda baann kare tar le Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba ddee ne to tar ke tokoro. Tar le na:

¹⁵ «Nange le Jabulon, ke le Nepetali, ke toje ddew ba-kate te, tura maann Jurden te, ke to Galile, nange le dewje ke toje to Jiipije ang.

¹⁶ Dewje ke isije me til te ooje toku lo-kare ke.

Lo a kare do dewje te ke isije do nange yo te ke il biti biti.»

¹⁷ Un kute kare teenn njaa, Jeju unn kutu kila mber na: «E-turuje ddew lese mba Bbe-kon ke darâ e ngosi.»

Jeju bbar dongor nje-njaje goe te

¹⁸ Toke Jeju aw nja kar toku dange te ke Galile a, noo ngakon naaje joo: Simo ke daw n-bbare na Piyar de ke ngokoen Andere. Daw dilaje ddenge toku dange te le mba n-toje to nje-ndon-maannje.

¹⁹ Jeju le pa arede na: «Unnje gom. Ma ddase to nje-sangeje dewje.» ²⁰ Njange baa njaa a, dinyaje ddengeje lede a dunnje goe.

²¹ Jeju aw ngaji ke kete a oo mare ngakon naaje joo: Jake de ke Jan ngann le Jebede. Deeje me toku to te ke bodede Jebede le, daw n̂-moseje ddengeje lede, ngaa Jeju le bbarde. ²² Njange baa njaa a, dinyaje toku to lede ddem, bodede ddem ngaa dunnje go Jeju le.

Jeju toju ne ngaa ɔru rɔ-to rɔ dewje te

²³ Jeju nja nange te ke Galile toyn. Naw n̂-toju ne dewje me key-mbon naaje te le Jiipije ke nange teenn ngaa, nila mber Tar ke maji ke woju do Bbe-kon le Lubba. Noru rɔ-toje toyn rɔ dewje te, ngaa n̂-dda nare dewje ke debbe rɔde tujū ddeje maji. ²⁴ Ri Jeju bbar do nange Siri te toyn are dewje ddeje ke nje-rɔ-toje dang dang rɔe te: dede ke rɔ-toje dang dang ula kemde ndoo, nje ke eeje ke ndilje ke maji ang, nje-do-kilaje ke nje ke debbe rɔde oy ngaa Jeju ɔru ro-to rɔde te. ²⁵ Dewje banya banya unnje goe. Dinje nange te ke Galile, ke nange Toku Bbeje ke Doku. Mareje inje Jurusalam, ke nange te ke Jude, ke nange te ke to tura Jurden te.

5

Jeju toju ne dewje do ddingiri te

¹ Toke Jeju oo dewje ke banya le a, aal do ddingiri isi te ngaa nje-njaje goe te awje rɔe te to. ² Nunn kutu tojude ne toke be:

Kisi ke rɔ-neel

- ³ «Rɔ-nel to mba dewje ke gereje to,
 n̄-toje to nje-ndooje ddew keje te lede,
 mba Bbe-kɔn ke darâ to lede.
⁴ Rɔ-nel to mba dewje ke aw nɔnje,
 mba Lubba a wul mede.
⁵ Rɔ-nel to mba dewje ke wulje pe,
 mba Lubba a karede nange neenn to lede.
⁶ Rɔ-nel to mba dewje ke isije ke bbo nya ta dda
 ne ke gate gate,
 mba Lubba a karede ne ke mede ndiki.
⁷ Rɔ-nel to mba dewje ke aw ooje kem-to-ndoo le
 nga-mardeje,
 mba Lubba a koo kem-to-ndoo lede tɔ.
⁸ Rɔ-nel to mba dewje ke mede nda kayn,
 mba da kooje Lubba.
⁹ Rɔ-nel to mba dewje ke aw ddaje are me-wul
 lom to horo dewje te,
 mba Lubba a bbarde to nganne.
¹⁰ Rɔ-nel to mba dewje ke daw dula kemde ndoo,
 wɔju dɔ kula-ddade ke to gate gate,
 mba Bbe-kɔn ke darâ to lede.
¹¹ Areje rɔse nelse,
 toke dewje aw tajise,
 toke daw dula kemse ndoo,
 toke daw n̄-paje tarje ke majang dang dang,
 ke to tar ngemje baa dɔse te wɔju dɔm.
¹² E-ddaje rɔ-nel,
 isije ke koko,
 mba kuka lese ke darâ a bo nya.
 Nje-kilaje mber-tar le Lubba ke kete arese kara,
 n̄-ddaje singa ke de toke baann tɔ.»

Kate ke lo-kare ke dɔ nange te

¹³ «Sese a e-toje to kate ke nangê neenn. A bbo kate neel ang ngaa a, ddi bba dew a dda kare kate le tel neel bbay wa? Mare ne dang ke ta dda ne goto. To ne kungu koro kare dewje mbaynje ke golde.

¹⁴ «E-toje to lo-kare ke nangê neenn. Bbe ke n̂-dda do ddingiri te a kase kiya roe ang. ¹⁵ Dew unda puru lambe te a, a kaw kunda koy joo te ang. Na kunda do ne te taar kare nje-keyje le toyn ooje ne lo. ¹⁶ Ddew kara baa, areje ndoko lese to kem dewje te toyn. Yeenn bba da kooje kula ddase ke maji, ngaa da kosu ne gaji Bosese ke isi darâ.»

Ne-toju le Jeju do Ndu te

¹⁷ «Ejeje to m-ddee ta tuju Ndu le Moyiji wase ne-tojuje le nje-kilaje mber-tar le Lubba wa? M-ddee ta tuju nejeenn ang. M-ddee ta dda kare dewje ooje kande tarje ke me nduje tenn le ke maje. ¹⁸ Tokoro njaa m-pa marese, kare ke dara ke nange n̂-naynje bbay a, mare ngonn gol maketuru wase mare mbita gol Maketuru-Ndu a koso nangê ang, ndereng ddotu ndo te.

¹⁹ «Bbo dew mbete mare ngonn tar kara ke me ndu te, ngaa toju dewje are mbeteje ndu le a, na ddee to dew ke ten baa uta kese dewje toyn me Bbe-kon te ke darâ. A bbo dew ngem Ndu, ngaa toju dewje kare ngemje to a, na ddee to dew ke bo me Bbe-kon te ke dara. ²⁰ M-pa marese: Bbo e-ddaje ne ke gate gate uta nje-koruje gel Ndu wase Parijiyenje ang a, a kandeje me Bbe-kon te ke darâ ang.»

Ne-toju do wungu te

21 «Ooje na ñ-pa dare kaseseje lew na: E-tol dew ang, mba da gange sariya dɔ dew te ke tol dew mare. 22 A ema, m-pa marese: <Bbo dew dda wungu ke ngokɔen a, ase kare ñ-gange sariya dɔe te. Bbo dew bbar ngokɔen mbe a, nase kare daw saa nɔ sariya te. A bbo dew bbar ngokɔen woy a, nase kare dilae kem puru te ke aw ɔn ke ndɔ ke ndɔ.>

23 «Bbo aw nɔ baann te ke ne-kare-baa lei, a bbo mei ole to ngokɔin ee sei ke tar a, 24 maji kare inya ne-kare-baa lei le nɔ baann teenn, a aw dɔngɔr rɔ ngokɔin te le e-gɔl saa tar bba goe te a, e-ddee are ne-kare-baa lei le Lubba.

25 «Toke dew ke ee sei ke tar aw sei ke lo gange sariya te, a e-naynje ddew-bô bbay a, maji kare e-gɔl saa tar njange. Baann ang a, na kilai ji nje-gange sariya te, ngaa nje-gange sariya a kilai ji mbambaje te kare dilai key-kula te. 26 Tokɔrɔ njaa m-pa mari, toke uka nare ke da kɔju dɔi te tɔyn tunga ang a, a tee key-kula teenn ang nyɔm.»

Tar dɔ lo-to majang te

27 «Ooje na ñ-pa lew dare kaseseje na: E-dda lo-to majang ang. 28 A ema, m-pa marese: dew ke aa dene le nje-mare ngaa dda bbo laa a, dew le dda saa lo-to maji ang mee te mban. 29 Toke kemi ke kɔl dda are oso majang te a, ɔru ila kɔrɔ ddew ew. Mba bbo debbe rɔi kara a goto a, maji uta kare da-rɔi tɔyn njaa aw kem puru te ke aw ɔn ke ndɔ ke ndɔ. 30 A bbo jii ke kɔl dda are oso me majang te a, e-gange ila kɔrɔ ddew ew. Mba bbo debbe rɔi kara a goto a, maji uta kare da-rɔi

tɔyn njaa aw kem puru te ke aw ɔn ke ndɔ ke ndɔ.»

Tar tubba dene

³¹ «Ŋ-pa lew tɔ na: Toke dew tubba dene laa a, maji kare ŋ-dda maketuru kinya-naa nula jia te. ³² A ema, m-pa marese: Toke dene dda lo-to-majang ang, a bbo ngaweje tubbae a, dingaw le a dda kare dene le dda lo-to-majang. Ngaa toke dingaw taa dene ke ngaweje inyae a, dingaw le dda lo-to-majang tɔ.»

Tar kunda yo

³³ Ooje na ŋ-pa dare kaseseje lew na: Unda yo ang. Ne ke unda yo kem Ebbe-dewje te ta dda a, maji kare e-dda ne le. ³⁴ A ema, m-pa marese: Dang bba undaje yo ang. Undaje yo ke ri dara ang, mba dara to ngende-mbay le Lubba. ³⁵ Undaje yo ke ri nange ang tɔ, mba nange to lo kungu gole. Undaje yo ke ri Jurusalam ang, mba Jurusalam to bbe le Toke-Mbay. ³⁶ Unn dangara dɔi unda ne yo ang, mba ase ta dda kare ben dɔi kara nda wase ndul ang. ³⁷ A maji kare e-paje na: Ye njaa ann, ye njaa ann. Wase ye ang, ye ang. A bbo ilaje mare tar dɔe te a, to tar ke in rɔ Nje-Me-Majang te ann*.»

Tar kila bare

³⁸ Ooje na ŋ-pa lew na: Toke e-tɔ kem dew a da tɔ kemi. Toke e-guru ngange dew a da guru ngangɪ.

³⁹ «A ema, m-pa marese: Ilaje bare ang. Toke dew unda ka-mbɔri ke kɔl a, e-turu ye ke gel are

* **5:37** 5.37 Nje-Me-Maji ang to emare ri Esu ann

nunda tɔ. ⁴⁰ A bbo dew aw sei sariya te ta taa dɔ-kubbu lei ke taar a, inya kubbu kul lei are tɔ. ⁴¹ Bbo dew uwai ke gu kare e-nja saa kula-metere kara a, e-nja saa kula-metere joo.† ⁴² Toke dew duji ne a are. Ngaa bbo dew duju ta tunai ne a oke ang.»

Tar ndiki nje-baanje

⁴³ «Ooje na n̂-pa lew na: Maji kare e-ndiki nje-mari. A e-mbete nje-baan lei. ⁴⁴ A ema, m-pa marese: E-ndikije nje-baanje lese, ngaa e-dujuje Lubba wɔju dɔ dewje ke aw ulaje kemse ndoo. ⁴⁵ Yeenn bba a toje to ngann le Bɔsese ke isi darâ. Mba naw n̂-dda nare kare laa ɔsu dɔ dewje te ke majije ang ke dɔ dewje te ke majije tɔ. Naw n̂-dda nare ndi aw ere dɔ dewje te ke pa-nja lede to ke dɔgɔle ddem, dɔ dewje te ke pa-nja lede to ke dɔgɔle ang ddem. ⁴⁶ Toke dewje ke ndikise dɔɔ a, e-ndikijede a, kuka ddi bba a kingaje ji Lubba te wa? Nje-taaje nare-lambo kara ddaje toke baann tɔ. ⁴⁷ A bbo ngakɔnse njaa a, e-ddajede lapiya a, ddi ke dang boy a e-ddaje wa? Dewje ke gereje Lubba ang kara ddaje toke baann tɔ. ⁴⁸ Yeenn a, maji kare e-ddeeje to dewje ke maji toyn ddew kara baa toke Bɔsese ke isi darâ maji toyn.»

6

Gusu kare ne nje-ndooje

¹ «E-ngemje ddew lese ke maje: Toke e-ddaje ne ddew Ndu te le Lubba a, e-ddaje ne le kem

† 5:41 5.41

dewje te tɔyn kare daase ang. Baann ang a, Bɔsese ke isi darâ a kukase ang.

² «Yeenn a, toke aw are ne nje-ndoje a, maji kare uru ne ekii ang. Mba nje-ngemje aw ddaje toke baann me key-mbɔ-naa te le Jiipije, wase go ddew te mba kinga ne piti ta dewje te. Tɔkɔɔ njaa, m-pa marese, dingaje kuka lede mban. ³ A bbo are ne nje-ndoo ke jii ke kɔl a, are jii ke gel gere ang. ⁴ Yeenn bba ne ke are le a to lo-kiyae te. Bɔije Lubba ke oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.»

Gusu duju Lubba

⁵ «Toke aw dujuje Lubba a, e-ddaje toke le nje-ngemje ang. Dede n̂-ndikije nya ta kar taar bba duju Lubba me key-mbɔ-naaje te wase tɔ-ddewje te ta kare dewje tɔyn oojede. Tɔkɔɔ njaa, m-pa marese, dingaje kuka lede mban. ⁶ A ei, toke a ta duju Lubba a, aw me key te lei ngaa, utu ta key bba e-duju Lubba lo kiyae te. Bɔije Lubba ke aw oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.

⁷ «Toke aw dujuje Lubba a, tar ke kara baa njaa e-tel dɔe te gɔl bayan nya ang mba dewje ke gereje Lubba ang aw ddaje toke baann. Dejeje to n̂-paje tar nya bba Lubba a koo. ⁸ E-ndajijede ang, mba Bɔsese gere ne ke e-ndikije bba e-dujeje guku baa.»

Jeju tɔju gusu duju Bɔjeje

⁹ «Maji kare e-dujuje Lubba toke be:
Ei Bɔjeje ke isi me dara te,
Maji kare dewje gereje to rii maji tɔyn.

¹⁰ Maji kare e-ddee ɔn bbe!

Maji kare dewje ddaje ne ke mei ndiki dɔ nange te,

ddew kara baa toke ye ke dara.

¹¹ Areje ne-kusa taje ke bbokone. ¹² Ɔru tar majang leje dɔje te,

ddew kara baa toke jeje kara jaw jɔru tar dɔ dewje te ke ddaje majang ke je.

¹³ Inya ddew are mare ne na meje ang.

A ɔruje me ji Nje-Me-Maji ang te.

[Mba ei njaa kɔn-bbe, singa-mɔngu, ke piti to lei ke ndɔ ke ndɔ! Amem.]

¹⁴ «Mba toke ɔruje tar dɔ dewje te ke ddaje maji ang ke se a, Bɔsese ke ee darâ a kɔru tar dɔse te tɔ. ¹⁵ A toke bbo ɔruje tar dɔ dewje te ang a, Bɔsese a kɔru tar maji ang dɔse te ang tɔ.»

Tar mbete ne-kusa

¹⁶ «Toke e-mbeteje ne-kusa a, e-tɔjuje to isije ke rɔ-kate ddew kara baa toke nje-ngemje aw ddajeenn ang. Daw n̂-tɔju dɔ kemde te to daw n̂-mbeteje ne-kusa. M-pa marese, to tar ke tɔkɔrɔ, dingaje kuka lede mban. ¹⁷ A ei, toke e-mbete ne-kusa a, e-toko kemi, ngaa e-ndem ubbu. ¹⁸ Baann bba kare dewje gereje to aw e-mbete ne-kusa ang. A are Bɔije kara baa njaa ke ee lo te ke iya rɔe a gere. Bɔije ke aw oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.»

Tar ne-kingaje ke nangê ke ye ke darâ

¹⁹ «E-sangeje ne-kingaje ke dɔ nange te neenn nya nya ang mba esɔlɔlɔ a kɔn, a kuwa mbɔrkase ngaa, nje-bbokoje a tete ta-key mba bboko. ²⁰ A maji kare e-sangeje ne-kingaje ke darâ, mba dara to lo ke esɔlɔlɔ a kɔn ne te ang ddem, ne a kuwa

mborkase te ang ddem, nje-bbokoje kara a tete ta-key mba bboko ne te ang ddem tɔ. ²¹ Mba lo ke ne-kinga lei to te, mei a to te tɔ.»

Kem dew to lambe ke rɔe te

²² «Kem dew to ddew kara baa toke lambe ke da-rɔ dew te. Yeenn a bbo kemi to ke maje a, da-rɔi tɔyn njaa a ndoko. ²³ A bbo kemi to ke maje ang a, da-rɔi tɔyn a ndul. Yeenn a bbo lo-kare ke rɔi te tel to til a, til le a tel kil biti biti.»

Maji ta dda ke Lubba kara baa

²⁴ Dew kara ase dda bbere le ebbejedede joo ang mba, na mbete mare kara, a na ndiki mare kara. Wase na kunn rɔe kare mare kara a, na mbete mare kara. A kaseje ta dda bbere le Lubba ddem, le nare ddem ang tɔ.

Tar kunda me dɔ Lubba te

²⁵ «Mba yeenn a, m-pa marese: E-sangeje mese wɔju dɔ tebbe lese wase da-rɔse ang ddem, wɔju dɔ ne ke a kayje wase ne ke a kusaje wase kubbu ke a kulaje ang. Tebbe lese ngeng uta ne-kusa ddem, da-rɔse ngeng uta kubbu ddem ang wa? ²⁶ Ooje eelje ke darâ. N̄-dubbuje ne ang ddem, dujaje kande ko ang ddem, n̄-mbɔnje ne-kusa damâ ang ddem tɔ. A Bɔsese ke darâ aw ngemde ke ne-kusa. Gatese ngeng uta gate eelje ang wa?

²⁷ «Na bba horose te a kase kila mare ndɔ kara dɔ ndɔ tebbe te laa ddew sange-me te laa wa?

²⁸ Yeenn a, mba ddi bba aw sangeje mese wɔju dɔ kubbuje wa? Aaje ddew ke putu-kakeje ke mû aw unjuje ne. Daw n̄-ddaje kula ang ddem, dujuje ne ang ddem. ²⁹ A m-pa marese: Salemo ke da-rɔe njaa kara, dann ne-kingaje te laa tɔyn,

ula kubbu ke kura ase putu-kakejeenn kara ang.
³⁰ Sese ke me-kunn lese to ngaji baa neenn! Putu-
 kakeje bbay ke toje bbokone neenn ngaa bara
 a puru a kɔn a Lubba ulade kubbu. A sese, na
 kulase kubbu ang toke baann wa?

³¹ «Yeenn a aw paje na: Ddi a ja kusa? Wase,
 ddi a ja kay? Wase, kubbu ddi a ja kula wa. E-
 sangeje mese wɔju dɔ nejeenn ang. ³² Dewje ke
 gereje Lubba ang a aw sangeje nejeenn ke kare
 toyn. Bɔsese ke darâ gere to eeje ke bbo nejenn
 toyn. ³³ E-sangeje Bbe-kɔn le Lubba, ke gate gate
 laa dɔngɔr, a na karese kese nejeenn toyn dɔ
 mare te.

³⁴ «Yeenn a, e-sangeje mese wɔju dɔ ne ke bara
 ang. Mba bara njaa a sange ne laa bbay. Nɔɔ
 kara kara ase kem ndoo laa.»

7

Maji kare e-gangeje sariya dɔ nje-marse te ang

¹ «Maji kare e-gangeje sariya dɔ nje-marse te
 ang, mba kare Lubba gange sariya dɔse te ang
 tɔ. ² Mba Lubba a gange sariya dɔse te ddew
 kara baa toke e-gangeje sariya dɔ nje-marse le.
 Ne ke unnje bba ɔjuje ne a na kunn ta kɔju ne
 ne lese tɔ. ³ Mba ddi bba mu ke to kem ngokɔin
 te a oo a, tɔke kake ke to kemi te oo ang wa? ⁴ A
 pa kare ngokɔin pa na: «Are mɔre mu kemi te»,
 a ei njaa oo tɔke kake ke to kemi teenn ang toke
 baann wa? ⁵ Nje-ngem, ɔru tɔke kake ke to kemi
 te dɔngɔr bba a koo lo ke maje ta kɔru ne mu ke
 to kem ngokɔin te.

⁶ «Areje ne ke maji toyn bisije ang, mba da tel
 turu rɔde ke dɔse te ngaa da njarese. Unguje

mereje lese nõ bereje te ang. Mba da mboynje ke golde.»

Toke dew duju ne Lubba a, a kinga

⁷ «E-dujuje ne a da karese. E-sangeje ne a, a kingaje. Undaje ta key a, da kõru karese. ⁸ Mba dew ke duju ne a, inga. Dew ke sange ne a, inga, ngaa dew unda ta key a, dõru dare. ⁹ Horose te, na bba ngonno duje ne-kusa a, a kare er wa? ¹⁰ Wase na bba ngonno duje kanji a, a kare li wa? ¹¹ Sese e-majije ang, e-gereje ta kare ne ke maji ngannse. A Bõsese ke darâ a kare ne ke maji nje ke dujeje ang wa?

¹² «Ne toyn ke e-ndikije kare dewje ddaje ke se a e-ddaje ke de tõ. Yeenn to Ndu ke Moyije ke maketuruje le nje-kilaje mber-tar le Lubba tojuje aann.»

Ta-ddew ke joo

¹³ «Andeje ke ta-ddew ke ngaji, mba ta-ddew ke tate to ta-ddew ke aw ke ta yo te. Ddewe ngeng ang are dewje nya andeje ne. ¹⁴ A ta-ddew ke ta kaw lo-kinga tebbe te to ngaji baa ngaa to ddew ke ngeng nya, are dewje kara kara baa a aw ingaje.»

Nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje

¹⁵ «Aaje rõse wõju dõ nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje. Dulaje ngira bate bba ñ-ddeeje ne rõse te. A mede te nu, ñ-toje to enjakemnjarje ke aw uwaje ne aw usaje. ¹⁶ Ne ke a gereje ne de a to kula-ddade. Dew a kuja kande binye dõ kula konn te ang ddem, kande Pige dõ kake te ke ubba konn ang ddem. ¹⁷ Kake

ke maji, ande kandeje ke maji, a kake ke tuju, ande kandeje ke maji ang. ¹⁸ Kake ke maji ase ta kande kande ke maji ang ang. Ngaa kake ke tuju ase ta kande kande ke maji ang ngaa. ¹⁹ Kake ke ande kande ke maji ang a, da tuka kila poro. ²⁰ Yeenn a, ddew kula-dda te le nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje a, a gereje ne de.»

Nje-njaje go Jeju te ke tɔkɔɔ

²¹ «Dewje ke aw paje arem na: Ebbemje! Ebbemje! Dede tɔyn a da teeje Bbe-kɔn te ke darâ ang. Dede ke n̄-ddaje ne ke me Bɔmje ke ee darâ ndiki ke karede baa a da teeje. ²² Ndɔ gange sariya a, dewje nya a paje karem na: <Ebbejeje! Ebbejeje! Jila mber-tar, n̄-tubba ndilje ke maji ang ddem, n̄-dda ne-mɔrije nya ke rii ang wa?> ²³ Yeenn ngaa ma pa karede na: m-gereje ndɔ kara ang ta ɔtuje mbɔrem te ddang. Awje ddew ew, ese nje-dda neje ke maji ang.»

Gusu-tar dɔ keyje te joo

²⁴ «Yeenn a, bbo dew ke oo tarje tɔyn ke m-pa neenn ngaa dda ne kula a, na to ddew kara baa ke nje-kem-kare ke dda key laa dɔ er te. ²⁵ Ndi ere, maannje sirije taaje lo tɔyn, ngaa yel ula yeke key le, a key le oso ang mba dungu gɔl key le dɔ er te. ²⁶ A dew ke oo tarje lem ke maw m-pa neenn, a bbo dda ne kula ang a, na to ddew kara baa ke mbe-dew ke dda key laa dɔ enangara te. ²⁷ Ndi ere, are ngann maannje sirije taaje lo tɔyn, ngaa yel ula yeke key le, a key le oso ngaa guru njuku njuku.»

Jeju tɔju ne ke singa le dew ke ɔn mbay

²⁸ Toke Jeju pa tarje neenn le toyn nunga a, ne-toju laa le oru singa dewje ke banya ke ooje tar le.
²⁹ Mba n̄-toju ne toke engan nje-koru gel-nduje le Jiipije ang. N-toju ne ke singa kɔn-mbay.

8

Jeju oru rɔ-to banji rɔ mare dew te

¹ Toke Jeju ddisi dɔ er te le a, dewje ke banya unnje goe. ² A, a ta koo a, mare nje-banji ddee ngɔsi ke Jeju le, ɔsu mekeji-gɔle nɔe te ngaa pa are na: «Ebbemje, toke e-ndiki a, a kase dda kare m-ddee maji.» ³ Jeju ula jia oru ne nje-banji le ngaa pa na: «M-ndiki te, e-ddee maji.» Njange baa njaa a, banji le gayn rɔe te ke ddang ngaa n̄-ddee maji. ⁴ Ngaa Jeju pa are na: «Oo ke maje, e-pa tare are dew ang. A, aw toju rɔi are nje-polo-Lubba tenni oo bbo are ne-polo ke Moyiji unn ndu woju dɔe kare dewje toyn gereje to rɔi ddee maji ngaa.»

Jeju oru rɔ-to rɔ nje-kula te le nje-kɔn dɔ mbambaje ke Rɔm

⁵ Kare te ke Jeju a ta tee Kapernayum a, mare nje-kɔn dɔ mbambaje ke Rɔm ddee ngɔsi saa ngaa duju kare numae. ⁶ Nje-kɔn dɔ mbambaje le pa na: «Nje-kula***** lem to key, debbe rɔe oy are naw noo ndoo to bbeel.» ⁷ Jeju pa are na: «Ma kaw koru rɔ-to laa le.» ⁸ A nje-kɔn dɔ mbambaje le ilae te na: «Ebbemje, mase kare ande key lem ang. Tar kara njaa a e-pa a, rɔ-to le nje-kula lem le a nunga. ⁹ E-ma, mare dew aw ɔn dɔm, ngaa mɔn dɔ mare mbambaje tɔ. Bbo m-pa mare mare kara m-pa na: <Aw!> A naw.

Bbo m-pa mare mare m-pa na: <E-ddee!> A ñ-ddee. M-pa mare nje-kula lem m-pa na: <E-dda ne neenn!> A ñ-dda.»

¹⁰ Toke Jeju oo tar le nje-kon do mbambaje le baann a, tar le nele to bbeel, ngaa ñ-pa nare dewje ke unnje goe na: «M-pa tar ke tokoro marese, nange te ke Ijarayel toyn, m-nayn minga mare dew ke koo me te laa bo toke be ang. ¹¹ M-pa marese: <Dewje nya a kinje lo-tee te le kare, ke lo-kande te le kare ta da kisije ta toku ne-kusa te ke Abaraham, Ijake, ke Jakobbo me Bbe-kon te ke darâ. ¹² A dede ke Bbe-kon le to lede le, da kungude ddaka lo te ke ndul ngaa lo teenn le, da nonje ddem da ngerje ngangede ddem.> »

¹³ Goe te a, Jeju pa are nje-kon do mbambaje le na: «E-tel aw bbe lei. Ne ke e-duju le, a kinga woju do koo me te lei.» A kare teenn njaa, ro-to nunga ro nje-kula te le nje-kon do mbambaje le.

Jeju oru ro-to ro dewje te ke banya.

¹⁴ Toke Jeju ande key le Piyar a, noo mum Piyarje ke dene ke to key ke ro-to. Roe tunga nya. ¹⁵ Jeju oru ji dene le ngaa roe ke tunga le wul. Dene le in taar ngaa unn kutu dda saa.

¹⁶ Lo-kul a, ñ-ddeeje ke dewje ke eeje ke ro-to ndilje ke maji ang toke banya ro Jeju te. Tar ke ta Jeju te njaa tubba ne ndilje ke maji ang le ngaa noru ro-to ro dewje te le toyn. ¹⁷ N-dda baann bba kare tar le Ijayi nje-kila mber-tar le Lubba* ddee to tar ke tokoro. Tar le na: «Noru namaje leje ke ddang, ngaa ñ-taa ro-toje leje ke doe te.»

* **8:17** 8.17 Oo Ejayi 53.4

Dewje ke ndikije ta kunn go Jeju

¹⁸ Toke Jeju oo dewje ke banya banya ke gukeje le a, n̂-pa nare nje-njaje goe te kare dawje tura toku dange maann te. ¹⁹ A mare nje-kõru gel ndu ddee pa are na: «Nje-ne-toju, lo toyn ke aw te a, ma kuwa goi.» ²⁰ Jeju ilae te na: «Mulaje eeje ke lo-kiya rɔ lede ddem, eelje ke darâ kara eeje ke key lede ddem. A Ngonn† le dew ee ke lo kara ta kula dɔe te ang.

²¹ Mare nje-nja goe te pa are na: «Nje-ne-toju, inya are maw m-dubbu boy bba.» ²² Jeju ilae te na: «Unn gom a inya yoje are dubbuje yoje lede.»

Jeju ndange bamburanbo are ew rɔe

²³ Jeju aal toku to ngaa, nje-njaje goe te danneje. ²⁴ A ta koo a, bamburanbo in dɔ toku dange maann te le. Maann le aw lenge ungu me toku to te le are nayn ngɔsi ta ddusu, a Jeju nayn aw tibbi. ²⁵ Nje-njaje-goe te awje ngɔsi saa aw ndoleje ngaa paje areje na: «Ebbe-dewje ajije! Ja ta koy!» ²⁶ Jeju ilade te na: «Mba ddi bba aw bbeelje wa? Sese ke koo me te lese bo ang.» Yeenn ngaa ni taar, n̂-ndange lel le ddem maann le ddem ngaa lo tel to ddekeke. ²⁷ Dede toyn njaa mede unda dɔ binya ngaa n̂-paje na: «Dew ddi njaa neenn bba lel, ke maann kara ooje tae neenn wa?»

Jeju tubba ndilje ke maji ang rɔ dingawje te joo

²⁸ Toke Jeju tee tura dange maann te, nange te le dewje ke Gadara a, dingawje joo inje dɔbareje te tilaje keme. Ndilje ke maji ang isije mede te.

† **8:20** 8.20 Ngonn le dew to Jeju

N-ddaje singa nya are dew kara ndiki ta nday ke ddew ke dɔbareje te le ang. ²⁹ Duruje ekii na: «Ngonn le Lubba, ddi a aw sange rɔje te wa? E-ddee ta kula kemje ndoo kete bba kare ndɔe ke Lubba wɔju le ase wa?»

³⁰ Ngosi ke lonn le, tɔku kusu bereje aw usaje ne. ³¹ Ndilje ke maji ang le ddaje rɔde to ndoo rɔ Jeju te na: «Bbo a ta tubbaje a, ulaje me kusu bereje te tonn.» ³² Jeju pa arede na: «Awje!» Ndilje ke maji ang le teeje me dingawje te le ngaa aw andeje me kusu bereje te le. A, a ta koo a, kusu bereje le tɔyn inje dɔ kongo te ke ndew osoje me dange maann te le, ngaa doyje me maann te le tɔyn.

³³ Dingawje ke aw ngemje bereje le aynje awje me tɔku-bbe te, ngaa paje tar ne ke tee le, ke tar ne ke inga dingawje ke joo ke ndilje ke maji ang to mede te le tɔyn are dewje. ³⁴ Yeenn ngaa dewje tɔyn ke me tɔku bbe te le teeje aw tilaje kem Jeju le. Toke dooje a, n-ddaje rɔde to ndoo rɔe te kare nɔte ke ddang nange te lede.

9

Jeju dda are rɔ dew ke debbe rɔe oy ddee maji

¹ Jeju aal tɔku to ngaa gange dange maann le tel aw tɔku bbe te laa. * ² Dewje ddeeje rɔe te ke mare dingaw ke debbe rɔe oy ke dilae dɔ tuwa te. Toke Jeju oo koo me te lede le a, pa are dew ke rɔe oy le na: «Ngunnum, uwa are ngeng, tar majang lei ɔru dɔi te ngaa.»

* **9:1** 9.1 Bbe ke Jeju isi te kare teenn le to Kaperenayum. Ooje ke Marke 2.1

³ Yeenn ngaa, mare nje-kõruje gel ndu paje mede te na: «Dew neenn aw taji Lubba.» ⁴ A Jeju gere keje lede ngaa dujude na: «Mba ddi bba eeje ke keje ke maji ang baann wa? ⁵ Ta pa na: Tar majang lei oru doi te, wase ta pa na: In taar bbo e-nja. Yee ke dda ngeng ang wa? ⁶ M-ndiki kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa ta kõru tar majang do dewje te ke nangê neenn.» Yeenn ngaa n̂-pa nare dew ke rœ oy le na: «In tar, unn tuwa lei bbo aw bbê.»

⁷ Dingaw le in taar ngaa aw bbê laa. ⁸ Toke dewje ke banya le ooje baann a, bbeel uta dode ngaa dõsuje gaji Lubba mba singa ke baann ke nare dewje le.

Jeju bbar Matiye kare unn goe

⁹ Jeju otu lo teenn le ngaa aw nday a, noo mare dingaw ke daw n̂-bbare na Matiye isi lo kula taa nare lambo te. Jeju pa are na: «Unn gom.» Matiye le in taar ngaa unn goe.

¹⁰ Goe te a, Jeju aw usa ne key le Matiye. Nje-taaje nare lambo, ke nje-ne-ddaje ke maji ang toke banya ddeeje usaje ne le ke Jeju de ke nje-njaje goe te. ¹¹ Toke Parijiyenje ooje neenn le a, n̂-paje dareje nje-njaje go Jeju te le na: «Mba ddi bba nje-ne-toju lese aw usa ne ke nje-taaje nare lambo, ke dewje ke toje to nje-ne-ddaje ke maji ang wa?»

¹² Jeju oo tar lede le ngaa pa na: «Dewje ke røde to ke maje aw sangeje nje-kõru ro-to ang. Dewje ke røde to de bba. ¹³ Yeenn a, maji kare aw sangeje ddew mba gere kande tar ke Lubba pa neenn: « Ndiki naa a m-ndiki bbo ne-polo ang.

Mba dewje ke ooje rōde to dewje ke gate gate a m-ddee ta bbarde ang. M-ddee mba nje ke ooje rōde to nje-ne-ddaje ke maji ang.»

Tar mbete ne-kusa mba duju Lubba

¹⁴ Goe te a, nje-njaje go Jan Batisi te ddeeje ngosi ke Jeju ngaa dujeje na: «Mba ddi bba jeje ke Parijiyenje jaw inyaje ne-kusa taar taar mba duju Lubba a, nje-njaje goi te inyaje ne-kusa ang wa?» ¹⁵ Jeju ilade te na: «Ejeje to nje-buwa-kuraje le nje-dene ke siki a ndingaje ndoo kare te ke nje-taa dene le nayn ke de bbay wa? Baann ang. A kare a ddee kare dunn nje-taa dene le dotu ne, a da kinyaje ne kusa bbay.»

¹⁶ Dew a kunn ta kubbu ke siki kila ne kem ngisi kubbu ang. Mba ta kubbu ke siki le a dda kare do ke kem ngisi kubbu te le tel tiir ke kete bbay ngaa do ke kem ngisi kubbu te le a tel bo kuta ye ke kete. ¹⁷ Dew a kungu ben ke n̂-dda siki bbay me konn ku endaarje† te ang. Mba kuje le a tiirje ta ben le a kula nangê ngaa kuje le kara a tujuje nyom to. Kuje ke siki a daw dungu ben ke n̂-dda toke siki me te. Baann bba koto le ke kuje le a naynje ke maje.»

Jeju oru rō-to rō dene te, ngaa ndol mare ngonn ke dene ke oy.

¹⁸ Kare te ke Jeju aw pa tar arede toke baann a, mare toku dew le Jiipije ddee tee. Nōsu mekeji gole non Jeju te le ngaa n̂-pa na: «Ngunnum ke dene oy bbassine bbay neenn. A aw ila jii dōe te

† 9:17 9.17 Ku endaarje to ku ke Jiipije aw unguje koto ke daw n̂-bbar na vin kete. Endaar daje a n̂-ddaje ne ku le.

a, na ndol.» ¹⁹ Jeju in taar ngaa, ne de ke nje-njaje goe te dunnje go dingaw le.

²⁰ A mare dene ke mese aw ddee rɔe te are aw oo ndoo bbal dɔku gire joo ddee giri Jeju te ngɔsi ngaa ɔru ta kubbu laa. ²¹ Mba n̂-pa mee te na: «Bbo le kubbu laa njaa bba minga ddew mɔru kara, rɔm a ddee maji.» ²² Jeju turu rɔe ooe ngaa pa na: «Uwa are ngeng, ngunnum ke dene, koo me te lei ajii mban.» A kare teenn njaa rɔ-to le nunga rɔe te.

²³ Toke Jeju aw key le tɔku dew le Jiipije le, ngaa oo dewje ke aw kolje mbula ddem, dewje ke banya ke aw nɔnje aw uruje ne ekii ddem a, ²⁴ n̂-pa na: «E-teeje ke ddaka. Ngonn ke dene le oy ang, naw n̂-tibbi.» A dewje le kokoeje. ²⁵ Toke n̂-tubbaje dewje ke banya le dare teeje ddaka a, Jeju ande key le, uwa ji ngonn ke dene le ngaa in taar. ²⁶ Tare nja dɔ nange te le toyn.

Jeju dda are kem nje-kem-tɔje joo ddee maji

²⁷ Toke Jeju in lo tenn le aw nday ke kete a, nje-kem-tɔje joo unnje goe ngaa uruje ekii na: «Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo leje!»

²⁸ Toke Jeju ande key a, nje-kem-tɔje le ddeeje ngɔsi saa ngaa Jeju le dujude na: «Ooje mese te to mase ta dda neenn wa?» Dilaeje te na: «Ebbe-dewje, ase ta dda.» ²⁹ Yeenn ngaa Jeju ɔru kemde ke jia ngaa pa na: «Maji kare ne ke e-dujuje le ddee tɔkɔrɔ ase kem koo me te lese.» ³⁰ Kemde le uja, ngaa Jeju ndɔre mbide nya na: «Ooje ke maje, maji kare dew kara gere tare ang.» ³¹ A kake nje-kem-tɔje le teeje ddaka a paje tar le Jeju dɔ nange te le toyn are dewje.

Jeju dda are dew ke tae utu tel pa tar

³² Toke Jeju de ke nje-njaje goe te n̄-teeje ta kɔtu a, dewje ddeeje rɔe te ke mare dingaw ke ndil ke maji ang ddae are pa tar ang. ³³ Jeju tubba ndil ke maji ang le ngaa dingaw le unn kutu pa tar. Ne le gange singa dewje ke banya ke eeje teenn ngaa n̄-paje na: «Joo ne ke be ndɔ kara nange Ijarayel te ang.» ³⁴ A Parijiyenje paje na: «Mbay le ndilje ke maji ang a are Jeju singa ke ta tubba ne ndilje le.»

Jeju oo kem-to-ndoo le dewje ke banya

³⁵ Jeju nja me tɔku bbeje te, ke me ngann bbeje te tɔyn. N̄-tɔju ne key-mbɔn naaje te le Jiipije, nila mber Tar ke majiwɔju dɔ kɔn-mbay le Lubba. Nɔru rɔ-toje tɔyn rɔ dewje te, ngaa n̄-dda nare rɔ dewje ke debbe rɔde tuju ddeeje maji. ³⁶ Jeju oo dewje ke banya le a, ddae ndoo. Mba dewje le singade ɔru ddem, rɔde oy njururu ddem, ddew kara baa toke bateje ke nje-ngemde goto. ³⁷ Yeenn ngaa, Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Kula kuja koo le bo nya, a nje-kujaje koo le bayanje ang. ³⁸ Yeenn a, e-dujuje nje-ndɔɔ le are nula mare nje-kulaje bbay ta kula te le.

10

Jeju bbar nje-kayn-kulaje laa ke dɔku gire joo

¹ Jeju bbar nje-njaje goe te dɔku gire joo. Narede singa kare n̄-tubba ne ndilje ke maji ang, kare dɔru ne rɔ-toje tɔyn, kare n̄-ddaje dare rɔ dewje ke debbe rɔde tuju ddeeje maji. ² Ri nje-kayn-kulaje ke dɔku gire joo le na: Dɔngɔr dew

to Simo ke daw n̄-bbare na Piyaṛ, ke ngokoen Andere. Jake ngonn le Jebbede, ke ngokoen Jan. ³ Pilipi de ke Batalami, Toma de ke Matiye ke to nje-taa nare lambo*, Jake ngonn le Alpe, ke Tade. ⁴ Simo dew ke ndiki bbe laa nya†, ke Judase Iskariyote ke a to nje labbe Jeju.

Jeju ula nje-kayn-kulaje ke dɔku gire joo le

⁵ Kete bba kare Jeju ula nje-kayn-kulaje ke dɔku gire joo le a, n̄-ndejede na: «Dewje ke toje to Jiipije ang a, awje rɔde te ang ddem, andeje me bbe te le dewje ke Samari ang ddem. ⁶ A, awje rɔ dewje te ke Ijarayel ke toje toke le bateje ke naynje. ⁷ Kare kawse a, ilaje mber e-paje na: Bbe-kɔn ke darâ ee ngɔsi. ⁸ Ōruje rɔ-to rɔ dewje te, e-ndolje dewje ke oy, areje rɔ nje-banjije ddee maji, ngaa e-tubbaje ndilje ke maji ang. Ingaje ne le baa, ta areje dewje baa njaa tɔ. ⁹ Unnje ande, wase nare, wase kande nare unguje me bbɔl te lese ang. ¹⁰ Unnje bbɔl mba kaw ne nja te lese le ang. E-jinje dɔ-kubbu ke taar joo ang ddem, ne-gɔl ang ddem, unnje kake ke ta kuwa jise te ang ddem. Mba maji kare dare dew ke aw dda kula ne-kusa tae.

¹¹ Toke e-teeje mare tɔku-bbe te wase ngonn bbe te a, e-sangeje dew ke a kase mba taase ke key laa, ngaa ta isije rɔe te ndereng otuje ne.

¹² Toke a ta kandeje me key te a, e-ddaje lapiya nje-keyje le.‡ ¹³ A bbo nje-keyje le taase ke key

* **10:3** 10.3 Ooje Matiye 9.9. Kula le Matiye lew to kula taa nare lambo † **10:4** 10.4 Simo to kara le Jiipije ke aw ddaje singa mba tee ke bbe lede kɔ bbere te le Romeje ke aw wɔnje dɔde ‡ **10:12** 10.12 Lapiya bbe le Jiipije pa na: Me-wul lom isi ke se.

a, maji kare lapiya lese le arede me-wul-lòm. A toke ñ-taase ke key ang a, maji kare me-lòm lese tel ke rōse te. ¹⁴ Toke e-teeje mare key te wase mare tōku-bbe te a, dewje taase ke key ang a, kōtuse a, e-tundaje bum-gōlse. ¹⁵ M-pa tar ke tōkōrō marese. Ndō gange sariya a, sariya ke da gange dō nje-bbeje teenn a ngeng kuta sariya ke da gange dō dewje te ke Sōdōme ke GōmōrŠ.»

Ne singaje ke a kinga nje-njaje-go-Jeju te

¹⁶ «Ooje, mulase toke le bateje horo enjakem-jarje te. Yeenn a, maji kare aaje rōse toke le li aw aa rōe ddem, areje tar to dōse te ang toke le derje. ¹⁷ Aaje rōse rō dewje te, mba da kaw ke se nōn sariya te, ta da tundase ke ndey me key-mbōn naaje te lede. ¹⁸ Da kaw ke se nō-gōl nje-kōn bbeje te, ke nō-gōl tōku-mbayje te wōju dōm. Kare teenn a paje tar-naji lem karede ddem, kare dewje ke toje to Jiipije ang ddem. ¹⁹ A toke daw ke se lo gange sariya te a, areje mese sangese wōju dō tar ke a paje wase, gusu ke a paje ne tar le ang. Kare teenn njaa, Lubba a karese tar ke a paje. ²⁰ Mba, sese bba a paje tar le ang, a Ndil le Bōsese, a a kunda tar le tase te kare e-paje.

²¹ Dewje a kila ngakōnde ji dewje te kare ñ-tōlde. Bō-ngannje a ddaje toke baann ke ngannde tō. Ngannje a telje to nje-baanje le bōdede ke le kōndede ngaa da dda kare ñ-tōlde. ²² Dewje tōyn a mbetejese wōju dōm. A dew ke uwa are ngeng

Š 10:15 10.15 Sodome ke Gomore to bbeje ke dunnde to ne-koju-mare le bbeje ke majang to ke te nya. Ooje Genese 19.

ndereng ddotu ndo te a, a kinga kaji. ²³ Toke nê-
dda singa ke se mare toku bbe te a, aynje awje
mare te. M-pa tar ke tokoro, a nayn njaje me
toku bbeje te ke Ijarayel toyn ang bbay a, Ngonn
le Dew a ddee.

²⁴ Nje-ndo-ne uta nje-ne-toju ang ddem, nje-
kula a kuta ebbeye ang ddem. ²⁵ Toke nje-ndo-ne
ddee toke le nje-ne-toju laa wase, nje-kula ddee
toke le ebbeye a, yeenn ase. Toke dewje bbarje
nje-key to Belejebul a, da taji ngann nje-keyje uta
yeenn.»

Kunda me do Lubba te

²⁶ «Arje bbeel le dew ddase ang, mba mare ne
kara ke to lo-kiyae te ke a tee ke ddaka ang goto,
ngaa neje toyn ke nê-kusu doe dewje a gereje.

²⁷ Tar ke m-pa marese til te a, sese, maji kare e-
ndajije areje dewje kara. A bbo nê-pa tar darese
hoy be a, maji kare ilaje ne mber nata. ²⁸ E-

bbeelje dewje ke aw tolje da-ro dewje ang, mba
daseje ta tol kewn le dew ang. A Lubba a maji
kare e-bbeeleje. Ne a nase ta dda kare kewn le
dew ddem, da-ro dew ddem tujuje kem puru te

ke ke ndo ke ndo. ²⁹ Daw nê-labbe ngann eelje
joo gusu kara ang wa? A toke Bosese ndiki ang
a, ngonn eel kara a kase koso nangê ang. ³⁰ A

sese, ben dose kara Lubba tura kara kara toyn.
³¹ Yeenn a, areje bbeel ddase ang. Kem Lubba te
e-ngengje uta ngann eelje ke banya.

³² Yeenn a, toke dew pa kem dewje te to nê-to
nje-nja-gom te a, ema kara ma pa no gol Boy te
ke ee dara to nê-to dew lem to. ³³ A toke dew pa
kem dewje te na: «M-to dew le Jeju ang» a, ema

kara ma pa nõ gól Boy te ke ee dara na: « Dew neenn to dew lem ang» tɔ.

Dewje a kaynje naa wɔju dɔ Jeju

³⁴ Ejeje to m-ddee ta kila me-wul-lɔm dɔ nange te neenn ang. M-ddee ta kila me-wul-lɔm ang, dɔ a m-ddee ta kila nangê. ³⁵ M-ddee ta kila kayn-naa horo dew te ke bɔeje, horo ngonn ke dene te de ke kɔenje, ngaa horo ngonn ke dene te de ke mumeje ke dene. ³⁶ Nje ke me key te le dew njaa a toje to nje-baanje laa.

Maji kare n-toje ngɔsi ta kare tebbe leje toke Jeju

³⁷ Dew ke ndiki bɔeje wase kɔenje utam, a kase ta ddee to dew lem ang. ³⁸ Dew ke oto kake-dese laa bba nja ne gom te ang, a kase ta ddee to dew lem ang. ³⁹ Dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, tebbe laa le a nayn ke kɔrɔ nyɔm. A dew ke are tebbe laa nayn ke kɔrɔ wɔju dɔm a, na tel kinga tebbe laa le.

Dew ke taa nje-njaje-go Jeju te ke rɔe te a, taa Jeju tɔ

⁴⁰ Toke dew taase ke rɔe te a, ema njaa ñ-taam. A dew ke taam ke rɔe te a, taa dew ke ulam tɔ. ⁴¹ Dew ke taa nje-kila mber-tar le Lubba ke rɔe te, mba dew ke ñ-taae le to nje-kila mber-tar le Lubba a, na kinga kuka ke nje-kila mber-tar le Lubba aw inga. A bbo dew taa dew ke gate gate ke rɔe te, mba dew ke ñ-taae le to dew ke gate gate a, na kinga kuka ke dew ke gate gate aw inga. ⁴² M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese: «Maann ke wul ke engo te baa njaa bba dew are dew ke ngaji

horo ngamareje te, mba dew ke ngaji le to nje-nja gom te a, kuka laa a koso nangê ang tɔ.

11

¹ Toke Jeju ndeje nje-njaje goe te ke dɔku gire joo le nunga a, nɔtu naw me tɔku-bbeje te ke dɔ nange teenn ta tɔju ne ddem ta kila mber-tar ddem.

Jan Batisi ula nje-njaje goe te rɔ Jeju te

² Toke Jan Batisi nayn key-kula te a, oo tam kula ke Kiriste aw dda. Yeenn a, nula mare nje-njaje goe te rɔe te nare, ³ daw n̄-dujeje na: «Ei a e-to Mesi* ke a ta ddee le wase maji kare n-ngebbe mare dew dang wa?» ⁴ Jeju ilade te na: «Ne ke ooje ke mbise ddem, ke kemse ddem neenn le, aw paje areje Jan le: ⁵ Nje-kem-tɔje ooje lo, nje-meteje njaje, rɔ nje-banjije ddee maji, nje-mbikutuje ooje tar ddem, dewje ke oyje ndolje ddem, ngaa dila mber Tar ke maji dare nje-ndooje. ⁶ Rɔ-neel to mba dew ke ema a ma to nje-dda kare koo-me te laa oso ang.»

Jeju pa tar dɔ Jan Batisi te

⁷ Toke nje-njaje-go Jan te le telje a, Jeju unn kutu pa tar ke dɔ Jan te are dewje ke banya ke eeje lo teenn le na: «Ddi a awje aw ooje me kɔr te wa? Aw ooje muje ke lel aw yeke wa? ⁸ Bbo to ye ang a, ddi a awje aw ooje wa? Aw ooje mare dingaw ke ula kubbu ke kura wa? A dewje ke ulaje kubbuje ke kura isije key-mbay te. ⁹ Yeenn a, ddi njaa awje aw ooje le wa? Mare nje-kila mber-tar le Lubba wa? Tɔkɔrɔ, m-pa marese,

nuta nje-kilaje-mber-tar le Lubba bbay. ¹⁰ Jan le a n̄-dda tar laa me Maketurute le Lubba na: <Ma kula nje-kayn-kula lem n̄oi te kare n̄-m̄ose ddew n̄oi te.>

¹¹ «T̄ok̄or̄o m-pa marese: <horo dewje te toyn ke deneje ujude, mare dew ke bo uta Jan-Batise goto. A dew ke to ten uta keseje me Bbe-k̄on te ke dara bo utae. ¹² Unn kute d̄o nd̄o te le Jan-Batise ndereng bbasine, daw n̄-dda singa mba Bbe-k̄on ke dara. Ngaa nje-singaje a aw sangeje ddew ta taa. ¹³ Mba nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke Ndu le Moyiji paje tar bbe-k̄on le Lubba ndereng tee nd̄o Jan te. ¹⁴ A bbo e-ndikije te sem a, ne njaa n̄-to Eli ke na a ddee le. ¹⁵ Maji kare dew ke mbia to a oo tar neenn!

¹⁶ «Ddi a ma kunn k̄oju ne dewje ke bbasine neenn wa? N̄-toje ddew kara baa toke ngannje ke isije nata ngaa paje ke taar areje ngann marde na: ¹⁷ <N-k̄ol mbula kare e-laje ne, a e-laje ang, j̄osu pa yo jarese a, e-n̄onje ne ang t̄o». ¹⁸ Mba Jan Batise ddee a, usa ne ang ddem, ay ne ang ddem. A dewje paje na: <Ndil ke majang to mee te.> ¹⁹ Ngonn le dew ddee ngaa usa ne ddem, ay ne ddem, a dewje paje na: <N̄-to nje-ne-kusa, ke nje-ne kay. N̄-to nje-buwa-kura le nje-taaje nare-lambo ddem, le nje-ne-ddaje ke maji ang ddem.> A dewje ooje kem-kare ke in r̄o Lubba a, n̄-gereje to kem-kare le aw dda ne ke maji.»

Dewje ke bbeje te ke mbeteje ta koo-mede te ke Jeju

²⁰ Yeenn ngaa, Jeju unn kutu k̄ol ke dewje ke bbeje te ke n̄-dda ne-m̄orije ke te nya uta keseje

tɔyn, mba n̄-mbeteje ta turu ddew lede. ²¹ N̄-pa na: «See dewje ke Korajen, to ndoo nya arese! See dewje ke Betesayida, to ndoo nya arese! Ne-mɔrije ke m-dda horose te neenn, toke m-dda me bbeje te ke Tir ke Sidɔn a be a, lew baa njaa dewje ke me bbeje teenn a kulaje kubbu-ndoo ddem, da kungu bu puru dɔde te ddem ngaa da turuje ddew lede. ²² Mba yeenn a, m-pa marese : « Ndɔ gange sariya a, sariya ke dɔse te a ngeng kuta sariya ke dɔ Tir te ke dɔ Sidɔn te.

²³ «A see dewje ke Kapernayum, ejeje to Lubba a kunn bbe lese ke taar ndereng kɔru ne dara wa? Na tel ke bbe lese ndereng lo te le dewje ke oy. Mba ne-mɔrije ke m-dda bbe lese, toke m-dda Sɔdɔm a bbe le a nayn ndereng bbokone bbay. ²⁴ Mba yeenn a, m-pa marese, ndɔ gange sariya a, sariya lese a ngeng kuta sariya le dewje ke Sɔdɔm.»

Jeju tɔju bɔeje are dewje ke ten ereje

²⁵ Kare teenn, Jeju pa na: «Mɔsu gajii Bɔy, Ebbe-dewje ei ke ɔn dɔ dara ddem, nange ddem, mba iya neje neenn le nje-kem-kareje ddem, nje-ne-gereje ddem. A e-tɔju nejeenn le dewje ke toje to dewje ke ten baa. ²⁶ Tokɔrɔ bɔy, mba ei njaa e-ndiki kare to toke baann.

²⁷ Bɔy arem ne tɔyn mban. Dew kara gere Ngonn le ang, Bɔ njaa kara baa. Dew kara gere Bɔ ang tɔ, Ngonn njaa kara baa. A dew ke Ngonn le njaa ndiki tɔje Bɔ le bba a gere.»

Maji ta ddee rɔ Jeju te kinga lo-kuwa-rɔ

28 «E-ddeeje rɔm te, sese tɔyn ke ne-koto aw ɔyse are rɔse nyase, a ma kare uwaje rɔse. 29 E-taaje juku lem otoje, ngaa areje m-tɔjuse ne, mba m-wul pee ddem, mem to me ngonn kase ddem. Yeenn bba a kuwaje rɔse. 30 Mba juku ke ma kunda gɔsuse te ɔɔy ang ddem, ne-koto ke marese kare otoje kara ɔle pelpel ddem.

12

Jeju to nje-kɔn dɔ ndɔ kuwa-rɔ

1 Dɔ ndɔe teenn, Jeju aw nday me ndɔɔ beleje te ke ndɔ-kuwa-rɔ*. Bbo dda nje-njaje goe te ngaa daw n̂-teteje jinga beleje le daw dusaje. 2 Toke Parijiyenje ooje baann a, n̂-paje dareje Jeju na: «Oo, nje-njaje goi te aw ddaje ne ke ase kare dew dda ndɔ-kuwa-rɔ te ang.» 3 A Jeju ilade te na: «Ne ke Dabbiti dda dɔ ndɔ te ke bbo ddae, ne de ke dewje laa le, e-turaje tare me Maketurute ang wa? 4 Dabbiti de ke dewje laa le dandeje me key te le Lubba ngaa dusaje mapa ke dare Lubba to ne-polo. De ke ddew ta kusa mapa le ang mba to ne-kusa ke nje-poloje Lubba ke karede baa a aseje ta kusa. 5 N-dda me Maketuru-ndu te na: Ke ndɔ-kuwa-rɔ, nje-poloje Lubba aw ddaje kula me key-polo-Lubba te. Yeenn to daw ngem ndu ke wɔju dɔ ndɔ-kuwa-rɔ ang, a tar kara to dɔde te ang. 6 A m-pa marese, mare ne ke bo uta key-polo-Lubba to neenn. 7 Maketuru le Lubba na: M-ndiki kare dewje ndiki naa bbo m-ndiki ne-polo ang a. Toke e-gereje kande tar neenn a, dewje ke tar to dɔde ang le, a kundaje tar dɔde te ang. 8 Mba Ngonn le dew a to nje ndɔ-kuwa-rɔ.

Jeju dda are dew ke jia oy ddee maji

⁹ Jeju otu lo teenn ngaa aw ande key-mboñ-naa te le Jiipije. ¹⁰ Mare dew ke jia oy ee teenn. A Parijiyenje ndikije ta kunda tar dɔ Jeju te ngaa dujueje na: Dew ee ke ddew ta kɔru rɔ-to ke ndɔ-kuwa-rɔ wa? ¹¹ Jeju ilade te na: Na horose te neenn, bbo ee ke bate kara baa, ngaa bate le oso me buwa te ke ndɔ-kuwa-rɔ a, a kɔre ke ddaka ang wa? ¹² A dew uta bate ang wa? Yeenn a, ndu are ddew ta dda maji ke ndɔ-kuwa-rɔ. ¹³ Yeenn ngaa Jeju pa are dingaw le na: «E-ndɔju jii.» A ñ-dɔju jia le ngaa, jia le ddee maji toke ye ke kara.

¹⁴ A Parijiyenje le teeje ddaka ngaa mboñje naa ta kuwa dɔde ta koo ddew ke ta tɔl ne Jeju le.

Jeju to nje-kula ke Lubba mbere

¹⁵ Toke Jeju oo tar tɔle le a otu lo teenn ke ddang. Dewje banya banya unnje goe ngaa nɔru rɔ-toje lede tɔyn. ¹⁶ A ñ-ndejede nya kare ñ-pa tar dɔe te dare dewje ang. ¹⁷ Yeenn bba tar ke Ijayi nje-kila mber-tar le Lubba pa ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na: ¹⁸ «Lubba pa na:

Ne neenn a ñ-to Nje-kula lem ke m-bere.

Ne ke m-ndike nya, ngaa minga rɔ-neel ddew te laa.

Ma kare Ndil lem isi dɔe te,
kare nila mber ne-dda ke gate gate nare dewje
ke toje to Jiipije ang.

¹⁹ Na kɔl ke dew kara ang ddem,
na kuru ekii ang ddem.

Dew kara kara a koo ndue go ddew te ang.

²⁰ Na kuwa kare mu ke tete mban guru ang.
Na tɔl puru ke a ta koy ang.

Na dda ne toke baann ndereng kare
ne ke to ke ddewe tɔy dɔ neje tɔyn, ²¹ ngaa dewje
ke toje to Jiipije ang a kundaje mede dɔe
te.»

Jeju tubba ndilje ke maji ang

²² Dewje ddeje ke mare dew ke ndilje ke maji
ang isije mee te are dew le oo lo ang ddem,
oo tar ang ddem. Jeju ɔru rɔ-to le dew le are
noo lo ke maje ddem noo tar ke maje ddem.

²³ Neenn le gange singa dewje ke banya le ngaa
paje na: «Ngonn le Dabbiti le a neenn ang wa?»

²⁴ Toke Parijiyenje ooje tare a paje na: «Dingaw
neenn aw tubba ndilje ke maji ang ddew singa
te le Belejebul ke to mbay le ndilje ke maji ang.»

²⁵ Jeju gere keje lede ngaa pa arede na: «Toke
dewje ke me mare bbe-kɔn te uruje dɔ naa te
ngaa tinje naa a, bbe-kɔn le a tuju. Ngaa, toke
dewje ke me tɔku bbe te wase ke me key te uruje
dɔ naa te ngaa tinje naa a, da kaseje ta nayn ang.

²⁶ Toke satan tubba satan a, yeenn to ne njaa naw
n̂-dda dɔ ke rɔe. A bbe-kɔn laa le a tel nayn toke
baann wa? ²⁷ A bbo e-paje na ddew singa te le

Beljebul a maw m-tubba ne ndilje ke maji ang
a, nje ke lese, singa le na ngaa a dede daw n̂-
tubba ne de wa? Nje ke lese le njaa a tɔjuje to
tar lese to ke dɔgɔle ang. ²⁸ A toke ddew singa
te le Ndil le Lubba a maw m-tubba ne ndilje ke

maji ang a, yeenn tɔju to kɔn-bbe le Lubba tee
dɔse te ngaa. ²⁹ Toke dew ndiki ta kande key le
dew ke ubba singa nya, ta taa ne-kingaje laa a,
maji kare nuwa nje-singa le n̂-tɔe kete ngaa bba
goe te a, na koto neje tɔyn ke to me key te le.

³⁰ Dew ke to dew lem ang to nje-baan lem. Ngaa dew ke mbon ne sem ang to dew ke aw saren ne korɔ. ³¹ Mba yeenn a, m-pa marese, Lubba a koru tar majangje toyn ke tar taji ke dewje aw n̄-tajeje dɔde te. A na koru tar dɔ dew te ke taji Ndil-me-nda ang. ³² Toke dew pa tar ke mbete ngonon le dew a, Lubba a koru tar dɔe te. A toke dew pa tar ke mbete Ndil-me-nda a, Lubba a koru tare dɔe te bbokone neenn ang ddem, ndɔ te ke bara ang ddem.

Tar ke dɔ kake te, ke dɔ kandeje te.

³³ Toke kake maji a kande kara maji tɔ. Toke kake tuju a kande kara a tuju tɔ. Mba dew gere kake ddew te le kande. ³⁴ See embakanraje. Sese ke e-majije ang le a kaseje ta pa tar ke maji toke baann wa?. Mba tarje ke ddusu me dew a aw tee tae te. ³⁵ Dew ke maji aw tee ke neje ke maji, ke toje mee te ke maji ke ddaka. A dew ke maji ang aw tee ke neje ke maji ang ke toje mee te ke maji ang ke ddaka tɔ. ³⁶ M-pa marese, tarje ke baa baa toyn ke dewje aw paje, da telje ke tar dɔe te ndɔ gange sariya te. ³⁷ Mba Lubba a kunda tar dɔi te wase na koru tar dɔi te wɔju dɔ tar pa lei.

Dewje dujuje kare Jeju dda ne-mɔri

³⁸ Yeenn ngaa, mare nje-koruje gel ndu ke mare Parijiyenje paje areje Jeju na: «Nje-ne-toju, e-dda mare ne-mɔri are joo.» ³⁹ Nilade te na: «Dewje ke bbokone ke toje to dewje ke majije ang ddem, dewje ke toje gate gate ang ddem dujuje ne-mɔri. A bbay ne-mɔri ke da koo a to ne ke inga nje-kila mber-tar le Lubba Jonase. ⁴⁰ Mba

ddew kara baa toke Jonase dda ndo mota ke til mota me toku kanji te, Ngonn le dew a dda ndo mota ke til mota me nange te to. ⁴¹ Ndo gange sariya a, dewje ke Ninibe a kinje ta gange sariya do dewje te ke bbasine neenn. Mba dewje ke Ninibe le, Jonase ila mber-tar arede a, n-turuje ddew lede. A dew ke uta Jonase ee neenn. ⁴² Ndo gange sariya a, mbay-dene ke beer a kin ta gange sariya do dewje te ke bbasine neenn. Mba lew, ni koy nange te mba kaw koo tar kem-kare le salom. A mare dew ke uta Salom ee neenn.

Tar tel le ndil ke maji ang me key te laa

⁴³ Toke ndil ke maji ang tee me dew te ke ddang a, naw n-sange lo me kor te ke ndo maann to te nungu yo, nungu ne ta kinga lo ke ta kuwa roe ke te a, ninga lo ang. ⁴⁴ Yeenn ngaa n-pa mee te na: «Ma tel key lem ke minya lew le.» Toke n-tel key le ngaa, noo a, to baa, me key le are ngate ngate ddem, toke mose ddem. ⁴⁵ Yeenn ngaa, naw n-jin mare ndilje ke maji ang nya utae bbay dode siri n-ddee kede ngaa, dandeje me key te le disije te. Goe te a, kisi le dew le tel maji ang nya uta ye ke kete. Ne ke a kinga dewje ke maji ang ke bbasine neenn a to ddew kara baa toke baann to.

Nje-nujuje le Jeju ke tokoro

⁴⁶ Toke Jeju nayn aw pa tar ke dewje ke banya le bbay a, koenje ke ngakoenje n-ddeje darje ddaka ngaa daw n-sangeje ddew ta pa saa tar. ⁴⁷ Mare dew pa are na: «Koinje ke ngakoinje darje ddaka ngaa, daw n-sangeje ddew ta pa sei tar.» ⁴⁸ Jeju ila dew ke aw pa tar are le na: «Na bba to komje wase, nje ke dda bba to ngakomje

wa?» ⁴⁹ Goe te a nula jia ke rɔ nje-njaje goe te ngaa n̂-pa na: «Kɔmje ke ngakɔmje a neenn.»
⁵⁰ Toke dew dda ne ke me bɔmje ke darâ ndiki a, dew le to ngokɔm, to kɔnanem, wase to kɔmje.»

13

Gusu-tar dɔ nje-ne-dubbu te

¹ Ndɔe teenn njaa, Jeju tee me key te ke ddaka, aw isi kar tɔku dange te. ² Dewje banya banya mɔnɔje naa rɔe te. Yeenn a, naw naal tɔku to nisi me te. A dewje le tɔyn arje ta kongo dange te le. ³ N̂-pa tar nya nya narede ddew gusu-tar te, n̂-pa na: «Mare dew aw ke ndɔɔ ta dubbu ne. ⁴ Kare ke naw n̂-dubbu ne le a, mare kande-ko le gayn dɔ ddew te. Eelje ddeeje ngaa ɔnje kande-ko le. ⁵ Mare kande ko le gayn dɔ nange te ke to er are nange ndeer dɔe te ang. Kojɛ le teeje njange baa mba nange le ndeer ang. ⁶ A toke kare ɔsu nya a, puru kare le ɔn kojɛ le are tutuje, mba ngirate ande nangê nya ang. ⁷ Mare kande ko le gaynje horo konnje te. Konnje le ngalje ngaa taa dɔ kojɛ le. ⁸ A mare kande ko le gayn dɔ-nange te ke maji ngaa andeje. Mare ande dɔdɔku, mare dɔ misan, a mare ande dɔ mota. ⁹ Dew ke ee mbi a, maji kare oo tar neenn.

Jeju unn gusu-tarje pa ne tar mba ddi wa?

¹⁰ Nje-njaje-go Jeju te ddeeje rɔe te ngaa dujeje na: «Mba ddi bba e-pa tar arede ddew gusu-tar te wa?» ¹¹ Jeju ilade te na: «Sese, Lubba arese ddew ta gere neje ke toje lo kiyae te me Bbe-kɔn te laa ke darâ. A dede, narede ddew ang. ¹² Mba dew ke ee ke ne a, da kila mare dɔe te kare, kare

ne-kinga laa banya ne. A dew ke ne laa goto le, yee ke ten ke nee ne kara, da kɔru jia te ke ddang.

¹³ Mba yeenn a maw m-pa ne tar marede ddew gusu-tar te mba daw daaje loo a dooje ne ang ddem, mbide aw oo tar a, dooje tar ang ddem, a n̂-gereje kande ang ddem. ¹⁴ Yeenn a, tar le Lubba ke Ejayi nje-kila mber-pa laa pa wɔju dɔde le ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

«A kooje tar ke maje a, a gereje kande ang, a kaaje lo ke maje a, a kooje ne ang.

¹⁵ Mba dɔ dewje neenn ketere nya.

Dutuje mbide ta koo tar ang,
n̂-bbirije kemde ta koo lo ang,
Yeenn a n̂-gereje ne kande tar ang,
Ngaa n̂-turuje ddew lede ang
kare mɔru rɔ-toje lede ang.

¹⁶ A sese, rɔ-neel to lese mba kemse aw oo ne ddeem, mbise aw oo tar ddem. ¹⁷ Mba m-pa marese tar ke tɔkɔrɔ, Nje-kilaje mber-tar le Lubba toke banya, ke dewje ke toke gate gate ke Lubba toke banya ndikije ta koo ke kemde ne ke aw ooje neenn a, dooje ang, n̂-ndikije ta koo ke mbide, a dooje ang.»

Jeju ɔru gel gusu-tar ke dɔ nje-ne-dubbu te le

¹⁸ « Ooje gel gusu-tar ke dɔ nje ne-ddubu te le. ¹⁹ Dewje ke ooje tar dɔ Bbe-kɔn te le Lubba a gereje kande tar le ang, toje ddew kara baa toke dɔ ddew ke kande koo gayn te le. Nje-baan ddee ɔru ne ke n̂-dubbu mede te le ke ddang. ²⁰ Mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke to er. Toke dooje tar le a, n̂-taaje ke rɔ-neel njange baa. ²¹ A tar le ungu ngira nange mede te ang,

goe ew mede te ang. Bbo ne-kem-to-ndoo, wase ne-singa ddee ingade wɔju dɔ tar le Lubba a, koo me te lede oso njange baa. ²² A mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke konnje ubbaje te le. Dooje tar le ke maje, a keje tarje wɔju dɔ neje ke nange neenn, ke bbo ne-kingaje toy dɔ tar le are tar le ande ang. ²³ A mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke maji ke n̂-dubbu ne te. Dooje tar le a, n̂-gereje kande ke maje ngaa dandeje kande. Mareje andeje dɔdɔku, mareje andeje dɔmisan, a mareje andeje dɔmota.»

Gusu-tar dɔ mu te ke maji ang

²⁴ Jeju tel pa mare gusu-tar arede na: «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa ke dew ke dubbu kande-ko ke maji me ndɔɔ te laa. ²⁵ Kare ke dewje aw tибbije til te a, mare nje-baan ddee dubbu mu ke maji ang horo ko te ke maji le a ɔtu. ²⁶ Kare ke koje le teeje ngaa aw andeje a, mu ke maji ang le tee tɔ. ²⁷ Nje-kulaje le nje-ndɔɔ le ddeeje rɔe te ngaa paje na: «Ebbejeje, kande-ko ke maji a e-dubbu ndɔɔ lei. A lo ke dda bba mu ke maji ang neenn in te wa?» ²⁸ Nilade te na: «Mare nje-baan a dda neenn.» Yeenn ngaa nje-kulaje le dujeje na: E-ndiki kare jaw n̂-tɔru mu ke maji ang le ke ddang wa?» ²⁹ Nilade te na: «E-tɔruje ang mba, kare aw tɔruje mu ke maji ang le a, e-tɔruje ne koo ke maji le tɔ. ³⁰ Inyajede are n̂-nduje naa te ndereng ndɔ kuja ko te. A bbo ndɔ kuja ko le ase a, ma pa kare nje ke a kujaje koo le na: E-tɔruje mu ke maji ang le dɔngɔr, ngaa e-toje ke dɔe dɔe ta ulaje puru te.» Goe te a e-toje koo ke maji le unguje me dam te lem.»

Gusu-tar dɔ kande ko te ke ria na Mutarde

³¹ Jeju tel pa mare gusu-tar arede bbay na: Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa ke kande ko ke ria na motarde ke dew unn ngaa dubbu me ndɔɔ te laa. ³² To kande ko ke to ten uta kese kande koje tɔyn. A toke n̂-tee a, n̂-ngal nuta kese koje tɔyn ke me ndɔɔ te. N̂-ddee to kake are eelje ke darâ ddeeje ddaje key lede me barkemeje te.»

Gusu-tar dɔ wum te

³³ Jeju pa mare gusu-tar arede bbay na: «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa ke wum ke dene unn ngaa bɔkɔɔ ke nduju ase sambe kara are bɔru nduju le ti.»

Jeju aw pa tar ddew gusu-tarje te mba ddi wa?

³⁴ Ddew gusu-tarje te a Jeju aw pa ne tarje neenn tɔyn are dewje ke banya. Mare tar kara ke na pa karede baa a kinya gusu-tar goto. ³⁵ Yeenn bba tar le Lubba ke nje-kila mber-tar pa le ddee ne to tar ke tɔkɔɔ. N̂-pa na:
«Ma kunn gusu-tar bba ma pa ne tar,
Ma kila mber neje ke toje lo-kiyae te unn kutue
dɔ ndɔ te ke m-dda ne neje tɔyn.»

Jeju ɔru gel gusu-tar ke dɔ mu te ke maji ang

³⁶ Yeenn a, Jeju inya dewje ke banya le ngaa aw key. Nje-njaje-goe te awje ngɔsi saa ngaa pajee areje na: « ɔru gel gusu-tar ke dɔ tiro te le areje joo.» ³⁷ Nilade te na: «Nje-dubbu ko ke maji le to Ngonn le dew. ³⁸ Ndɔɔ le to dewje ke dɔ nange te. Ko ke maji le to dewje ke me Bbe-kɔn le. A mu ke maji ang le to dewje ke toje to engan Nje-baan. ³⁹ Nje-baan ke dubbu mu ke maji ang le

to Esu. Ndɔ kuja kande ko le to ddotu ndɔ, nje-kujaje kande ko le to anjije. ⁴⁰ Ddotu ndɔ a, ne a to ddew kara baa toke daw n̂-tɔru mu ke maji ang ta kungu poro. ⁴¹ Ngonn le dew a kula anjije laa kare n̂-tɔruje dewje ke aw ddaje are koo me te le nje-marede aw oso, ke dewje ke aw ddaje neje ke maji ang me bbe-kɔn te laa, ⁴² ta da kungude kem tɔku puru te. Lo teenn, da nɔnje ngaa da ngerje ngangede. ⁴³ A kare teenn, dewje ke toje gate gate ke Lubba a ndɔrenje kayn kayn toke le kare me Bbe-kɔn te le Bodede. Dew ke ee ke mbi a oo tar neenn.»

Gusu-tar dɔ ne-kinga te ke diya me ndɔɔ te

⁴⁴ «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa ke ne-kinga ke diya me ndɔɔ te. Mare dew tee dɔe te ngaa iya toke siki. Rɔe neele ngaa, naw n̂-labbe neje laa tɔyn, a n̂-tel n̂-ddee n̂-ndoko ndɔɔ le.»

Gusu-tar dɔ mere te ke gate ngeng

⁴⁵ «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa tɔ ke nje-ne-labbe ke aw sange mereje ke kura. ⁴⁶ Toke ninga mare mere ke gate ngeng a, naw n̂-labbe neje laa tɔyn ngaa n̂-ddee n̂-ndoko mere le.»

Gusu-tar dɔ ddenge te

⁴⁷ «Bbe-kɔn ke darâ to ddew kara baa tɔ ke ddenge ke dila bâ ngaa uwa kanjije dang dang. ⁴⁸ Toke kanjije ddusu ddenge le a, nje-ndɔnje-maann le ndɔruje teeje ne ta maann te ngaa isije nange ngaa ɔruje kem kanjije le. Kanjije ke maji a dunguje me kare te, a n̂-tilaje kanjije ke maji ang kɔrɔ. ⁴⁹ Ne a to ddew kara baa toke baann ddotu ndɔ te tɔ. Anjije a ddeje ta kɔru kem dewje ke maji ang ke dewje ke gate gate, ⁵⁰ ta

kungude kem tōku puru te. Lo teenn, da nonje ngaa da ngerje ngangede.»

Ne-kingaje ke siki, ke ne-kingaje ke to konne

⁵¹ Jeju duju nje-njaje goe te na: «E-gereje kande tarje neenn tōyn njaa wa?» Dilaeje te na: «N-gere njaa.» ⁵² N̄-pa narede na: «Mba yeenn a, nje-kōru gel ndu ke gere neje ke dō Bbe-kōn te ke darâ to ddew kara baa ke nje-key ke oto neje ke siki ke konn neje me dam te laa tee ne.»

Dewje ke Najarete ooje mede te ke Jeju ang

⁵³ Toke Jeju pa gusu-tarjeenn le nunga a, nōtu loe teenn. ⁵⁴ Naw Najarete, bbe te ke n̄-tōku kete, ngaa nunn kutu tōju ne dewje me key-mbōnaaje te lede. Ne-tōjuje laa le gange singade ngaa n̄-paje na: «Ninga ne-gere neenn dda wa? Ninga singa dda ne-mōrije neenn dda wa? ⁵⁵ Ngonn le nje-dda kake * le a neenn ang wa? Kōenje a to Mari ngaa ngakōenje a toje to Jake, Jejebbe, Simō, ke Jude ang wa? ⁵⁶ Ngakōnaneje tōyn eeje horoje te neenn tō ang wa? Yeenn a, ninga singa dda neje neenn dda wa?» ⁵⁷ Nejeenn dda are doo mede te ang. A Jeju pa arede na: «Dewje aw walje nje-kila mber-tar le Lubba kese loje te tōyn, bbo bbe te ke nisi te, wase me key te laa ang.» ⁵⁸ Jeju dda ne-mōrije nya nya Najarete ang mba, dooje mede te ang.

* **13:55** 13.55 Ke ndōn tar le Gerekeje, nje-dda kake to dew ke aw unn dō-key ddem, aw dda mare bulaje dang dang ke kake ddem ke erje ddem

14

Tar yo le Jan Batisi

¹ Dɔ ndɔe teenn, Erode Antipase ke to mbay ke Galile oo tam Jeju a, ² pa are nje ke aw ddaje kula kɔye te na: «Jan Batisi ann. Ni horo dewje te ke oy! Mba yeenn a ninga singa ta dda nemɔrijeenn.»

³ Mba kete, Erode are duwa Jan n̂-tɔe dilae key-kula te wɔju dɔ Erodiade ke to dene le ngokɔen Pilipi. ⁴ Mba Jan pa are na: «Ee ke ddew ta taa Erodiade to dene lei ang.» ⁵ Erode ndiki ta tɔl Jan le, a n̂-bbeel Jiipije mba dooje Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.

⁶ A ndɔ kusu kuju Erode a, ngonn le Erodiade ke dene la nɔ dewje te are neel Erode nya. ⁷ Yeenn a, Erode unda yo are ngonn ke dene le na: «Ne tɔyn ke e-duju a, ma kari.» ⁸ Kɔenje tulae are n̂-pa na: «Lo te neenn njaa, arem dɔ Jan Batisi me tɔku pambala sambe te.» ⁹ Rɔ Erode neele ang. A nunn ndu kare dare neenn le wɔju dɔ yo ke nunda kem dewje te ke n̂-bbarde kusu te le. ¹⁰ Yeenn a, nula dew key-kula te nare aw gange dɔ Jan le. ¹¹ Dila dɔ Jan me tɔku pambala sambe te ngaa n̂-ddee ne dare ngonn ke dene le aw ne are kɔenje. ¹² Nje-njaje-go Jan te le ddeje unnje niine aw dubbuje. Goe te a, daw n̂-paje tare dareje Jeju.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi

¹³ Toke Jeju oo tar neenn le a, nunn tɔku to ngaa notu lo teenn naw ke kare baa lo te ke iya rɔe. A dewje ke banya ooje tare ngaa, inje me tɔku bbeje te le unnje go maann, ɔruje goe ke

golde. ¹⁴ Toke Jeju in me toku to te le uru nangê ngaa oo dewje ke banya le a, ddae ndoo. Yeenn a nōru rō-to rō nje-rō-toje te lede.

¹⁵ Dō-kare a, nje-njaje-go Jeju te ddeeje paje areje na: «Lo neenn to me mu baa, ngaa kare tōy mban tō. E-tubba dewje ke banya banya neenn le are dawje me bbeje te n̄-ndokoje ne dusaje.» ¹⁶ A Jeju ilade te na: «Moo a, to maji kare dawje ang. Sese njaa arejede ne dusa.» ¹⁷ A n̄-paje dareje na: «Jee ke mapa mi ke kanjije joo baa jije te neenn.» ¹⁸ Jeju pa arede na: «E-ddeeje ne aremje.» ¹⁹ Goe te a, nare dewje ke banya le isije dō muje te, a n̄-taa mapa ke mi ke kanji ke joo le, ngaa nunn keme ke darâ a nare wooyo Lubba. Goe te a, n̄-tete mapa ke mi le ngaa nare nje-njaje goe te nare n̄-kayn dewje ke banya le. ²⁰ Dede tōyn dusaje ne dare mede ndann, ngaa n̄-mbōnje kese ke nayn ddusu kare dōku gire joo. ²¹ Dewje ke usaje ne le aseje ne ke doro mi. Deneje ke ngannje n̄-turade ang.

Jeju nja dō maann te

²² Njange baa goe te a, Jeju are nje-njaje goe te aalje tōku to kare daw n̄-nginaeje tura maann te kete. A ne na nayn ta tubba dewje ke banya le kare n̄-telje bbeje te lede. ²³ N̄-tubba dewje ke banya le. Goe te a, naal dō ddingiri ta kaw duju Lubba ddew ew. Dō-lo-kul pe a nisi lo teenn ke kare baa. ²⁴ To le aw ddew ew ke nange ngaa a, lel ula aw tila ne kem nje-njaje go Jeju te le are maann le aw lenge tōku to le ke singa nya. ²⁵ Ngosi ke ta-lo-kare a, Jeju aw nja dō maann te

le aw ne ke rɔ nje-njaje goe te le. ²⁶ Toke nje-njaje goe te ooeje ke naw n̂-nja dɔ maann te le a, dɔde saren ngaa n̂-paje na: «Uma ann!» Ngaa bbeel ddade nya are daw duruje ekii. ²⁷ A Jeju pa arede njange baa na: «Ema ann, e-bbeelje ang!»

²⁸ Yeenn ngaa Piyar ilae te na: «Ebbe-dewje, bbo to ei a, unn ndui are m-nja dɔ maann te maw rɔi te.» ²⁹ Jeju pa na: «E-ddee!» Piyar in me tɔku to te le ddisi ngaa unn kutu nja dɔ maann te le ta kaw ke rɔ Jeju te. ³⁰ A toke Piyar oo lel ke aw ula ke singa nya le a bbeel ddae, are nunn kutu dii maann le. Yeenn a, nuru ekii na: «Ebbe-dewje, ajim!» ³¹ Njange baa njaa Jeju ula jia uwae ne ngaa pa are na: «Koo me te lei to ten baa nya, mba ddi bba eje tar wa?» ³² Dede joo keme daalje me tɔku to te le ngaa goe te a lel le ew rɔe. ³³ Yeenn a, nje-njaje go Jeju te ke eeje me tɔku to te le ɔsuje mekeje gɔlde nangê nɔe te ngaa paje na: «E-to Ngonn le Lubba njaa.»

Jeju aji nje-rɔ-toje nange te ke Jenejarete

³⁴ N̂-gangeje maann le ngaa, n̂-teeje nange te ke Jenejarete. ³⁵ Dewje ke lo teenn le gereje Jeju. Dulaje ke tar laa dɔ nange teenn le tɔyn dare dewje ngaa, n̂-ddeeje ke nje-rɔ-toje tɔyn rɔe te. ³⁶ N̂-ddaje rɔde to ndoo rɔe te kare ninya ddew nare ta-kubbu laa njaa baa kara nje rɔ-toje le ɔruje ke jide. Yeenn a dede tɔyn ke dɔreje le rɔ-toje lede tunga.

15

Tar dɔ ne-ji-bbeje te

1 Parijiyenje ke nje-koruje-gel-ndu inje Juru-
 rusalem ddeje ro Jeju te ngaa dujeje na: ² «Mba
 ddi bba nje-njaje goi te aw mbeteje ne-ji-bbeje le
 kajeje wa? Mba daw ta kusa ne a, n̂-tokoje jide
 ang*.» ³ Jeju ilade te na: «A sese, e-ddaje ne ke
 turu Ndu le Lubba ang a ne-ji-bbeje lese a aw
 ddaje mba ddi wa? ⁴ Mba Lubba pa na: <E-bbeel
 boije ke koinje.> N̂-pa to na: <Dew ke ndool boeje
 wase koenje a maji kare n̂-tole.> ⁵ A sese e-paje
 na: <Toke dew pa are boeje wase koenje na: Ne
 ke meje ta kumai ne le to ne ke m-ngem mba
 Lubba a, ⁶ to tar le dew le ta bbeel boeje ang
 ngaa.> Ne-ddaje ke baann a aw ddaje are tar le
 Lubba ddee ne to ne ke baa waju do ne-ji-bbeje
 lese. ⁷ See nje-ngemje, Ejayi ila mber tar le Lubba
 neenn dose te ke dogole. Tar le na:

⁸ <Dewje neenn aw walemje tade te baa,
 a mede to dang sem.

⁹ Polo ke daw n̂-polomje
 to polo ke ture goto,
 mba neje ke daw n̂-tojuje
 toje to nduje ke dewje baa a unnje.> »

Ne ke aw dda are dew ddee to ne-yerew

¹⁰ Goe te a, Jeju bbar dewje ke banya le ngaa
 pa arede na: «Ooje tar lem bbo e-gereje kande
 tar neenn ke maje! ¹¹ Ne ke aw aw me dew te
 a aw dda are dew ddee ne to ne-yerew ang. Ne

* **15:2** 15.2 Toko ji bbe le Jiipije to ne ke ne-ji-bbe a duju. Toke
 dew oru ne ke to ne-yerew, wase roe oru mare dew ke to Jiipi
 ang a, maji kare n̂-toko jia ta koru ne ne-yerew kete bba ta nusa
 ne.

ke aw tee ta dew te a aw dda are dew ddee to ne-yerew.»

¹² Goe te a, nje-njaje goe te ddeeje rœ te ngaa paje areje na: «Tar ke e-pa le oso wur Parijiyenje le e-gere njaa wa?» ¹³ Jeju ilade te na: «Kake tɔyn ke Bɔy ke ee darâ a ula ang, da kɔru ke ngirae baa. ¹⁴ Inyajede. N̄-toje to nje-kem-toje ke aw ilaje kake ji nje-kem-tɔ mare de je te. Bbo nje-kem-tɔ ila kake ji nje-kem-tɔ te a, dede joo kem da kosoje me buwa te.»

¹⁵ Yeenn ngaa, Piyar pa are Jeju na: «Oru gel gusu-tar ke e-pa neenn areje joo.» ¹⁶ Jeju ilae te na: «Sese kara e-naynje to dewje ke gere ne ang bbay wa? ¹⁷ E-gereje ang wa? Ne tɔyn ke ande ta dew te aw mee te ngaa goe te a tee ungu kɔrɔ. ¹⁸ A ne ke tee ta dew te in me dew te. Neenn a aw dda are dew tel to ne-yerew. ¹⁹ Mba kejeje ke majang neenn tɔyn inje me dew te: Tɔl dew, lo-to-majang, dda kaya, bboko, tar-naji ke ke dɔgole ang, nane ke naa. ²⁰ Neje ke baann a aw dda are dew ddee ne to ne-yerew. A toko ji ang a kusa ne ne bba aw dda are dew ddee to ne-yerew ang.»

Koo me te le dene ke to Jiipi ang

²¹ Jeju ɔtu loteenn aw nange te ke Tir, ke Sidon. ²² Mare dene ke Kana ke isi nange teenn ddee rɔ Jeju te ngaa uru ekii na: «Ebbe-dewje, ngonnn le Dabbiti, oo kem to ndoo lem! Ndil ke maji ang aw ula kem ngunnun ke dene ndoo nya.» ²³ A Jeju le ilae tar te kara ang. Nje-njaje-goe te ddeeje rœ te ngaa dujueje na: «E-tubba dene neenn ke ddang mba naw nuru ekii naw n̄-ndole ne goje.» ²⁴ A Jeju ilade te na: «Ngann Ijarayelje ke toje

toke ngann bateje ke naynje koro a Lubba ulam mba de a bbaye.» ²⁵ A dene le ddee ungu mekeje gole nangê no Jeju te ngaa pa na: «Ebbe-dewje, umam!» ²⁶ Nilae te na: «Maji ta kunn ne-kusa ke to woju do ngannje kungu kare ngann bisije ang.» ²⁷ Dene le ilae te na: «Ye njaann, Ebbe-dewje! A ngann bisije aw usaje buru ne-kusaje ke aw gaynje nangê ko tabele te le ebbede to.» ²⁸ Yeenn ngaa Jeju pa are na: «Dene, koo me te lei bo nya. Maji kare Lubba ari ne ke aw duju le.» A kare teenn njaa ro ngonno ke dene le ddee maji.

Jeju oru ro-to ro dewje te ke banya

²⁹ Goe te a, Jeju otu keteenn ngaa aw kar toku dange te ke Galile. Naw naal do ddingiri nisi te. ³⁰ Yeenn ngaa dewje ke banya banya ddeje roe te ke nje-meteje, nje-gol-gotoje, nje-kem-toje, dewje ke mbide utu ddem, tade utu ddem, ke dewje ke eeje ke mare ro-toje dang dang. N-ddeje ke de dungude no Jeju te ngaa noru ro-to rode te. ³¹ Toke dewje ke banya le ooje nje-meteje ke mete lede nunga, nje-gol-gotoje ke golde ddee maji, nje-kem-toje ke ooje lo, ke dewje ke mbide utu ddem tade utu ddem aw paje tar, ke dewje ke eeje ke mare ro-toje dang dang ke rode ddee maji a, mede unda do benya ngaa doseje gaji Lubba le Ijarayel.

Jeju are ne-kusa dewje doro so

³² Jeju bbar nje-njaje goe te ngaa pa arede na: «Dewje ke banya banya neenn ddamje ndoo. N-naynje sem ndo mota ngaa, a dingaje ne ta

kusa ang. M-ndiki ta kinyade kare n̂-telje mede bbo baa ang, mba singade a kin kōru ke ddew.»

³³ Nje-njaje-goe te paje areje na: «Ja kinga nekusa dda lo te ke to me kōr baa neenn ta kare ase dewje ke banya neenn wa?» ³⁴ Jeju dujude na: «Eeje ke mapa baann wa?» Dilaeje te na: «Jee ke mapa siri, ke mare ngann kanjije to.»

³⁵ Yeenn ngaa Jeju duju dewje ke banya le kare isije nangê. ³⁶ N̂-jin mapa ke siri, ke kanjije le ngaa goe te a nare wooyo Lubba a, n̂-tete ngaa nare nje-njaje goe te are dewje ke banya banya le. ³⁷ Dede toyn dusaje ne dare asede. A n̂-mbōn kese ne-kusaje ke nayn le ddusu ngann kare siri. ³⁸ Dewje ke usaje ne le eeje doro so. A n̂-tura deneje ke ngannje ang. ³⁹ Goe te a, Jeju tubba dewje ke banya le are otuje, a naal toku to naw nange te ke Magadan.

16

Parijiyenje, ke Saduseyenje dujuje ne-mōri

¹ Parijiyenje, ke Saduseyenje ddeje ro Jeju te ta nae. N̂-dujeje na: «E-dda mare ne-mōri ke toju to Lubba a ulai are joo.» ² A Jeju ilade te na: «Dō-lo-kul a, e-paje na: <Lo a to ke maje mba me dara kase.> ³ Ke endōō a, e-paje na: <Ndi a kere bbokone mba me dara kase ngaa tel tuka ndul.> Bbo aaje kem dara a e-gereje ne ke a to. A, aseje ta gere ne ke a ddee go neje te ke aw ooje bbasine neenn ang wa? ⁴ Dewje ke bbasine ke majije ang, ngaa toje gate gate ke Lubba ang dujuje ne-mōri. A bbay ne-mōri ke da koo a to ne ke inga nje-kila

mber-tar le Lubba Jonase.» Goe te a, Jeju inyade a otu.

Wum le Parijiyenje ke Saduseyenje

⁵ Kare te ke nje-njaje go Jeju te awje ta gange toku dange kaw turâ a, mede oy ta kaw ke mapaje. ⁶ Yeenn a Jeju pa arede na: «Aaje rose wöju dö wum le Parijiyenje ke Saduseyenje. ⁷ Nje-njaje-goe te le aw paje tar mbi naa te na: «Kake meje oy ta ddee ke mapa le a naw n-pa ne tar neenn.» ⁸ Jeju gere tar ke daw n-paje horo naa te le ngaa dujude na: «Mba ddi bba aw paje tar horo naa te e-paje na: <Mba mapa ke n-ddee ne ang le ann wa>? Koo me te lese bo ang. ⁹ Nayn e-gereje ang bbay wa? Mapa ke mi ke dingawje doro mi usaje ngaa e-mbonje kese kare baann wa le, mese oy döe wa? ¹⁰ Wase ye ke siri ke dingawje doro so usaje ngaa e-mbonje kese ddusu kare baann wa le, mese oy döe wa? ¹¹ Toke m-pa marese m-pa na: Aaje rose wöju dö wum le Parijiyenje ke wum le Sadusiyenje a, tar le mbobbu tar mapa ang. A mba ddi bba a kaseje ta gere me tar le ang wa?» ¹² Yeenn ngaa, nje-njaje go Jeju te le gereje to tar ke Jeju aw pa wöju dö ne-tojuje le Parijiyenje, ke Saduseyenje bbo to tar wum mapa ang.

Piyar pa ke tae na Jeju to ngonn le Lubba

¹³ Toke Jeju tee nange te ke Sejare ke Pilipi a duju nje-njaje goe te na: «Dewje aw paje na m-to na wa?» ¹⁴ Dilaeje te na: «Mareje paje na e-to Jañ-Batise, mareje paje na e-to Eli, a mareje paje na e-to Jeremi wase, a to kara le nje-kilaje mber-tar le Lubba.» ¹⁵ Jeju dujude na: «A sese, e-paje

na m-to na wa?» ¹⁶ Piyar ilae te na: «E-to Mesi, Ngonn le Lubba ke isi kem baa.» ¹⁷ Yeenn ngaa Jeju pa are na: «Simɔ ngonn le Jonase, rɔ-neel to lei, mba Boy ke darâ a pa gel ne neenn ke ddaka ari bbo dew a pa ari ang. ¹⁸ A ema, m-pa mari: E-to Piyar*. Do er te neenn le a ma kɔsu Egilisi*** lem ke te. Ngaa yo a kase dda mare ne ke Egilisi le ang. ¹⁹ Ma kari kele ta Bbe-kɔn ke darâ. Ne tɔyn ke ɔku ddewe nangê to ne ke dɔku ddewe darâ mban, ne tɔyn ke ɔru ddewe nangê neenn, Lubba ɔru ddewe darâ mban tɔ.»

²⁰ Goe te a, Jeju ndɔru mbi nje-njaje goe te na dang kara n̂-paje dare mare dew to n̂-to Mesi ang.

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa

²¹ Do ndɔe teenn njaa, Jeju unn kutu pa ke ddaka kare nje-njaje goe te to tar le ne ta kaw Jurusalem, ta koo ndoo ji tɔkuje te le Jiipije, ke tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-kɔruje gel-ndu. Da kare n̂-tɔlne ta ndɔ mota goe te a, na kin horo dewje te ke oy. ²² Piyar ɔre ke guku ngaa unn kutu kin saa na: «Ebbe-dewje, maji kare Lubba ɔri me te ke ddang. Neenn a kingai ndɔ kara ang.» ²³ A Jeju turu rɔe ngaa pa are Piyar le na: «Esu, ɔtu ke ddang aw ddew ew sem! E-to dew ke a ta tuju ddew lem, mba keje lei to keje le Lubba ang, to keje le dewje baa.»

Dew a kunn go Jeju toke baann wa?

²⁴ Yeenn a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Dew ke ndiki ta kunn gom a, maji kare neje rɔe ang ngaa, maji kare noto kake-dese laa ngaa

* **16:18** 16.18 Piyar ke tar le Gerekeje to er

nunn gom. ²⁵ Mba dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, a kinga tebbe laa le ang. A dew ke ila rœ kɔrɔ wɔju dɔm a, a tel kinga tebbe laa le. ²⁶ Toke dew inga ne ke nangê neenn tɔyn ngaa tebbe laa nayn ke kɔrɔ a, ne ke maji ddi a na kinga ture te wa? Ddi a na kare ta tel kinga ne tebbe laa le wa? ²⁷ Mba Ngonn le dew a ddee me piti te le Bœje, ke anjije laa. Ngaa na kuka dew kara kara ase kula ddae. ²⁸ Tɔkɔrɔ, m-pa marese: Mare dewje ke eeje neenn a koyje ang ndereng da kooje Ngonn le dew ke a ddee ta kɔn bbe to toku-mbay.

17

Jeju turu to dang

¹ Dda ndɔ misan goe te a, Jeju jin Piyar, Jake de ke Jan ke to ngokɔn Jake ungude dœ te ngaa aw ke de dɔ ddingiri te ddew ew. ² Rɔ Jeju turu to dang kemde te ngaa keme unn kutu ndoko toke le kare ngaa kubbu laa turu ndɔren to ndɔren. ³ A ta koo a, nje-njaje goe te le ooje Moyiji, ke Eli aw paje tar ke Jeju le. ⁴ Piyar pa are Jeju na: «Ebbejeje, to maji kare n-naynje neenn. Bbo e-ndiki te sem a, ma dda key-kam mota lo te neenn. Kara lei, kara to le Moyiji, kara to le Eli.» ⁵ Kake n̂-nayn naw n̂-pa tar bbay a mare mum ke ndɔren ddee kiri dɔde. Ndu Lubba bbar me mum te le na: «Dew neenn to ngonn ndiki lem, ke rɔm nelem nya wɔju dœ. Maji kare ooje tae.» ⁶ Kake nje-njaje go Jeju te le ooje ndu Lubba le a, bbel uta dɔde are n̂-tee dosoje n̂-debbeje kemde nangê. ⁷ Jeju ddee rɔde te, ɔrude ke jia ngaa pa na: «E-bbeelje ang, inje taar.» ⁸ Kare ke dunnje

kemde ke taar a, Jeju ke kare baa njaa ngaa a dooeje.

⁹ Kare ke dinje do dngiri te le daw n̂-ddisije a, Jeju ndoru mbide na: «Dang bba e-paje tar do ne te ke ooje neenn areje mare dew ang ndereng ndo ke Ngonn le dew a kin horo dewje te ke oy.»

¹⁰ Nje-njaje-goe te dujeje na: «Mba ddi bba nje-koruje gel-ndu na Eli a, a ddee dongor bba wa?»

¹¹ Nilade te na: «Tokoro, Eli a, a ddee dongor mba mose neje toyn dogole te. ¹² A ema m-pa marese to Eli ddee mban. Dewje gereje ang a ddaje saa ne ke mede ndiki. Da dda Ngonn le dew majang ddew kara baa toke baann to.» ¹³ Nje-njaje-goe te gereje ke maje to, to tar le Jan-Batise a naw n̂-pa.

Jeju aji ngonn ke ndil isije mee te

¹⁴ Jeju de ke nje-njaje goe te n̂-teeje ngosi ke dewje ke banya. Mare dew ddee roe te ngaa ungu mekeje gole nangê noe te. ¹⁵ N̂-pa na: «Ebbemje, oo kem-to-ndoo le ngunum ke dingaw neenn. Ro-to ndilje ke maji ang ddae are noo ndoo nya. Noso me puru te wase me maann te gol banya nya. ¹⁶ Maw saa ro nje-njaje goi te, a dumaje ne pin.» ¹⁷ Jeju pa na: «See dewje ke bbasine koo me te lese goto ddem, e-gereje dojise ang ddem. Ma nayn ke se bbay mba ndo baann wa? Ma to wurum do kula-ddase te mba ndo baann bbay wa? E-ddeeje ke ngonn le ke neenn aremje.» ¹⁸ Jeju ndange ndil ke maji ang le ngaa n̂-tee ke ddang are kare teenn njaa, ro ngonn le ddee maji.

¹⁹ Yeenn a, nje-njaje-go Jeju te le ddeeje roe te de saa ke karede baa ngaa dujeje na: «Mba ddi

bba ja ta tubba ndil ke maji ang neenn a juma ne pin wa?» ²⁰ Jeju pa arede na: «Mba koo me te lese ten baa. Tokoro m-pa marese, bbo koo me te lese to ten baa toke le kande ko ke ria na motarde a e-paje are ddingiri neenn na: <E-ngese neenn aw to yonn> a, na ngese.» Mare ne kara ke a kuta singase goto. ²¹ [Toke e-mbeteje ne-kusa ngaa e-dujuje Lubba nya bba a tubbaje ndilje ke baann.»]

Jeju tel pa tar koy laa ke tar kin laa

²² Mare ndo, toke nje-njaje-go Jeju te ingaje naa Galile a n̂-pa narede na: «Da kula Ngonn le dew ji dewje te. ²³ Da toleje ngaa ndo mota laa a na kin horo dewje te ke oyje.» Toke nje-njaje go Jeju te ooje tar le a, n̂-ndingaje ndoo nya.

Jeju de ke Piyar dukaje lambo key-polo-Lubba

²⁴ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te n̂-teeje Kaperenayum a, nje-taaje nare-lambo key-polo* Lubba ddeje ro Piyar te ngaa dujeje na: «Nje-ne-to lese uka lambo key-polo-Lubba ang wa?» ²⁵ Piyar ilade te na: «Naw nuka njaa!»

Kake Piyar a ta kande key be a, Jeju oru tae dongor ngaa pa na: «Simo, keje lei do tar te neenn toke baann wa? Nje ke dda a aw ukaje lambo ke mbayje ke nangê neenn wa? Ngann nje-bbeje wase nje-mbaje wa?» ²⁶ Piyar ilae te na: «Nje-mbaje.» Jeju ilae te na: «Yeenn a to tar le ngann nje-bbeje ta kuka lambo ang. ²⁷ Kare

* **17:24** 17.24 Lambo key-polo-Lubba to nare ke Jiipijije ke dingaw ke eeje ke bbal dojoo wase uta yeenn aw ukaje ke bbal bbal ta mose ne key-polo-Lubba.

jula wungu mede te ang a, aw bâ aw ila kii. Dɔngɔr kanji ke a kɔre njaa a, e-teyn tae a, a kinga kande nare. Unn kande nare le aw ne arede to lambo lem ddem, lei ddem.»

18

Dew ke bo me Bbe-kɔn te ke darâ

¹ Kare teenn, nje-njaje-go Jeju te ddeje rɔe te ngaa dujeje na: «Na to dew ke bo horo dewje te ke eeje me Bbe-kɔn te ke darâ wa?» ² Jeju bbar mare ngonn, undae horode te danna ³ ngaa pa na: «Tar ke tɔkɔrɔ a maw m-pa marese. E-turuje ddew lese ta ddee toke ngannje ke ngaji neenn. Baann ang a, a kandeje me Bbe-kɔn te ke darâ ndɔ kara ang. ⁴ Dew ke dda rɔe ten toke ngonn neenn to dew ke bo me Bbe-kɔn te ke darâ. ⁵ Dew ke taa ngonn ke ngaji toke be ke rɔe te wɔju dɔm a, ema njaa a n̂-tam ke rɔe teenn.»

Ne ke a dda kare dew oso me majang te

⁶ «Dew ke dda are mare dew horo ngannje ke ngaji ke ooje mede te sem oso me majang te a, maji ta tɔ tɔku biri er gɔse te kilae me tɔku ba te. ⁷ To kem-to-ndoo nya. Ne ke a dda kare dew oso me majang te banya nya. Tɔkɔrɔ, ne ke a dda kare dew oso me majang te a to ke ndɔ tɔyn. A to ndoo nya kare dew ke dda are nje mare oso. ⁸ Toke jii wase gɔli dda are oso me majang te a, e-gangede unguɔde kɔrɔ. Kaw lo te ke dewje isije te ke tebbe ji kara wase gɔl kara maji uta kaw kem puru te ke aw ɔn ke ndɔ ke ndɔ jii joo kem wase gɔli joo kem. ⁹ A bbo kemi dda are oso me majang te a, maji kare ɔru kemi le ila kɔrɔ. Kaw

lo te ke dewje isije te ke tebbe kemi kara baa maji uta kaw kem puru te ke aw ɔn ke ndɔ ke ndɔ kemi joo kem.»

Gusu-tar dɔ bate te ke nayn

¹⁰ «Aaje ke maje! E-yabbeje mare dew kara horo dewje te ke ten neenn ang. M-pa merese, anjije lede aw arje ke ndɔ tɔyn nɔ Bɔmje te darâ. ¹¹ Mba Ngonn le dew ddee ta kaji dewje ke naynje ke kɔrɔ. ¹² Tar ddi a aw ejeje dɔ gusu-tar te neenn wa? Toke mare dew ee ke bateje kɔr kara ngaa mare kara nayn a, na kinya keseje ke dɔjikara gire jikara le dɔ ddingiri te mba tel kaw sange ye ke kara le kingae bba ang wa? ¹³ A toke ningae a, m-pa marese, rɔe a neele nya wɔju dɔ bate ke kara le uta rɔe ke a neele wɔju dɔ bateje ke dɔjikara gire jikara ke naynje ang le. ¹⁴ Ddew kara baa, Bɔsese ke ee darâ ndiki kare mare dew kara horo dewje te ke ten neenn nayn kɔrɔ ang.»

Ddew gɔl tar le nje-koo me te je

¹⁵ «Toke ngokɔin dda sei majang a, aw ingae ke kare e-pa are. Bbo noo tar lei a, nayn to tel a e-tel saa ddew te ke maji. ¹⁶ Bbo noo tar lei ang a, e-bbar dew kara wase joo ungede dɔi te. Ddew kara baa toke Makuru le Lubba pa na: <Da gɔl tar nɔ nje-tar-najije te joo wase mota.> ¹⁷ Toke n̂mbete ta koo ndeje lede le a, e-pa tare are Egilisi. Bbo n̂mbete ta koo ta Egilisi tɔ a, maji kare ooe to dew ke gere Lubba ang wase toke le nje-taa nare lambo.

¹⁸ «Tɔkɔrɔ m-pa marese, ne tɔyn ke e-mbeteje nangê neenn a, Lubba mbete darâ mban. Ne

tɔyn ke e-ndikije te nangê neenn a Lubba ndiki te darâ mban.

¹⁹ «M-tel m-pa marese, Bɔmje ke ee darâ a kare ne tɔyn ke dewje joo horose te ddaje me-kara mba dujue. ²⁰ Mba lo ke dewje joo wase mota uwaje dɔ-naa ke te ke rim a, mee horode te.»

Tar kɔru tar dɔ naa te

²¹ Yeenn ngaa Piyar ddee rɔ Jeju te ngaa duje na: «Ebbemje, toke ngokɔm dda sem ne ke maji ang a, ma kɔru tar dɔe te gɔl bann wa? Gɔl siri wa?» ²² Jeju pa are na: «M-pa mari, ɔru tar dɔe te gɔl siri baa ang. ɔru tar dɔe te gɔl dɔsiri ndereng gɔl siri. ²³ Mba yeenn a, tar Bbe-kɔn ke darâ to toke tar le mare mbay ke ndiki ta koo go ne laa ke to dɔ nje-kulaje te laa. ²⁴ Kake nunn kute a, n̂-ddee ke mare nje-kula laa ke nare laa to dɔe te kande nare doro doro. ²⁵ Nje-kula laa le ee ke nare ta kuka ne bbange le ang, ngaa ebbeeje unn ndu kare n̂-labbe, ne ddem, dene laa ddem, nganne ddem, ke ne kingaje laa ddem mba kuka ne bbange ke dɔe te le. ²⁶ Kake nje-kula le oo baann a, ungu mekeje gɔle nangê nɔ ebbeeje te le ngaa pa na: <Ore wuri, a ma kuka bbangeje lei le tɔyn!> ²⁷ Ebbeeje le oo kem-to-ndoo laa ngaa ɔru bbange ke dɔe te le a inyae are nɔtu. ²⁸ Kare te ke nje-kula le tee ddaka a, oo mare nje-kula mare ke bbange laa to dɔe te kande nare dɔdɔku. Nuwa gɔse n̂-tɔ naa te ngaa n̂-pa nare na: <Uka bbange lem!> ²⁹ Nje-mare le ungu mekeje gɔle nangê nɔe te n̂-dda rɔe to ndoo na: <Ore wuri, a ma kuka bbange lei le tɔyn njaa!> ³⁰ A Nje-kula le mbete, ngaa uwae ilae key-kula te kare n̂-nayn

teenn ndereng ta nuka bbange laa le tɔyn bba ta dinyae. ³¹ Kese nje-kula mare ooje baann a ddade ndoo ngaa daw dɔru gel nejeenn le tɔyn dare ebbedede le. ³² Yeenn a, ebbedede le ula are daw n̄-bbare ngaa pa are na: <Ei, nje-kula ke maji ang! Mɔru bbange lem ke to dɔi te tɔyn mba dda ke e-dda rɔi to ndoo arem. ³³ A ei, ase ta koo kem-to-ndoo le nje-mari toke moo kem-to-ndoo lei le to ang wa?> ³⁴ Wungu ɔn ebbeeje le nya. Nuwae nilae key-kula te kare dula keme ndoo ndereng ta nuka bbange ke dɔe te le tɔyn bba.» ³⁵ Ta kutu ne dɔe a, Jeju pa na: «Toke ɔruje tar dɔ naa te ang a, Bɔy ke ee darâ a dda ne ke se ddew kara baa toke baann tɔ.»

19

Maji kare dingaw tubba dene laa ang

¹ Toke Jeju pa tar le nunga a, nɔtu Galile naw nange te ke Jude tura Jurden te. ² Dewje ke banya unnje goe are nɔru rɔ-to rɔde te lo teenn.

³ Parijiyenje ddeeje rɔe te ta nae. Yeenn a n̄-dujeje na: «Ndu are ddew dingaw kare tubba dene laa wɔju dɔ ne tɔyn ke dene laa le dda wa?» ⁴ Nilade te na: «E-turaje tar ke n̄-dda me Maketuru te le Lubba le ang wa? Tar le na: <Kunn-kutu ne te, Lubba ke nje-dda neje tɔyn dda dingaw ke dene.> ⁵ Ngaa Lubba pa na: <Mba yeenn a, dingaw a kinya bɔeje ke kɔenje, na nayn ke dene laa ngaa dede joo kem da ddeeje to da-rɔ ke kara baa.> ⁶ Yeenn a, deeje joo ang ngaa, n̄-ddeeje to da-rɔ ke kara baa. Ne ke Lubba mɔn naa te a, maji kare dew kayn hore ang ngaa.»

⁷ Dilaeje te na: «Mba ddi bba Moyiji unn ndu kare bbo dingaw tubba dena laa a, maji kare nare maketuru ke a tɔju to ninyae mban wa?»

⁸ Nilade te na: «Wɔju dɔ me-ketere lese a Moyiji are ne se ddew kare e-tubbaje ne deneje lese. A kunn-kutu ne te, tare to toke baann ang. ⁹ Mpa marese: Toke mba tar kaya ang a bbo dew tubba dene laa ngaa taa mare dene a, n̂-dda lo-to-majang.»

¹⁰ Nje-njaje-goe te le paje na: «Bbo toke baann a, taa dene ang a maji.» ¹¹ Jeju ilade te na: «Dewje tɔyn a kaseje ta ndiki te ke tar neenn ang, nje ke Lubba arede ddew bba. ¹² Mare neje nya ɔku ddew dingawje ta taa dene. Mareje duju ne de toke baann, a mareje n̂-ddade to enukuje, a mareje dede njaa n̂-ddaje rɔde to enukuje wɔju dɔ Bbe-kɔn le Lubba. Dew ke ase ta ndiki te ke tar neenn a, maji kare n̂-ndiki te.»

Jeju taa ngannje ke mbate ke rɔe te

¹³ Dewje ddeeje ke ngannje ke mbate rɔ Jeju te kare nila jia dɔde, ta n̂-duju Lubba dɔde te. A nje-njaje-go Jeju te le inje ke de. ¹⁴ Jeju pa arede na: «Inyaje ngannje ke ngaji are ddeeje rɔm te bbo ɔkujede ddew ang. Mba Bbe-kɔn le Lubba to mba dewje ke toje toke ngannje ke ngaji neenn.» ¹⁵ Nila jia dɔde te, ngaa goe te a nɔtu lo teenn.

Tar ke dɔ basan te ke to ke nje-ne-kinga

¹⁶ Mare dingaw ddee rɔ Jeju te ngaa duje na: «Nje-ne-tɔju, ddi ke maji a, maji kare m-dda bba ta kinga ne tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ wa?» ¹⁷ Jeju ilae te na: «Mba ddi a e-dujum tar dɔ ne te ke maji wa? Lubba kara baa maji. Toke e-ndiki ta

kinga tebbe a, e-dda ne ke turu nduje le Lubba.»
 18 Basan le tel duju Jeju na: «Nduje ke dda wa?»
 Jeju ilae te na: «E-tɔl dew ang, e-dda lo-to maji
 ang ang, e-bboko ang, e-pa tar-naji ngem dɔ dew
 te ang. 19 E-bbeel boije ke koinje. E-ndiki nje-
 mari toke da-rɔi njaa.» 20 Basan le ilae te na:
 «M-dda nejeenn tɔyn mban. Ddi a nayn ta dda
 bbay wa?» 21 Jeju ilae te na: «Toke e-ndiki ta
 ddee maji tɔyn a, aw e-labbe neje ke ee ne, ta
 e-kayn nare nje-ndooje a, a kinga ne darâ. Goe
 te a, e-ddee unn gom!» 22 Kake basan le oo tar le
 a, rɔe neele ang ngaa ɔtu mba nee ke ne-kingaje
 nya.

23 Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Tɔkɔrɔ, m-pa
 marese, a to ngeng nya ke nje-ne-kinga kare ande
 Bbe-kɔn te le Lubba. 24 M-tel m-pa marese bbay,
 kande le nje-ne-kinga me Bbe-kɔn te le Lubba a
 ngeng kuta kande le jambal*** buwa suwa te.»
 25 Tar le gange singa nje-njaje-go Jeju te le ngaa
 paje na: «Bbo baann a, na bba a kase kinga
 kaji wa?» 26 Jeju aade ngaa pa arede na: «To
 ne ke nya dewje. A Lubba ase ta dda ne tɔyn.»
 27 Piyar pa are na: «Oo, jinya neje leje tɔyn ngaa
 junn goi. Tar ke dɔje te a to toke baann wa?»
 28 Jeju pa arede na: «M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese,
 ndɔ ke neje tɔyn a turuje toke siki, kare te ke
 Ngonn le dew a kisi ngende-mbay te ke to ne-piti
 a, sese ke unnje gom kara a kisije dɔ ngendeje
 te dɔku gire joo mba gange sariya dɔ gel-kuju
 ngann Ijarayelje te ke dɔku gire joo tɔ. 29 A dewje
 tɔyn ke inyaje key lede, ngakɔnde ke dingaw, ke
 ngakɔnde ke dene, bɔdede ke kɔndede, ngannde
 wase ndɔje lede, wɔju dɔm a, da kinga ne gɔl

dɔdɔku uta yeje ke kete ddem, da kingaje tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ ddem. ³⁰ Nya le dewje ke toje to dewje ke dɔngɔr bbasine neenn, a toje to dewje ke guku. A nya le dewje ke toje to dewje ke guku bbasine neenn, a toje to dewje ke dɔngɔr.»

20

Gusu-tar dɔ nje-ddaje kula ndɔɔ binye te

¹ «Tar Bbe-kɔn le Lubba to toke tar le mare nje-ndɔɔ ke tee ke esin baa mba sange dewje kare aw ndɔɔ binye te laa. ² Dooje taa naa kare nukade kande nare kara, mba ndɔ kara kara. Goe te a nare daw ndɔɔ binye te laa le. ³ Tee gɔl kare jikara te ke ke endɔɔ a, n̂-tee ddaka, a noo mare nje-kulaje ke ingaje kula ta dda nang, ngaa arje nata. ⁴ N̂-pa narede na: «Aw ddaje kula me ndɔɔ binye te lem a, ma kukase ke dɔgɔle.» ⁵ Nje-kulaje le awje ndɔɔ le. Nje-ndɔɔ le tee ddaka bbay ke gɔl kare dɔku gire joo, ngaa n̂-tel n̂-tee ke gɔl kare mota ke lo-kul te tɔ, a n̂-dda toke baann bbay. ⁶ Nje-ndɔɔ le tel tee ddaka ke gɔl kare mi ke dɔ lo-kul te bbay a, noo mare nje-kulaje arje lo teenn le bbay, ngaa n̂-pa narede na: «Mba ddi bba arje neenn ke ndɔɔ baa ndereng kare be neenn a, e-ddaje ne kara ang wa?» ⁷ Dilaeje te na: «Jar baa mba dew kara otoje kula te ang.» N̂-pa narede na: «Aw ddaje kula me ndɔ binye te lem tɔ.»

⁸ «Dɔ lo-kul a, nje-ndɔɔ le bbar nje-kaa-lo dɔ neje te laa ngaa pa are na: «E-bbar nje-kulaje le, ta ukade kara kara tɔyn. Unn kutue dɔ dede te ke n̂-ddeeje dɔ guku bba ta e-tee ne dɔ nje te ke ddeeje dɔngɔr.» ⁹ Nje ke ddeeje ke gɔl kare

mi ke dɔ-lo-kul te ddeeje ngaa ingaje kande nare kara kara tɔyn. ¹⁰ Dede ke dɔngɔr, n̂-ddeeje tɔ. Dejeje to na kingaje nare uta nje ke guku a, dede njaa kara dingaje kande nare kara kara tɔyn tɔ. ¹¹ Kare te ke dingaje nare le a, n̂-naneje ke nje-ndɔɔ le, ¹² n̂-paje na: <Nje-kulaje ke ddeeje dɔ guku ngaa ddaje kula kare kara baa a, ukade ase naa ke jeje ke kula uwa taaje ddem kare ɔsuje ddem toke baann wa?> ¹³ Nje-ndɔɔ le pa are mare kara horode te na: <Naam, mulai naa te ang. Jee sei joo taa naa mba kande nare kara, mba ndɔ kara kara ang wa?> ¹⁴ E-taa nare lei bbo ɔtu tam te ke ddang. M-ndiki ta kare nje-kula ke dɔ guku inga nare ase sei naa. ¹⁵ Mee ke ddew ta dda ne ke mem ndiki ke nare lem ang wa? Wase aw aam ke kem ke maji ang wɔju dɔ maji lem le wa?> » ¹⁶ Jeju pa bbay na: <Dewje ke dɔ guku, a ddeeje to dewje ke dɔngɔr. A dewje ke dɔngɔr, a ddeeje to dewje ke dɔ guku.>

Jeju tel pa tar koy laa ke tar kin laa

¹⁷ Toke Jeju aw aw ke Jurusalem a, n̂-bbar nje-njaje goe te ke karede baa, ngaa n̂-pa narede ke ddew na: ¹⁸ «Ooje, jaw jawje ke Jurusalam. Nunn, da kila Ngonn le dew ji tɔku nje-poloje Lubba te, ke ji nje-kɔruje gel ndu te. Da gangeje sariya yo dɔe te, ¹⁹ ngaa da kilae ji dewje te ke gereje Lubba ang kare dɔjeje n̂-kokoje ne. Da tundae ke ndey, ngaa da tɔle kake-dese te. Ndo mota laa a, na kin horo dewje te ke oy.»

Kɔn Jake de ke Janje duju ne ji Jeju te

²⁰ Goe te a, dene le Jebede aw ke nganne ke dingaw ke joo rɔ Jeju te. Nungu mekeje gole nangê ngaa n̄-dda rɔe to ndoo rɔ Jeju te mba duje mare ne. ²¹ Jeju duje na : «Ddi a e-ndiki wa?» Nilae te na: «Unn ndui ta bbo ndɔ ke a ta kɔn mbay a, ngannem ke joo neenn, mare kara isi dɔ ji-kɔli te, a ne ke kara nisi dɔ-ji geli te.» ²² Jeju ilae te na: «E-gereje ne ke aw dujuje ang. A kaseje ta kay engo-kem-to-ndoo ke ma ta kay wa?» Dilaeje ta na: «Ja kase kay.» ²³ Jeju pa arede na: «Tɔkɔrɔ, a kaseje ta kay engo-ndoo lem le njaa. A, tar kisi dɔ-ji kolum te wase dɔji gelem te to tar lem ang. Lo le to wɔju dɔ nje ke Bɔmje mɔse wɔju dɔde.»

²⁴ Toke kese nje-njaje go Jeju te ke dɔku le ooje tar le a wungu ɔnde dɔ Jan de ke Jake te le. ²⁵ Jeju bbarde tɔyn ngaa pa na: «E-gereje to mbayje ke aw ɔnje dɔ dewje, aw ddaje dingaw dɔde te, ngaa dewje ke bo aw nyaje dɔ dewje te. ²⁶ Maji kare ne ke baann to horose te ang. Dew ke ndiki ta ddee bo horose te a, maji kare n̄-dda rɔe to nje-kula lese. ²⁷ Bbo mare dew horose te neenn ndiki ta to dew ke dɔngɔr a, maji kare n̄-dda rɔe to bbere lese. ²⁸ Ddew kara baa, Ngonn le dew ddee kare dewje ddeeje to nje-kulaje laa ang. N̄-ddee ta to nje-kula le dewje, ta kunn rɔe to ne-kuka dɔ dewje ke banya.»

Jeju dda are nje-kem-tɔje joo ooje lo

²⁹ Kare te ke Jeju ke nje-njaje goe te aw teeje me bbe te ke Jeriko ke ddaka a, dewje ke banya unnje goe. ³⁰ A ta koo a, mare nje-kem-tɔje joo ke isije mbɔr ddew te ooje na Jeju a aw nday.

Duruje ekii na: «Ebbejeje, Ngonn le Dabbiti, oo kem to ndoo leje.» ³¹ Dewje ke banya le inje ke de kare dutu tade. A duruje ekii nya bbay na: «Ebbejeje, Ngonn le Dabbiti, oo kem to ndoo leje!» ³² Jeju are lo kara, bbarde ngaa pa na: «Ddi a e-ndikije kare m-dda marese wa?» ³³ Dilae te na: «Ebbejeje are joo lo.» ³⁴ Jeju oo kem-to-ndoo lede ngaa ula jia ɔru ne kemde. Kem naa te neenn njaa a, dooje lo ngaa dunnje goe.

21

Jeju ande Jurusalam

¹ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te daw ddeeje ngosi ke Jurusalam ngaa, n̂-teeje mbɔr bbe te ke Betepaje dɔ ddingiri kake olibeje te a, Jeju ula nje-njaje goe te joo nɔe te kete. ² N̂-pa na: «Awje me bbe te ke to nɔse tee ton̄n. Njange baa njaa a kooje kɔn kororo ke n̂-tɔe ngaa ngon̄ne ar mbɔre te. E-tuteje ta e-ddeeje ke de aremje. ³ Bbo mare dew pa ke se tar a, ilaeje te na: <Ebbejeje a ndiki kororoje le.> Njange baa njaa na kinyade karese.» ⁴ Baann bba kare tar le Lubba ke nje-kila mber-tar laa ndaji ddee to ne ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

⁵ «E-paje are dewje ke Siyɔn***:
Ooje, mbay lei aw ddee ke rɔi te,
n̂-to dew ke wul pe,
nisi dɔ kɔn kororo te,
ke dɔ ngonn kororo te
ke to da ke daw n̂-dda ne kula.»

⁶ Nje-njaje go Jeju te le ɔtuje awje ngaa ddaje ne ke turu ndu Jeju le. ⁷ N̂-ddeeje ke kɔn kororo, ke

ngonn kororo. Dunguje kubbuje lede dɔ kororoje te le dare Jeju isi dɔe te. ⁸ Dewje ke banya labbeje kubbuje lede dɔ ddew te. Mareje teteje kamje unguje ddew-bô. ⁹ Dewje ke banya ke aw njaje nɔe te, ke dede ke daw n̂-njaje goe te daw duruje ekii na: « Ojana to le Ngonn le Dabbiti! Maji kare Lubba bbar tar ke maji dɔ dew te ke aw ddee ke ri Ebbe-dewje. Jɔsuje gaji Lubba ke isi ddotu dara te!» ¹⁰ Toke Jeju ande Jurusalam a, me bbe tɔyn yeke. Dewje dujuje tar na: «Na ann wa?» ¹¹ Dewje ke banya le ilaje te na: «Jeju, nje-kila mber-tar le Lubba ann, nin Najarete nange Galile te.»

Jeju ande me key-polo-Lubba te

¹² Goe te a, Jeju ande me key-polo-Lubba te ngaa tubba dewje tɔyn ke aw labbeje ne ddem, aw ndokoje ne ddem me key te le. N̂-tuta tabele le nje-mbelje nare nungu nangê. N̂-tuta ne-kisi le nje-labbeje derje n̂-tila. ¹³ N̂-pa narede na: «Maketuru le Lubba na: <Da bbar ri key lem to key duju Lubba.> A sese aw ddaje to lo-kiya-rɔ le nje-bbokoje.»

¹⁴ Nje-kem-tɔje, ke nje-meteje ddeje rɔe te me key-polo-Lubba te le ngaa n̂-dda nare rɔde ddee maji. ¹⁵ Toke tɔku nje-poloje Lubba ke nje-kɔru gel nduje ooje neje ke dum-dɔde ke Jeju dda le, ke ngannje ke aw uruje ekii na: «Jɔsuje gaji Ngonn le Dabbiti» le a, wungu ɔnde. ¹⁶ Ngaa n̂-paje dare Jeju na: «Oo tar ke daw n̂-pajeenn wa?» Nilade te na: «Moo njaa. A tar ke n̂-dda me Maketurute le Lubba le e-turaje ndɔ kara ang wa? Tar le na: <E-dda ne are ngannje ke ten, ke engutayje kara

osuje gajii.> » ¹⁷ Goe te a, Jeju inyade a otu. N-tee me bbe te le naw Betani ngaa n̂-to ke teenn.

Jeju bbar tar ke maji ang do kake pige te

¹⁸ Jeju in ke esindoo baa tel aw ke toku bbe te a bbo ddae. ¹⁹ Toke noo mare kake pige ke ar mbor ddew te ngosi a, naw ngosi ke kake le a kame doroo a noo. Yeenn a n̂-pa nare kake le na: «A kande ndoo kara ang ngaa.» A kare teenn njaa kake le oy njan. ²⁰ Nje-njaje-go Jeju te le ooje neenn le a gange singade ngaa paje na: «Dda toke baann bba njange baa njaa a, kake pige le oy wa?» ²¹ Jeju pa arede na: «M-pa tar ke tokoro marese. Toke koo me te lese to, ngaa ejeje tar ang a, a ddaje ne ke m-dda ke kake pige neenn. A kaseje ta pa kare ddingiri neenn na: < otu lo te neenn aw oso me ba te,> a neenn a ddee to ne ke tokoro. ²² Bbo koo me te lese to, a bbo e-dujuje Lubba a, a kingaje ne toyn ke e-dujuje le.»

Na are singa Jeju wa?

²³ Jeju ande me key-polo-Lubba te aw toju ne. A toku nje-poloje Lubba, ke tokuje le Jiipije ddeeje roe te. N-paje dare na: «Ddew ddi te bba aw e-dda ne neenn wa. Wase na njaa gate a ari singa ta dda ne wa?» ²⁴ Nilade te na: «Ema kara ma dujuse tar kara baa. Toke ilamje te a, ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese to. ²⁵ Na a ula Jan are dda batem dewje wa? Lubba wase dewje wa?» A n̂-paje horode te na: «Bbo jilaje te n-pa na: <Lubba a ulae> a, na pa na: <Mba ddi bba ooje mese te saa ang wa?» ²⁶ Bbo n-paje

na: < Dewje a, a to toke baann wa? > » Mba n̄-beel dewje ke banya le, mba dede toyn dooje Jan to nje-kila mber-tar le Lubba. ²⁷ Yeenn a, dilaeje te na: «N-gere ang.» Jeju pa arede na: «Ema kara ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese ang to.»

Gusu-tar do ngannje ke dingaw te joo

²⁸ Jeju pa arede bbay na: «Ddi a ejeje do tar te ke ma ta pa karese neenn wa? Mare dingaw ee ke ngannje ke dingaw joo. N-pa nare ye ke toku na: <Ngunum, aw bbokone aw dda kula me ndoo binye te lem.> ²⁹ Ngonn le ila boeje te na: <M-ndiki ang.> Goe te a, tar ke nila boeje te le tel neele ang, ngaa notu naw ndoo le. ³⁰ Dingaw le aw ro ye ke mbate te, ngaa pa tar ke kara baa le are to. Ngonn le ilae te na: <An an Boy, ma kaw>. A naw ang.» ³¹ Jeju dujude na: «Horo ngannje te ke joo neenn, ye ke dda, a dda ne ke bboeje ndiki wa?» Dilaeje te na: «Ne ke dongor.» Jeju pa arede na: «Tokoro njaa, m-pa marese, nje-taaje nare lambo, ke dene nje-kayaje a kandeje me Bbe-kon te le Lubba dongor karese. ³² Mba, lew Jan ddee rose te ngaa tojuse ddew dda ne ke gate gate, a e-ndikije te ke tar laa ang. A nje-taaje nare lambo, ke dene nje-kayaje a ndikije te ke tar laa le. A sese, ooje nejeenn ke maje a e-turuje ddew lese ang ddem, e-ndikije te ke tar laa le ang ddem.»

Gusu-tar do nje-kulaje te ke mede majang

³³ «Ooje mare gusu-tar neenn bbay. Mare nje-ndoo dda ndoo binye laa. Nila ndoko n̄-guku ne doe. Nuru buwa me er te kare dore maann binye

le mee te. N-dda mare lo taar kare dew ar doe te mba kaa ne do ndoo le. Goe te a, ninya ndoo le ji mare nje-ddaje kula ndoo te le a notu naw mba te. ³⁴ Kare kuja kande binye le ase a, nula ngann nje-kulaje laa ro nje-ddaje kula me ndoo binye te le kare dulaje ke kande binye laa dareje. ³⁵ A nje-ddaje kula me ndoo binye te le uwaje ngann nje-kulaje le. N-tundaje mare, n-tolje mare, ngaa n-tilaje mare ke er n-toleje. ³⁶ N-tel nula mare ngann nje-kulaje laa le banya banya bbay. A nje-ddaje kula me ndoo binye te le dda ke de ne ke n-ddaje ke nje ke dongor le bbay. ³⁷ Doooen a, nje-ndoo le ula ngonno ro nje-ddaje kula me ndoo te le mba neje n-pa na: <A du ang, bbo ngunum a da bbeeje.> ³⁸ A kake nje-ddaje kula me ndoo te le ooeje a, paje na: <Nje-kuwa ne-ndubba le ann! Areje n-toleje are ne-ndubba le tel to leje.> ³⁹ Duwaeje n-teeje saa me ndoo te le ke ddang ngaa n-toleje.> ⁴⁰ Jezu tel dujude na: «Toke nje-ndoo le ddee a ddi a na dda ke nje-ddaje kula me ndoo binye te le wa?» ⁴¹ Dilaeje te na: «Na koo kem-to-ndoo le nje-me-majangje neenn le ang ta na tolde. Goe te a, na kinya ndoo le ji mare nje-ddaje kula te dang kare ndoe ase a, n-ddeeje ke ko ndoo laa dareje.»

⁴² Goe te a, Jezu dujude na: «E-turaje tar ke Maketurute le Lubba pa neenn ndo kara ang bbay wa? Tar le na:

<Er ke nje-kosuje key mbeteje,
tel ddee to singa gol key ke dungu nangê.
To ne ke Ebbe-dewje a dda,
ngaa kura nya kemje te.>

⁴³ Mba yeenn a, m-pa marese: Lubba a kōru Bbe-kōn laa jise te ta kare mare gel-dewje ke a ddaje kula ke maji. ⁴⁴ Dew ke oso dō er te le a, dew le a guru rōe.

Ngaa dew ke er le oso dōe te a, er le a nyaren.»

⁴⁵ Kake tōku nje-poloje Lubba ke Parijiyenje ooje tar le be a gereje to dede a Jeju aw pa tar dōde te. ⁴⁶ N̄-sangeje ddew ta kuwaeje a, n̄-bbelje kem dewje ke banya mba dewje le ooje Jeju to mare nje-kila mber-tar le Lubba.

22

Gusu-tar dō tōku kusu taa-naa te

¹ Jeju tel pa tar arede bbay ddew gusu-tar te pa na: ² «Tar Bbe-kōn ke darâ to ddew kara baa ke tar neenn: Mare Tōku-mbay dda kusu taa-naa le ngonne ke dingaw. ³ Nula nje-kulaje laa kare bbar dewje ke n̄-bbarde kusu te le. A dewje le mbeteje ta ddee. ⁴ N̄-tel nula mare nje-kulaje kare aw pa arede na: <M-dda ne-kusa mban. M-tol mangeje ddem, daje ke eme ddem are ne-kusa to ngosi ngaa, e-ddeeje kusu te le.> ⁵ A dewje le ooje tar laa le to mare ne ang. Mare otu aw ndōo, a mare aw ta labbe ne laa. ⁶ A mareje uwaje ngann-nje-kulaje le ddade maji ang ngaa tolde. ⁷ Wungu on Tōku-mbay le ngaa, nula mbambaje laa nare tol nje-tolje nje-kulaje laa le, ngaa n̄-roje bbe lede. ⁸ Goe te a, n̄-pa nare ngann-nje-kulaje laa le na: <Kare kusu-taa-naa le ase ngaa a dewje ke n̄-bbarde le to dewje ke ase ta bbarde kusu te ang. ⁹ Aw arje tō-ddewje te bbo dew

njaa ke ingaeje a, e-bbareje are n̂-ddee kusu-
 taa-naa te le.» ¹⁰ Ngannje-kulaje laa le unnje go
 ddewje ngaa bbarje dewje toyn ke dingade, nje
 ke maji ddem, nje ke maji ang ddem. Yeenn ngaa
 dewje ke n̂-bbarde le ddusuje me key le. ¹¹ Toke
 Toku-mbay le ande key mba koo dewje ke n̂-
 bbarde le a, noo mare dingaw ke ula kubbu-kusu
 ang. ¹² N̂-pa nare na: «Naam, na baann bba ula
 kubbu-kusu ang a e-ddee ande key neenn wa?» A
 dingaw le ilae tar te ang. ¹³ Yeenn a, Toku-mbay
 le pa are ngann-nje-kulaje laa na: «E-toje jia ke
 gole bbo ilaeje ddaka lo te ke ndul. Lo teenn na
 nɔ ngaa na ngeer ngange.» » ¹⁴ Ta kutu ne do tar
 le a, Jeju pa na: «Tɔkɔɔ, Lubba bbar dewje toke
 banya njaa, a nje ke n̂-mberede banya ang.»

Tar kuka lambo ke Sejar

¹⁵ Yeenn ngaa, Parijiyenje aw uwaje do naa
 ta na Jeju mba kingae ddew tar te ke a tee tae
 te. ¹⁶ Dulaje mare nje-njaje gode te, ke dewje ke
 unnje go Erode ro Jeju te le kare n̂-paje dare na:
 «Nje-ne-toju, n-gere to aw pa tar ke tɔkɔɔ, aw
 toju ddew le Lubba ddew tar te ke tɔkɔɔ, ngaa
 aw bbeel kem dew ang ddem, dew ke bo wase
 dew ke ten kara osoi te ang. ¹⁷ E-pa areje joo:
 Ndu areje ddew kare juka lambo ke Sejar wase
 ndu mbete wa?» ¹⁸ Jeju gere keje lede ke maji ang
 ngaa pa arede na: «Nje-ngemje, mba ddi a, aw
 namje wa? ¹⁹ E-tojumje kande-nare ke aw ukaje
 ne lambo.» N̂-ddeeje ke kande nare le dareje.
²⁰ Jeju dujude na: «Endaji do dew, ke maketuru
 ke n̂-dda nare te neenn toje to le na wa?» ²¹ N̂-
 paje na: «To le Sejar.» N̂-tel n̂-pa narede na:

«Yeenn a, areje Sejar ne ke to le Sejar, a areje Lubba ne ke to le Lubba.» ²² Dooje tar laa le a dum dode, ngaa dinyaeje a dotuje.

Tar kin le dewje ke oy

²³ Ndoe teenn njaa Saduseyenje ddeeje ro Jeju te. Saduseyenje to dewje ke paje na dewje ke oyje a kinje ang. N-dujuje tar Jeju na: ²⁴ «Nje-ne-toju, Moyije pa na: <Toke dew ee ke ngonn ang a oy a, maji kare ngokoen ta dene-ndubba le uju ne ngannje are.> ²⁵ Lew, mare ngakon naa siri eeje horoje te neenn. Ye ke toku taa dene a uju saa ngonn ang a oy. Ninya dene laa nare ye ke tee goe te. ²⁶ Ne ke kara baa le a dda joo lede, mota lede, ndereng tee ne do ye ke to siri lede. ²⁷ Gode te toyn a, dene le oy to. ²⁸ Yeenn a, ndo kin le dewje ke oy a, na horo ngakon naa teenn a, a to nje-dene le wa? Mba dede siri keme n-taaje dene le go naa te.» ²⁹ Jeju ilade te na: «E-ndemje ddew, mba e-gereje Maketuru le Lubba ang ddem, singa-mongu le Lubba ang ddem. ³⁰ Tokoro, ndo kin le dewje ke oy a, dene a taa ngaw ang ddem, dingaw a taa dene ang ddem. Dewje a tooje toke anjije ke darâ. ³¹ A tar ke waju do kin le dewje ke oy le, e-turaje tare ke Lubba pa arese ang wa? N-pa na: ³² <M-to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, Lubba le Jakobbo.> N-to Lubba le dewje ke isije kem baa, bbo Lubba le dewje ke oy ang.» ³³ Ne-toju laa le dum do dewje ke banya ke ooje tar laa le.

Ndu ke ngeng uta mareje

³⁴ Toke Parijiyenje ooje na Jeju uwa ta Saduseyenje a, Parijiyenje le uwaje do naa. ³⁵ Mare kara horode te ke to nje-koru gel ndu duju tar Jeju mba nae ne. N-pa na: ³⁶ «Nje-ne-toju, ndu ke dda ngeng uta mareje wa?» ³⁷ Jeju ilae te na: « <Maji kare e-ndiki Ebbe-dewje ke to Lubba lei ke mei toyn, ke kewn lei toyn, ke keje lei toyn.> ³⁸ Yeenn to ndu ke ngeng uta mareje ann. ³⁹ Joo le ndu ke ngeng uta mareje na: < Maji kare e-ndiki nje-mari toke da roi njaa.> ⁴⁰ Ndu le Moyiji, ke ne-tojuje le nje-kilaje mber-tar le Lubba inje me nduje te ke joo neenn.»

Tar le Mesi de ke Dabbiti

⁴¹ Toke Parijiyenje uwaje do naa a Jeju dujude na: ⁴² «Tar ddi a aw ejeje do Mesi te wa? N-to ngonon le na wa?» Dilaeje te na: «N-to ngonon le Dabbiti.» ⁴³ Jeju pa arede na: «Yeenn a, toke baann bba Ndil ddusu me Dabbiti a tel bbar Mesi le to <Ebbeeje> wa? Dabbiti le pa na:

⁴⁴ <Ebbe-dewje Lubba pa are Ebbemje na:

Isi do ji kalem te,

ndereng ndo ke ma kungu nje-baanje lei ko goli te.>

⁴⁵ «A bbo Dabbiti bbar Mesi to Ebbeeje a, Mesi le a to ngonon toke baann wa?» ⁴⁶ Dew kara horode te ase kilae tar te ang. Ngaa unn kute do ndoe teenn, dew kara tay duje tar ang ngaa.

23

Jeju ndoru mbi dewje waju do Parijiyenje ke nje-koruje gel-ndu

¹ Goe te a, Jeju pa are dewje ke banya ke nje-njaje goe te na: ² « Kula le nje-kõruje gel-ndu ke le Parijiyenje to engan kõru gel ndu le Moyiji kare dewje. ³ Yeenn a, maji kare ooje tade, ngaa e-ddaje neje toyn ke n̂-dujuse. A kula-ddade a ta e-ndajije ang mba kula-ddade to ddew kara ke ne-toju lede ang. ⁴ Ne-koto ke bo, a n̂-toje dundaje dõ dewje te, a dede ngonn jide kara n̂-ndikije ta kõru ne ne-koto le ang. ⁵ Daw n̂-ddaje neje toyn mba kare dewje oojede. Yeenn a, n̂-ddaje bbõl endarje ke daw ngemje maketuruje le Lubba me te dare bo ngaa, n̂-ddaje ta-kubbuje lede dare ngal ngal * ⁶ Ndõ kusu a, n̂-ndikije ta kisi lo te ke n̂-mõse mba dewje ke bo. Ngaa me key-mbõn naaje te kara, n̂-ndikije ta kisi lo te ke kete to. ⁷ N̂-ndikije kare dewje ddade lapiya nata ddem, ngaa kare dewje bbarde <Nje-ne-toju.> ⁸ A sese, dang bba areje dewje bbarse <Nje-ne-toju> ang. Mba sese toyn e-toje to ngakõn-naa, ngaa nje-ne-toju lese kara baa. ⁹ E-bbarje mare dew ke nangê neenn <Bõ> ang, mba Bõsese kara baa ee darâ. ¹⁰ Areje dewje bbarse <mbay> ang, mba Mesi kara baa a to Mbay lese. ¹¹ Dew ke bo horose te a, maji kare n̂-ddee to nje-kula lese. ¹² Dew ke dda rõe bo a, a tel ddee to dew ke ten. A dew ke dda rõe ten, a tel ddee to dew ke bo. ¹³ Kem-to-ndoo to lese, see nje-kõruje gel Ndu, ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Aw utuje ta ddew areje dewje ke ndikije ta kande me Bbe-kõn te ke darâ. Sese njaa

* **23:5** 23.5 Yeenn to gusu ke Parijiyenje aw dda je ddew kubbu-koje te lede ke ngann bõlje ke n̂-toje node te ke jide te je ta toju dewje to n̂-toje to dewje ke n̂-bbeelje Lubba nya uta keseje.

kara andeje te ang, a inyaje dewje ke ndikije ta kande te are ande te ang.»

¹⁴ Kem-to-ndoo to lese see nje-kõruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. E-taaje ne-kingaje le dene-ndubbaje jide te tõyn. A kare teenn njaa, aw dujuje Lubba kure ew mba kare dewje aase. Mba yeenn a sariya ke dõse te a ngeng nya. ¹⁵ Kem-to-ndoo to lese see nje-kõruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Aw ulaje loje tõyn bba aw ingaje dew kara ke ndiki ta ngem Ndu le Moyiji. Ngaa goe te ke ingaeje a, e-ddaeje are ñ-ddee to dew ke ase kaw kem puru te ke aw wõn ke ndõ ke ndõ utase gõl joo bbay.

¹⁶ Kem-to-ndoo to lese, sese ke aw õruje nõ nje-marese, ke e-toje toke le nje-kem-toje. E-paje na: <Toke dew unda yo ke ri key-polo-Lubba a, dda ne ang. A toke nunda yo ke ri ande ke me key-polo-Lubba te a, maji kare ñ-dda ne ke nunda yo ta dda le.> ¹⁷ See mbeje ke nje-kem-toje! Key-polo-Lubba a dda are ande le ddee to ne ke dunda dang mba Lubba. Yeenn a, Key-polo Lubba le a to ne ke ngeng wase ande le wa? ¹⁸ E-paje bbay na: <Toke dew unda yo ke ri bann a, dda ne ang. A toke dew unda yo ke ri ne-polo ke to dõ bann te a, maji kare ñ-dda ne ke nunda yo ta dda le. ¹⁹ See nje-kem-toje! Bann a dda are ne-polo ddee to ne ke dunda dang mba Lubba. Yeenn a, bann le a to ne ke ngeng wase ne-polo le wa? ²⁰ Dew ke unda yo ke ri bann, unda yo ke ri bann le ddem, unda yo ke ri ne tõyn ke to dõ bann te le ddem. ²¹ Dew ke

unda yo ke ri key-polo-Lubba, unda yo ke ri key-polo le ddem, ke ri Lubba ke to me key-polo te le ddem. ²² Dew ke unda yo ke ri dara, unda yo ke ri ngende-mbay le Lubba ddem, ke ri Lubba ke isi do ngende-mbay te le ddem. ²³ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Sese ke aw areje dime ngann ne-ndooje lese toyn, a aw mbeteje tarje ke ngeng nya uta keseje ke Ndu aw toju. Neje toke: <Ne-dda ke gate gate, me-maji, ke ngem tar le Lubba>. To maji ta nejeenn ke keseje toyn. ²⁴ Sese ke aw oruje no nje-marese, ke e-toje to nje-kem-toje le, naysn to aw taaje maann-kay lese mba koru ngann kewnje ke ddang, a areje jambalje nday aw mese te wa! ²⁵ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Naysn to aw tokoje giri engo-ne-kayje lese ke giri sambeje lese. A, nebbokoje, ke neje ke ingaje ke ddewe ang a ddusu me engo-maannje, ke me sambeje lese le. ²⁶ Ei Parijiyen ke e-to nje-kem-to le, e-toko me engo-ne-kay bba gire a kare to. ²⁷ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. E-toje toke le dobare ke doru por gire te are nda. Gire kura kem dewje te, a singa dewje ke oy ke ne-yerewje dang dang njaa ddusu mee. ²⁸ Sese kara e-toje ddew kara baa toke baann. Kem dewje te, undaje ro dewje ke aw bbeel Lubba. A, ngemje ke ne-ddaje ke maji ang ddusu mese. ²⁹ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Aw ddaje dobare nje-kilaje mber-tar le Lubba ngaa aw moseje dobare dewje ke gate gate

are kura. ³⁰ Ngaa aw paje na: <Toke jeje n-to dɔ ndɔ te le kajejeje a, ja kumade ta tɔl ne nje-kilaje mber-tar le Lubba ang.> ³¹ Yeenn pa na sese njaa e-gereje to e-toje to nje ke gel dewje te ke tɔlje nje-kilaje mber-tar le Lubba le. ³² Yeenn a, sese, uwaje kula le kasese le areje ngeng awje ne ke kete ma! ³³ See lije, ko embakanraje, a kaseje ta tee ta sariya-puru te ke aw wɔn ke ndɔ ke ndɔ toke baann wa? ³⁴ Mba yeenn a, ooje, ma kula nje-kilaje mber-tar le Lubba, nje-kem-kareje, ke nje-kɔruje gel Ndu rɔse te. A tɔlje mareje, ta a bbereje mareje dɔ kake-dese te. A tundaje mareje ke ndey me key-mbɔn naaje te lese ngaa, a tubbajede ke bbe bbe. ³⁵ Yeenn bba kare tar mese dewje ke gate gate tɔyn ke e-tɔlje de dɔ nange te neenn tel dɔse te. Unn kutue tar mese Abel te ke to dew ke gate gate, ndereng dɔ tar mese Jakari te ke to ngonn le Barasi ke e-toleje me key-polo-Lubba te horo lo te ke maji tɔyn ke bann. ³⁶ Tɔkɔrɔ m-pa marese, sariya nejeenn tɔyn a koso dɔ dewje te ke bbokone neenn.

Jeju nɔ wɔju dɔ Jurusalam

³⁷ See dewje ke Jurusalam, see dewje ke Jurusalam! Sese ke aw tɔlje nje-kilaje mber-tar le Lubba, ngaa aw tilaje dewje ke Lubba ulade rɔse te ke er e-tɔljede. M-ndiki nya ta mbɔnse toke kɔn kunja aw mbɔn nganne kɔ bake te a, e-ndikije ang. ³⁸ Maji! Me key lese a to baa. ³⁹ Mba, m-pa marese, a koomje ang ngaa ndereng ta a paje na: <Maji kare Lubba bbar tar ke maji dɔ dew te ke aw ddee ke ri Ebbe-dewje.> »

24

Jeju pa na dewje a tujuje key-polo-Lubba

¹ Toke Jeju tee key-polo-Lubba te aw ɔtu a, nje-njaje goe te ddeeje aw tojeje gusu ke dɔsu ne key-polo-Lubba le. ² Yeenn a Jeju pa arede na: «Ooje neje neenn tɔyn. M-pa tar ke tɔkɔɔ marese. Mare er kara a nayn dɔ mare te ang. Da tɔ neje neenn tɔyn.»

Neje ke a toje kete bba ddotu ndɔ a ddee

³ Toke Jeju isi dɔ ddingiri Olibeje te a, nje-njaje goe te ddeeje ke karede baa dujeje na: «Nɔ ddi njaa bba nejeenn le a toje ne wa? Ngaa ddi bba ja gere ne kare ddee lei ddem, ddotu ndɔ le ddem wa?» ⁴ Jeju ilade te na: «Aaje rɔse ke maje areje dew erese ang. ⁵ Mba dewje nya nya a ddeeje ke rim ngaa da paje na: «Ema m-to Mesi le». Ngaa da kereje dewje nya. ⁶ A kooje tam dɔje ke aw ddeeje ngɔsi ke tam dɔje ke naynje ddew ew. A areje bbeel ddase ang. Maji kare nejeenn le toje. A, a to ddotu ndɔ ang bbay. ⁷ Mba gel-dewje a kinje ta dda dɔ ke mare gel-dewje. Bbe-kɔn a kin ta dda dɔ ke mare bbe-kɔn. Tɔku bbo a koso ngaa, nange a yeke loje te dang dang. ⁸ A nejeenn tɔyn a toje toke le kunn-kutu nduru-ndɔ le dene.

⁹ Yeenn ngaa da kuwase kare dewje ula kemse ndoo ngaa da tɔlse. Gel-dewje tɔyn a mbetese wɔju dɔm. ¹⁰ Koo me te le dewje nya a koso. Da kunnje dɔ naa, ngaa da mbeteje naa ke yo ke ne. ¹¹ Nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje a kundaje lo tee banya banya ngaa da kereje dewje toke banya. ¹² Majang a kaw ke kete kete, are

ndiki naa le dewje nya a tel ke guku. ¹³ A dew ke uwa are ngeng ndereng tee koen te a, a kinga kaji. ¹⁴ Da kila mber Tar ke maji ke woju do Bbe-kon ke darâ do nange te toyn kare gel-dewje toyn ooje. Goe te ngaa bba a to doɓoyn ne.»

Dewje a kooje ndoo nya

¹⁵ «A kooje <ne ke maji ang ke aw tuju lo> le lo te ke maji-toyn, ddew kara baa toke nje-kila mber-tar le Lubba Daniel ila mbere le*. - Maji kare dew ke aw tura Maketuru neenn le gere kande ke maje- ¹⁶ Yeenn a, maji kare dewje ke a kisije nange Jude te aynje er ke do ddingirije te. ¹⁷ Toke dew isi do key te a, maji kare n̂-ddisi ta kunn ne laa ke to me key te ang ngaa.† ¹⁸ Toke dew ee ndoo a, maji kare n̂-tel bbee mba kunn kubbu laa ke ngal ang to. ¹⁹ Do ndoe teenn, a to ndoo nya kare deneje ke eeje ke sem, ke nje ke ngannde aw ilje mba. ²⁰ E-dujuje Lubba kare ndo kayn lese le to do nayn-kul te ang ddem, ndo-kuwa-ro te ang ddem. ²¹ Mba kare teenn, dewje a koo ndoo nya kuta ndoo ke dewje ooje kunn-kutu ne te ndereng bbokone. Goe te a, ne kem-to ndoo ke a kuta yeenn a to ang ngaa. ²² Toke Lubba tel ke ndo nejeenn le are nayn ngaji baa ang a, dew kara a kinga kaji ang. A na tel ke ndo nejeenn le kare nayn ngaji baa woju do dewje ke n̂-mberede toke kete.

* **24:15** 24.15 <Lo ke maji-toyn> ke Jeju aw pa ne neenn to lo ke me key-polo-Lubba te ke Jerusalem. † **24:17** 24.17 Nangue Ijarayel te dewje aw isije do key te lede mba n̂-ddaje do key le dare labbe to labbe

²³ Yeenn a, toke dew pa arese na: <Ya! Mesi ee neenn.> Wase <Nee yonn> a, e-ndikije te saa ang. ²⁴ Mba mesije ke tókoro ang, ke nje-kilaje mber-tar ke tókoro ang a ddeeje. Da ddaje ne-morije ke neje ke dum do koo, ta bbo ddew to a, nje ke Lubba mberede kara ta kerede to. ²⁵ Ye ann, mila mbise te kete mban. ²⁶ Yeenn a bbo, n̂-pa darese na: <Ya! Nee me k̄r te> a, awje ang. A bbo na: <Ne a niya r̄e neenn> a e-ndikije te ang. ²⁷ Ngonn le dew a ddee ddew kara baa toke ndi ke teel me dara te lo tee te le kare ndereng lo kande te le kare. ²⁸ Lo ke ninn to te a, malje a mbonje naa kete‡.»

Ddee le Ngonn le dew

²⁹ « Njange baa go ndo ne-kem-to-ndooje teenn le a, kare a tuka ndul ta neyn a nda ang ngaa. Endeterendenje a kinje darâ tosoje do nange te. Singa-monguje ke me dara te a yekeje. ³⁰ Yeenn ngaa ne ke a toju kare dewje gereje ne teel le Ngonn le dew a tee me dara te. Ngaa dewje toyn ke do nange te a nonje. Da kooje Ngonn le dew ke a ddee me mum te ke singa-mongu ke bo nya ddem, ke piti ke bo nya ddem. ³¹ Toku tebbe-nare a bbar ngaa Ngonn le dew a kula anjije laa kare n̂-mbonje dewje ke n̂-mberede koy nange te ke so toyn, in er kara tee er kara.»

Ne-toju ke do kake Pige te

³² «Maji kare e-gereje ne do kake Pige te: Toke maann aw nja me barkem kake Pige te a kame aw unju a, e-gereje to neyn ne-dubbu ee ngosi

‡ **24:28** 24.28 Gel tar neenn na: Ndo teel le Jezu a, dewje toyn a gereje.

ngaa. ³³ Ddew kara baa, bbo sese ooje nejeenn toyn a, maji kare e-gereje to Ngonn le dew a ta ddee ngaa. Nee ngosi baa ngaa. ³⁴ M-pa marese, tókóó njaa, dewje ke bbokone neenn a koyje toyn ang bbay a, nejeenn toyn a teeje.»

³⁵ «Dara, ke nange da ndayje, a tarje lem a ndayje ang.»

Dew kara gere ndó ke Ngonn le dew a ddee ne ang

³⁶ Dew kara gere ndó wase kare tee le nejeenn le ang. Anjije ke dara wase Ngonn le kara gere ang. Bó ke kare baa gere. ³⁷ Ndó tee le Ngonn le dew a to ddew kara baa ke neje ke teeje ndó te le Noe. ³⁸ Mba kare teenn le, kete bba kare maann taa lo a, dewje aw usaje, aw ayje. Daw î-taaje naa, daw dare ngaw ngannde ke dene ndereng tee ndó te ke Noe ande me toku to te. ³⁹ Dejeje mare ne kara ang ndereng dó ndó te ke ndi ere are maann taa lo ngaa uwade toyn aw ke de. Ndó ddee le Ngonn le dew a to ddew kara baa toke baann tó. ⁴⁰ Yeenn a, bbo dingawje joo eeje ndó a, da kunn mare kara, a da kinya ye ke kara. ⁴¹ Toke deneje joo aw uruje ne birî a, da kunn mare kara, a da kinya ye ke kara.

⁴² Yeenn a, areje dógólse te mba e-gereje ndó ke Ebbesese a ddee ne ang. ⁴³ Maji kare ooje tar neenn ke maje: Toke nje-key gere kare ke nje-bboko a ta ddee ne til te a, na ngem ta-lo bbo na kinya nje-bboko le kare ande key laa ang. ⁴⁴ Mba yeenn a, sese kara isije dó gólse te mba Ngonn le dew a ddee ke kare ke e-gereje ang.

Tar dó nje-kulaje te joo

⁴⁵ Nje-kula ke dda ne ke dɔgɔle ddem, keme are ddem ngaa ebbeeje inya nje-kula mareje jia te kare narede ne-kusa ke kare to na wa? ⁴⁶ Rɔ-neel a to laa ne ke ebbeeje le ddee ingae ta kula te le. ⁴⁷ M-pa marese, tɔkɔɔ njaa, ebbeeje le a kinya ne-kingaje laa tɔyn me jia te. ⁴⁸ A toke n̂-to nje-kula ke maji ang a, na keje na: <Ebbemje a ddee njange ang bbay.> ⁴⁹ Ngaa na kuru dɔ nje-kula mareje te le tundade. Na kusa ne ngaa, na kayn ne ke nje-kayje koto. ⁵⁰ Ebbeeje le a ddee ke ndɔ ke neje ang ddem, ke kare ke na gere ang ddem. ⁵¹ Ebbeeje le a ddae maji ang ngaa a kilae lo ke daw dila nje-ngemje ke te are aw nɔnje ddem aw ngeerje ngangede ddem.»

25

Gusu-tar dɔ ngamandeje te dɔku

¹ «Yeenn a, Bbe-kɔn ke darâ a to ddew kara baa toke tar le mare ngamandeje dɔku ke jinje lambeje lede ta kaw tila ne kem dingaw ke a ta taa dene. ² Nje ke mi toje to mbeje, a keseje ke mi toje to nje-kem-kareje. ³ Mbeeje le jinje lambeje lede a awje ke maann-koo-lo mba kungu me lambeje te le ang. ⁴ A nje kem-kareje le jinje lambeje lede ke maanne me ngann kuje te. ⁵ Nje taa dene le nayn ddee njange ang bbay a, bbi ddade are n̂-tibbije tɔyn. ⁶ A kare ke lo mɔngu a, mare ko bbar na: <Nje-taa-dene le aw ddee ngaa bbo! E-teeje, e-tilaje keme!

⁷ Yeenn ngaa, ngamandeje le tɔyn ndolje ngaa unnje kutu mɔse lambeje lede. ⁸ Mbeeje le dujuje nje ke kemde are le na: <Arejeje maann-koo-lo

lese ten mba lambeje leje a ta koy.> ⁹ A nje-kem-kareje le ilade te na: Baann ang, maann-koo-lo leje a kase engaje ke engase tɔyn ang. Awje bbe le dewje ke aw labbeje e-ndokoje enganse. ¹⁰ A kare ke dawje ta ndoko a, nje-taa-dene le tee. Nje ke mɔseje rɔde kete le andeje saa me key-kusu taa-naa te, ngaa dutu ta-key le. ¹¹ Goe te ngaa bba kese ngamandeje le ddeeje ngaa uruje ekii na: <Dingaw, dingaw ɔru ta-key areje.> ¹² A nilade te na: <Tɔkɔɔ njaa m-pa marese, m-gerese ang. > »

¹³ Go gusu tar te neenn le a, Jezu pa na: «Yeenn a, arje dɔgɔlse te, mba e-gereje ndɔe ang ddem, kare ang ddem.»

Gusu-tar dɔ nje-kulaje te mota

¹⁴ «Tar Bbe-kɔn le Lubba a to ddew kara baa ke tar le mare dingaw ke a ta kaw mba te a, bbar nje-kulaje laa ngaa inya ne-kingaje laa me jide te. ¹⁵ Nare mare kara kande ande-nare kɔr mi. Nare mare kɔr joo. A nare mare kɔr kara. Narede ase gude gude ngaa, naw mba te le. ¹⁶ Dew ke inga kande ande-nare kɔr mi le aw labbe ne ne ngaa inga kande ande-nare kɔr mi dɔe te tɔ. ¹⁷ Ne ke ninga kɔr joo le naw n̂-dda toke baann tɔ ngaa ninga kɔr joo dɔe te tɔ. ¹⁸ A ne ke ninga kɔr kara le naw nuru buwa ngaa niya nare le ebbeeje le me te. ¹⁹ Ndɔ nya goe te a, ebbe-nje-kulaje le tel ddee ngaa unn kutu dujude kare n̂-tɔje ne ke n̂-ddaje ke nare laa le. ²⁰ Ne ke ninga kande ande-nare kɔr mi le naw n̂-ddee ke mare kande ande-nare kɔr mi ke ninga dɔe te le ngaa n̂-pa na: <Ebbemje, arem kande ande-nare kɔr mi, a ye ke kɔr mi ke minga dɔe te a neenn.>

²¹ Ebbeeje pa are na: <Maji, e-to nje-kula ke maji ddem, e-dda ne ke dɔgɔle ddem. E-dda ne ke dɔgɔle ddew neje te ke sen baa. Yeenn a, ma kinya neje ke bo me jii te. E-ddee e-dda rɔ-neel sem.> ²² Ne ke dare kande ande-nare kɔr joo le n̂-ddee tɔ ngaa, n̂-pa na: <Ebbemje, arem kande ande-nare kɔr joo, a ye ke kɔr joo ke minga dɔe te a neenn.> ²³ Ebbeeje pa are na: <Maji, e-to nje-kula ke maji ddem, e-dda ne ke dɔgɔle ddem. E-dda ne ke dda ne ke dɔgɔle ddew neje te ke sen baa. Yeenn a, ma kinya neje ke bo me jii te. E-ddee e-dda rɔ-neel sem.> ²⁴ Gode te toyn a, ne ke ninga kande ande-nare kɔr kara le n̂-ddee ngaa n̂-pa na: <Ebbemje, m-gere to e-to dew ke ketere. Lo ke e-dubbu ne te ang kara aw uja ne te. Lo ke e-tila ko te ang kara aw tɔru ne te. ²⁵ Bbeel ddam are maw miya nare lei le me buwa te. Ye a neenn, e-taa.> ²⁶ Ebbeeje le ilae te na: <Nje-kula ke maji ang, nje-dabbe. E-gere to lo ke m-dubbu ne te ang kara maw muja ne te. Lo ke m-tila ko te ang kara maw m-tɔru ne te. ²⁷ Bbo baann a, mba ddi bba ungu nare lem le lo ngem nare te kare telem a minga nare lem le ddem, mare nare dɔe te ddem ang wa? ²⁸ E-taaje kande ande-nare ke kɔr kara le jia te areje nje-kula ke ee ke kande ande-nare doro kara le. ²⁹ Mba da kare ne dew ke ee ke ne kare ne laa bo ke kete kete. A dew ke ee ke ne kara ang, ne laa ke ten baa be kara da taa jia te. ³⁰ A ne nje-kula ke kari baa neenn le, ilaeje ddaka lo te ke ndul lo te ke dewje aw nare n̂-nɔje ngaa aw ngeerje ngangede kete.»

Sariya ke ddutu ndɔ te

³¹ «Ndɔ ke Ngonn le dew a ddee ke anjije laa toyn me piti te laa a, na kisi dɔ ngende-mbay te laa ke to ne-piti. ³² Dewje toyn ke dɔ nange te a mbɔnje naa nɔe te ngaa, na kayn horo dewje ddew kara baa toke nje-ngem-da aw kayn horo bateje ke benyaje. ³³ Na kungu bateje dɔ-ji-kɔle te a, na kungu benyaje dɔ-ji-gele te. ³⁴ Yeenn ngaa, Tɔku-mbay le a pa kare nje ke isije dɔ-ji-kɔle te na: <Sese ke Bɔmje bbar tar ke maji dɔse te le, e-ddeeje. E-taaje Bbe-kɔn ke Lubba mɔse mba tar lese lew baa kare te ke naw n̄-dda ne neje le to lese. ³⁵ Mba bbo ddam, a aremje ne musa. Kunda ɔm, a aremje maann may. M-to nje-mba, a e-taamje ke key. ³⁶ Kubbu goto rɔm te, a aremje kubbu mula. Rɔm tom, a e-ddee oomje. M-to key-kula te, a e-ddeeje oomje.> ³⁷ Yeenn ngaa dewje ke gate gate le a kilaeje te na: <Ebbe-dewje, ndɔ ke dda bba bbo ddai bba joi a jari ne-kusa, wase kunda wɔin bba jari maann ay wa? ³⁸ Ndɔ ke dda bba e-to nje-mba bba joi a n̄-taai ke key, wase kubbu goto rɔi te bba jari kubbu ɔ wa? ³⁹ Ndɔ ke dda bba rɔi toi, wase ee key-kula te bba n̄-ddee jooi wa?> ⁴⁰ Yeenn ngaa Tɔku-mbay le a kilade te na: <Tɔkɔrɔ njaa, m-pa marese, kare toyn ke e-ddaje nejeenn le ke kara le ngakɔm ke toje to dewje ke ten baa neenn a, yeenn to ema a e-ddaje sem.> »

⁴¹ Goe te a, na pa kare nje ke eeje dɔ-ji-gele te le na: <ɔtɔje mbɔrem te ke ddang, sese ke ndu-ndɔɔl to dɔse te. Awje dann puru te ke a kɔn ke ndɔ ke ndɔ, ke Lubba mɔse mba esu de ke anjije laa. ⁴² Mba bbo ddam, a aremje ne-kusa ang. Kunda ɔm, a aremje maann kay ang. ⁴³ M-to

nje-mba, a e-taamje ke key ang. Kubbu goto rom te, a aremje kubbu ang. Rom tom, a e-ddeeje oomje ang ddem, m-to key-kula te, a e-ddeeje oomje ang.> ⁴⁴ Yeenn ngaa da kilaeje te na: < Ebbejeje! Ndo ke dda bba bbo ddai, kunda woin, e-to nje-mba, kubbu goto roi te, roi toi wase ee key kula te bba jumai ang wa?> ⁴⁵ A na kilade te na: <Tokoro njaa, m-pa marese, kare toyn ke e-ddaje nejeenn le ke kara le ngakom ke toje to dewje ke ten neenn ang a, yeenn to ema a e-ddaje sem ang.> ⁴⁶ Da kaw koo ndoo ke ndo ke ndo, a nje ke ddaje ne ke me Lubba ndiki le a kisi ke tebbe ke ndo ke ndo.»

26

Tokuje le Jiipije ulaje tar me naa te ta tol Jeju

¹ Toke Jeju pa tarje neenn le toyn nunga a, n-pa nare nje-njaje goe te na: ² «E-gereje toyn to kusu-Pake nayn ndo joo baa ngaa. Da kila Ngonn le dew ji dewje te kare n-tole do kake-dese te.»

³ Yeenn ngaa, toku nje-poloje Lubba ke tokuje le Jiipije mbonje naa me ndoko te le mbay le toku nje-poloje Lubba ke ria na Kayipi, ⁴ ngaa dunnje ndude ta kuwa Jeju ke gusu ta tole. ⁵ A n-paje na: «Areje juwae ke ndo kusu-Pake ang, mba a kuju bula horo dewje te.»

Mare dene ungu yambo do Jeju te

⁶ Jeju ee Betani key le Simo ke lew to nje-banji, ⁷ a mare dene ddee ngosi saa. Nuwa ku ke n-dda ke er ke ria na Alebatere jia te. Yambo ke gate ngeng nya ddusu mee. Kare ke Jeju nayn ta ne-kusa te bbay a, dene le ungu yambo le doe

te. ⁸ Toke nje-njaje-go Jeju te ooje neenn le a, neelde ang ngaa n̂-paje na: «N̂-tuju yambo neenn be mba ddi wa? ⁹ Maji ta labbe yambo neenn ke gate ke ngeng a kayn nare nje-ndooje ang wa?»

¹⁰ Jeju gɔn tar ke daw n̂-pa le gere ngaa pa na: «Mba ddi bba aw jɔkuje dene neenn wa? Ne ke maji a n̂-dda sem. ¹¹ Nje-ndooje aw nayn ke se ke ndɔ toyn. A ema, ma nayn ke se ke ndɔ toyn ang. ¹² Nungu yambo le rɔm te ta mɔsem ngina ne ndɔ ke da kilam me buwa-yo te. ¹³ Tɔkɔɔ, m-pa marese, lo toyn ke dɔ nange te ke da kila mber Tar ke majineenn te, da pa tar ne ke dene neenn dda ngaa da kole mede dɔe te.

Judase ndiki ta kunn dɔ Jeju

¹⁴ Goe te a, kara le nje-njaje-go Jeju te ke dɔku gire joo ke daw n̂-bbare na Judase Isikariyote aw inga tɔku nje-poloje Lubba, ¹⁵ ngaa pa arede na: «Toke mila Jeju jise te a, ddi a, a karemje wa?» Tɔku nje-poloje Lubba areje kande nare dɔmota. ¹⁶ Unn kutue kare teenn, Judase aw sange ddew ta kila Jeju jide te.

¹⁷ Dɔngɔr ndɔ kusu-mapa ke n̂-dda ke wum ang le a, nje-njaje-go Jeju te ddeeje dujeje na: «E-ndiki kare n̂-mɔse ne-kusa mba kusu-Pake le jari lo te ke dda wa?» ¹⁸ Jeju ilade te na: «Awje tɔku bbe te rɔ mare dew te ke be. E-paje areje na: <Nje-ne-tɔju pa na: Kare lem ddee ngɔsi ngaa. Key lei a ema ke nje-njaje-gom te ja dda kusu-Pake ke te.> » ¹⁹ Nje-njaje-go Jeju te ddaje ne ke nunn ndu narede kare n̂-ddaje ngaa n̂-mɔseje neje mba kusu-Pake le.

Jeju toju kem dew ke a kunn dœ

²⁰ Lo-kul a, nisi ta ne-kusa te ke nje-njaje goe te ke doku gire joo le. ²¹ Kare te ke daw dusaje ne a, n̂-pa na: «Tɔkɔɔ m-pa marese, dew kara horose te a kilam ji dewje te.» ²² Rɔ nje-njaje-go Jeju te le neelde ang nyom ngaa dede kara kara n̂-dujeje na: «Ebbe-dewje to ema wa?» ²³ Nilade te na: «Dew ke ula jia naa te sem me sambe te neenn, ne a na kilam ji dewje te. ²⁴ Ngonn le dew a koy ddew kara baa ke tar ke makuturu le Lubba pa dœ te. A kem to ndoo a to le dew ke a kilae ji dewje te le. Duje ang kara maji nya uta.» ²⁵ Judase ke a ta kilae ji dewje te le duje na: «Nje-ne-toju, to ema wa?» Jeju ilae te na: «Ei njaa e-pa mban.»

Muru me-kara

²⁶ Kare te ke daw dusaje ne a, Jeju unn mapa ngaa, are wooyo Lubba a, tete ngaa are nje-njaje goe te a pa na: «E-taaje usaje. Yeenn to da-rɔm ann. ²⁷ Goe te a, nunn mare engo maann binye ngaa nare wooyo Lubba a, n̂-pa na: «Sese toyn njaa ayje, ²⁸ yeenn to mesem ann. To mese ke Lubba ɔsu ne dɔnɔ ke dewje ke banya are ula mba kare tar majang lede ɔru ne dɔde te. ²⁹ M-pa marese, ma kay maann binye neenn ang ngaa ndereng ndɔ ke ma kay ne maann binye ke siki ke se me Bbe-kɔn te le Bɔmje.»

Jeju pa na Piyar a mayn tar le ne

³⁰ Goe te a, dɔsuje pa wal Lubba, ngaa n̂-teeje dawje ke dɔ ddingiri Olibeje te. ³¹ Yeenn a, Jeju pa arede na: «Til te neenn, ne a kingam

kare e-tusumje tɔyn inyamje, mba n̂-dda me
Maketurute le Lubba na:
Ma tɔl nje-ngem-bateje,
ta kusu bateje le a saren.»

³² «A go kin te ke ma kin horo dewje te ke oy a,
ma kaw nginase Galile.»

³³ Piyar pa are na: «Le dewje tɔyn tusije inyaije
kara, ema ma kinyai ndɔ kara ang.» ³⁴ Jeju ilae
te na: «Tɔkɔrɔ, m-pa mari, til te neenn njaa, kete
bba kare kuran nɔ a, a mbetem ta pa na e-gerem
ang gɔl mota.» ³⁵ Piyar pa are na: «Le ase kare
moy sei kara, ma mbiti ta pa na m-geri ang ndɔ
kara ang.» Ngaa kese nje-njaje goe te tɔyn paje
toke baann tɔ.

Jeju duju Lubba lo te ke Jetesemane

³⁶ Goe te a, Jeju aw ke nje-njaje goe te le lo te ke
daw n̂-bbar na Jetesemane ngaa n̂-pa narede na:
«Isije lo te neenn a ema, ma kaw duju Lubba lo
te ke yonn. ³⁷ N̂-jin Piyar de ke ngann le Jebede
ke joo naw ke de. Rɔe unn kutu neele ang ngaa
bbeel uta dɔe tɔ. ³⁸ Ngaa, n̂-pa narede na: «
Rɔm neelem ang nja nyɔm. E-naynje neenn, ta
je ke se, jareje bbi ɔru kemje ang.» ³⁹ Goe te
a, n̂-ngese ke kete ten be ngaa, n̂-tee noso ke ta
mee, n̂-debbe keme nange ngaa n̂-duju Lubba n̂-
pa na: «Bɔy, bbo ddew to a, uta engo kem-to-
ndoo neenn ke ddang. A e-dda toke mei ndiki
bbo toke mem ndiki ang.» ⁴⁰ N̂-tel n̂-ddee rɔ nje-
njaje goe te ke mota le a, ningade tɔyn dɔ bbi te.
Yeenn ngaa n̂-pa nare Piyar na: «A kaseje ta kare
bbi ɔru kemse ang sem mba kare kara ang wa?»
⁴¹ Areje bbi ɔru kemse ang bbo e-dujuje Lubba

na a kosoje me ne-na te. Dew ndiki ta dda ne ke maji njaa a, da-ro inga ddew ta dda ne le ang.»

⁴² Jeju tel aw ddew ew bbay ngaa duju Lubba na: «Boy, bbo engo neenn le to ta kare may njaa, mba ddew ke a koru ne ke ddang goto a, maji kare e-dda ne ke mei ndiki.» ⁴³ N̄-tel n̄-ddee a ningade dɔ bbi te bbay mba bbi uta dɔde.

⁴⁴ Ninyade a naw n̄-duju Lubba ke gɔl mota laa bbay. Neenn le njaa n̄-tel n̄-duju Lubba le bbay.

⁴⁵ Ngaa n̄-tel n̄-ddee ro nje-njaje goe te a n̄-pa na: «Aw e-tibbije, aw uwaje rose bbay wa? Bbasine, kare ase ngaa, da kila Ngonn le dew ji nje-neddaje te ke maji ang. ⁴⁶ Yeenn a, inje are jawje. Dew ke ilam ji dewje te le ddee ngosi ngaa.

Duwa Jeju

⁴⁷ Toke Jeju nayn aw pa tar bbay a, kara le nje-njaje goe te ke dɔku gire joo ke ria na Judase le ddee ke dewje ke banya. Duwaje toku kiyaje ke kakeje jide te. Toku nje-poloje Lubba, ke tokuje le Jiipije a ulajede. ⁴⁸ Judase nje-kila Jeju jide le tojude toke kete, mare ne ke na dda kare n̄-gere ne Jeju le. N̄-pa na: «Dew ke m-to mbiya a, to ne ann ta uwaeje.» ⁴⁹ Njange baa njaa a, Judase le ddee ngosi ke Jeju ngaa pa are na: «Lapiya, Nje-ne-toju!» Ngaa n̄-to mbiya. ⁵⁰ Jeju ilae te na: «Naam, e-dda ne ke e-ddee ta dda le.» Yeenn ngaa dewje le ddeeje ngosi ke Jeju le ngaa ilaeje uwaeje. ⁵¹ Mare nje-nja go Jeju te kara ɔru toku kiya laa ngaa tuka ne mbi mare nje-kula le toku-nje-polo Lubba ti. ⁵² Yeenn ngaa Jeju pa are nje-nja goe te le na: «E-tel ke toku kiya lei ture te, mba dew ke tol dew ke toku kiya a, da tole ke

tōku kiya tō. ⁵³ E-gere ang wa? Mase ta duju Boy kare ula ke anjije ke toje to nje-ddoje banya banya arem. ⁵⁴ A bbo m-dda toke baann a, tarje ke Maketurule Lubba pa le a ddeeje to ne ke tōkoro toke baann wa? Maketuru le pa na maji kare neenn le to toke baann.»

⁵⁵ Goe te a, Jeju pa are dewje ke banya le na: «E-ddeeje ke tōku kiyaje, ke kakeje bba ta kuwam ne toke ne ke m-to nje-bboko. Ke ndo tōyn misi me key-polo-Lubba te maw m-tōju ne, a uwamje ang. ⁵⁶ A nejeenn tōyn teeje kare tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje me Maketurute le ddeeje ne to ne ke tōkoro.» Yeenn ngaa nje-njaje-go Jeju te le tōyn njaa aynje inyajeje.

Daw ke Jeju lo tōku sariya te le Jiipije

⁵⁷ Nje ke uwaje Jeju le awje saa rō Kayipi te ke to tōku nje-polo Lubba. Nje-koruje gel ndu ke tōkuje le Jiipije mbonje naa lo teenn. ⁵⁸ Piyar oru goe, a nja ddew ew saa ndereng tee ne me ndoko te le Kayipi le. Nande me ndoko te le ngaa nisi ke nje-ngemje ta key ta koo se ne le a kosu kōyn toke baann wa?

⁵⁹ Tōku nje-poloje Lubba ke nje-gangeje sariya le Jiipije le tōyn aw sangeje mare tar ngem ta kunda do Jeju te bba ta gange ne sariya yo doe te. ⁶⁰ Nje-tar-najije ke toje to nje-ngemje nya nya ddeeje ulaje tar tae te. A dingaje ne ke ta kunda ne tar doe te le ang. Do bonye a mare dewje joo ddeeje paje na: ⁶¹ «Dew neenn pa na: <Mase ta tō key-polo-Lubba ta tel dda ture te me ndo mota te.> » ⁶² Tōku nje-polo Lubba le in taar ngaa duje na: «Tar ke a kila te goto wa? Tar ddi a, a pa do

tar te ke dewje aw paje doi te neenn wa? ⁶³ A Jeju pa tar ang. Yeenn ngaa toku nje-polo Lubba pa are na: « M-duji ke ri Lubba ke nje-kisi kem baa kare ilaje tar te neenn: <E-to Mesi, Ngonn le Lubba wa?> » ⁶⁴ Jeju ilae te na: «Ei njaa e-pa mban. A m-pa marese, bbasine neenn njaa a kooje Ngonn le dew do-ji kol Lubba te ke nje-singa-mõngu. A kooje kare te ke na kin darâ ta ddee me mum te to. ⁶⁵ Yeenn ngaa toku nje-polo Lubba le tir kubbu ke rœ te* ngaa pa na: «Î-taji Lubba. N-ndiki ta kinga nje-tar-naji bbay ang ngaa. Ooje taji ke î-taji Lubba neenn mban. ⁶⁶ Tar ddi a ejeje dœ te wa?» Dilaeje te na: «Nase yo.» ⁶⁷ Yeenn ngaa, î-tibbije nwere keme te ngaa î-bbirije jide î-tundaeje ne. Mareje tundaje kamboore ngaa, ⁶⁸ paje na: «Mesi, e-pa are joo, na a undai wa?»

Piyar mbete Jeju na î-gere ang

⁶⁹ Kare teenn Piyar isi ddaka me ndoko te le. Mare nje-kula ke dene ddee ngosi saa ngaa pa na: «Ei kara e-nja ke Jeju dew ke Galile neenn le to.» ⁷⁰ A Piyar mayn kem dewje te toyn na: «M-gere tar ke e-ndiki ta pa neenn ang.» ⁷¹ Nunn ddew ta kotu ngaa î-tee ta ndoko te le a, mare nje-kula ke dene dang ooe ngaa pa are nje ke isi lo teenn na: «Dew neenn nja ke Jeju dew ke Najarete le to.» ⁷² Piyar unda yo ngaa mayn bbay na: «M-gere dingaw neenn ang.» ⁷³ Ngaji goe te a, nje ke eeje

* **26:65** 26.65 Bbe le Jiipije, toke mare dew ke bo tir kubbu laa a, yeenn toju to ungu wœn nya. Yeenn to ne ke ngeng nya. Toku nje-polo-Lubba ee ke ddew ta tiir kubbu ke rœ te ang to.

teenn le awje ngosi ke Piyar le ngaa paje are na: «E-to kara le dewje neenn njaa. Tar-pa lei njaa toju.» ⁷⁴ Yeenn ngaa nunn kutu kunda yo ngaa ñ-tɔn ne guma na: «M-gere dingaw neenn ang. Toke mere ngem a, maji kare Lubba undam.» Kare teenn njaa kuran nɔ. ⁷⁵ Piyar ole mee dɔ tar te ke Jeju pa are na: «Kete bba kare kunra nɔ a, a mbetem pa na e-gerem ang gɔl mota.» N-tee ddaka ngaa ñ-nɔ nya.

27

Daw ke Jeju nɔ Pila te

¹ Ke endɔɔ baa njaa, tɔku nje-poloje Lubba, ke tɔkuje le Jiipije tɔyn unnje ndude kare ñ-tɔl Jeju. ² Duwaeje ñ-tɔjeje ngaa, ñ-ddeeje saa dulaeje ji ngonn-mbay Pilate te, ke to dew ke Rɔm.

Tar yo le Judase

³ Toke Judase ke ila Jeju ji dewje te le oo sariya yo ke ñ-ngange dɔe te le a, keje laa jɔke nya. N-tel ke kande nare ke dɔmota le nare tɔku nje-poloje Lubba, ke tɔkuje le Jiipije le. ⁴ N-pa narede na: «M-dda ne ke maji ang, mba mila dew ke dda ne ke maji ang kara ang ji dewje te kare ñ-tɔle.» Dilaeje te na: «Osoje te ang. Yeenn ooi.» ⁵ Judase sanre nare le me key-polo-Lubba te ngaa ɔtu aw ila kula gɔse te tɔ kake te ngaa oy. ⁶ Tɔku nje-poloje Lubba le ndekeje nare le ngaa paje na: «Ndu are ddew ta ngem nare ke be neenn longem nare te ke me key-polo-Lubba te ang, mba to nare mese. ⁷ Duwaje dɔ naa ngaa goe te a,

dunnje nare le n̂-ndokoje ne ndoo le mare nje-kubba jo ta dda to lo dubbu yo le nje-mbaje. ⁸ Mba yeenn a n̂-bbar ne ndoo le na « ndoo-mese» ndereng bbokone. ⁹ Yeenn ngaa tar le Lubba ke Jeremi nje-kila mber-tar laa pa le ddee ne to tar ke t̄koro. Tar le na: «N̂-taaje kande nare d̄omota. To gate dew ke ngann Ijarayelje w̄ju le ann. ¹⁰ Ngaa dareje mba ndoko ne ndoo le nje-kubba jo ddew kara baa ke ndu ke Ebbe-dewje unn arem.»

Pila te duju tar Jeju

¹¹ Daw ke Jeju n̄o ngonn-mbay Pilate te. Ngonn-mbay le duje na: «E-to t̄ku-mbay le Jiipije wa?» Jeju ilae te na: «Ye njaa e-pann.» ¹² A toke t̄ku nje-poloje Lubba, ke t̄kuje le Jiipije aw undaje tar d̄e te a, nilade te kara ang. ¹³ Yeenn ngaa, Pilate duje na: «Oo tarje t̄yn ke daw dundaje d̄i te neenn ang wa?» ¹⁴ A nilae mare tar te kara ang. To ne ke dum d̄o Pilate le.

N-gange sariya yo d̄o Jeju te

¹⁵ Ke nd̄o kusu Pake kara kara t̄yn, ngonn-mbay le aw ̄ru dew key-kula te. To dew ke dewje ke banya ndikije kare n̄re. ¹⁶ A kare teenn mare dew ke ria bbar nya ee key-kula te le. Ria na Barabase***. ¹⁷ Yeenn a Pilate duju dewje ke banya ke m̄onje naa le na: «Na bba e-ndikije kare m̄re marese wa? Barabase wase Jeju ke daw n̂-bbare to Kiriste le wa? ¹⁸ Mba Pilate gere ke maje to me a ddade d̄o Jeju te a duwaeje dulae jia teenn.

¹⁹ Kare te ke Pilate isi lo sariya te le bbay a, dene laa ula pa are na: «Ula tai tar te le dew ke

gate gate neenn ang. Mba til te neenn, moo ndoo nya me ni te wɔju dɔe.»

²⁰ A tɔku nje-poloje Lubba, ke tɔkuje le Jiipije tulaje dewje ke banya le kare n̂-dujeje dare nɔru Barabase a ta n̂-tɔlje Jeju. ²¹ Ngonn-Mbay le tel dujude na: «Horo dewje te ke joo neenn, na bba e-ndikije kare mɔre marese wa?» A dilaeje te na: «Barabase!» ²² Pilate dujude bbay na: «Ddi a ma dda ke Jeju ke daw n̂-bbare to Kiriste le wa?» Dede tɔyn njaa dilaeje te na: «Are n̂-tɔle dɔ kake-dese te!» ²³ Pilate dujude na: «Majang ddi a n̂-dda wa?» A dunnje kutu kuru ekii ke singa bbay na: «Are n̂-tɔle dɔ kake-dese te!»

²⁴ Toke Pilate oo to na kase dda mare ne dang ang, ngaa dewje le aw yekeje lo ke kete kete a, nunn maann ngaa n̂-toko ne jia kem dewje te ke banya le ngaa n̂-pa na: «Tar yo le dingaw neenn a kuwa dɔm ang. Oose.» ²⁵ Dewje ke banya le tɔyn ilaeje te na: «Maji kare tar yo laa le oso dɔje te ke dɔ ngannje te.» ²⁶ Yeenn ngaa Pilate ɔru Barabase arede. Nare n̂-tunda Jeju ke ndey ngaa nulae jide te kare n̂-tɔle dɔ kake-dese te.

Mbambaje ɔjuje Jeju kokoje ne

²⁷ Mbambaje le Pilate awje ke Jeju lo gange sariya te laa, ngaa kese mbambaje le tɔyn mɔnje naa dɔe te. ²⁸ N̂-tɔruje kubbuje laa rɔe te ngaa dulaeje kubbu ke ngal ngaa kase. ²⁹ N̂-peteje kulaje ke to konn to ejɔkudɔ, ngaa dundaje dɔe te. Dulaje kare jia te ke kɔl ngaa dɔsuje mekeji golde nange nɔe te, n̂-kokeje ngaa n̂-paje na: «Lapiya, tɔku-mbay le Jiipije!»

³⁰ N-tibbije weren dœ te ngaa n̂-taaje kare le dunda ne dœ. ³¹ N-ddae n̂-koko ne ngaa goe te a, d̄oruje t̄oku kubbu le ngaa n̂-tel dulae kubbuje laa. Goe te a, dawje saa ta t̄ole d̄o kake-dese te.

N-bbere Jeju d̄o kake-dese te

³² Toke mbambaje le inje me bbe te le aw teeje ke ddaka a, dingaje mare dingaw ke bbe te ke Sirenn, ria na Simo, ngaa duwaeje dare noto kake-dese le Jeju le. ³³ Daw n̂-teeje lo te ke daw n̂-bbar na Gologota, ke kande na: «Lo ka-d̄o dewje» a, ³⁴ dareje Jeju le maann kande binye ke dungu maann ne ke ate me te ngaa dare kare nay. Jeju le na a, mbete ta kay.* ³⁵ N-bbereje d̄o kake-dese te le ngaa goe te a, n̂-ddoje mbari n̂-kaynje ne naa kubbuje laa. ³⁶ Ngaa disije lo teenn ta ngeme.

³⁷ N-dda mare makeruru n̂-bbere er dœ te ta toju ne gel ne ke n̂-gange ne sariya dœ te le na: «Dew neenn to Jeju, t̄oku-mbay le Jiipije.»

³⁸ N-bbere nje-bbokoje joo d̄o kake-deseje te mbore te t̄o. Mare kara er k̄ol, a mare kara er gel.

³⁹ Dewje ke aw ndayje loteenn tukaje d̄ode a tajeje. ⁴⁰ N-paje dareje na: «Ei ke e-ndiki ta t̄o key-polo-Lubba ta tel dda mare ture te me ndo mota te le, bbo e-to Ngonn le Lubba a, aji r̄oi ei njaa bbo in d̄o kake-dese te le uru nangê.»

⁴¹ T̄oku nje-poloje Lubba, ke nje-k̄oruje gel ndu, ke t̄okuje le Jiipije kokeje t̄o paje na: ⁴² «Naji

* **27:34** 27.34 To ne dewje ke R̄om aw unguje me ben te are dewje ke daw ta t̄olde d̄o kake-dese te ta t̄olde bba kare doo ndoo nya ang.

mare dewje, a nase ta kaji rœ njaa ang! Tokumbay ke ljarayel le ann? Bbo nin dɔ kake-dese te nuru nangê a, ja koo meje te saa. ⁴³ Nunda mee dɔ Lubba te ngaa n̂-pa na n̂-to Ngonn le Lubba. Toke Lubba ndike a, maji kare naje bbasine neenn.»

⁴⁴ Nje-bbokoje ke n̂-bberede dɔ kake-deseje te le tajeje toke baann tɔ.

Koy le Jeju

⁴⁵ Unn kute kare te ke ar dana ndereng gɔl kare mota ke lo-kul te, lo ndul dɔ nange te tɔyn. ⁴⁶ A ta tee gɔl kare te ke mota a, Jeju uru ekii ke singa na: «Eli, Eli, lama sabakantani!» Kande tar le na: «Lubba lem, Lubba lem, inyam mba ddi wa?»

⁴⁷ Mare dewje ke eeje lo teenn le ooje tar le Jeju le a paje na: «Naw n̂-bbar Eli.» ⁴⁸ Mare dew kara horode te ayn ke ngɔru aw unn mare ta kubbu ula me maann binye te ke mase ngaa ke ta kare te a ula are Jeju kare ay. ⁴⁹ A mareje paje na: «N-ngina joo se Eli a ddee kaje wa?»

⁵⁰ Jeju tel uru ekii ke singa bbay ngaa goe te a kewn laa tee†. ⁵¹ Kare teenn njaa, kubbu ke n̂-tɔ n̂-gange ne me key-polo-Lubba tir dana, in taar uru nangê. Nange yeke ngaa erje riyaje. ⁵² Ta buwa-yoje teyn ngaa dewje ke ooje mede te ke Lubba bba oyje ndolje. ⁵³ Dinje me buwa-yoje te le n̂-teeje ngaa, go ndol te ke Jeju ndol horo dewje te ke oy le a, dandeje Jurusalam ke to bbe ke maji tɔyn are dewje nya oojede.

† **27:50** 27.50 Koy le Jeju to ne njaa ninya kewn laa nare tee.

⁵⁴ Toke nje-kon do mbambaje ke Rom, ke dewje ke eeje saa lo ngem niinn Jeju le ooje nange ke aw yeke, ke neje ke teeje le a, bbeel ddade nya ngaa n̂-paje na: «Dew neenn to Ngonn le Lubba njaa.»

⁵⁵ Deneje ke banya ke inje Galile ngaa unnje go Jeju aw dda saa le eeje teenn to. Darje ddew ew daw dooje nejeenn le. ⁵⁶ Horo deneje teenn le, Mari ke Magedala, ke Mari ke uju Jake de ke Jejebbe, ke kon ngann le Jebede deeje teenn.

Dila niinn Jeju me buwa-yo te

⁵⁷ Lo-kul a, mare nje-ne-kinga ke to dew ke bbe te ke Arimate ddee tee. Ria na Jejebbe. Ne kara n̂-to nje-nja-go Jeju te to. ⁵⁸ Naw noo Pilate ngaa n̂-duju niinn Jeju le. Yeenn ngaa Pilate unn ndu kare dare niinn le. ⁵⁹ Nunn niinn le ngaa, n̂-ke ke kubbu ke siki ke are ngate ngate, ⁶⁰ ngaa nila buwa-yo te laa ne njaa ke nare duru dare toke siki bbay me er te. Goe te a, n̂-ndubbu mare toku er nutu ne ta buwa-yo le ngaa notu‡. ⁶¹ Mari ke Magedala de ke Mari ke kara deeje teenn, disije nangê, kemde ke buwa-yo te le.

Dundaje nje-ngemje buwa-yo le.

⁶² Lo-kare, ke to ndo ke go ndo mose neje mba ndo-kuwa-ro a, toku nje-poloje Lubba, ke Parijiyenje awje naate kara baa ro Pilate te, ⁶³ ngaa paje na: «Dew ke bo, jole meje to, do ndo te ke nje-kere dewje neenn le nayn ne kem baa bbay le, n̂-pa na: «Ndo mota go yo te lem a, ma

‡ **27:60** 27.60 Buwa-yo le Jiipije to nange ang. Daw n̂-ddaje buwa le me er te bba daw dubbu ne yoje lede.

kin horo dewje te ke oy.> ⁶⁴ Yeenn a, unn ndu are n̂-ngem buwa-yo le ndereng ndo mota. Baann ang a, nje-njaje goe te a ddee bbokoje niinne a da paje kareje dewje to ne a nin horo dewje te ke oy. Ngem ke guku neenn a ngeng kuta ye ke kete bbayŦ. ⁶⁵ Pilate pa arede na: «Nje-ngemje ta lo a neenn. Awje areje n̂-ngemje buwa-yo le toke mese ndiki.» ⁶⁶ Dawje buwa-yo te le ta koo gusu ke ta ngem ne buwa-yo le. N-ddaje mare endaji ta buwa-yo le ngaa dundaje nje-ngemje ta lo tae te.

28

Kin le Jeju horo dewje te ke oy

¹ Go ndo-kuwa-ro te le Jiipije a, ke ndo-kuwa-ro*, Mari ke Magedala de ke Mari ke kara dawje ta koo buwa-yo le. ² A ta koo a, nange yeke ke singa. Mare anji le Ebbe-dewje in dara ddee, ndubbu er le ke ddang ngaa isi doe te. ³ N-ndoren toke teel le ndi ngaa kubbu laa nda toke le neyn jeenn. ⁴ Nje-ngemje buwa-yo le bbeelje nya ngaa isaje. Disije toke le dewje ke oy. ⁵ A anji le pa are deneje le na: «Sese, areje beel ddase ang, mba m-gere to aw e-sangeje Jeju ke n̂-tole do kakedese te le. ⁶ Nee neenn ang, nin horo dewje te ke oy ddew kara baa toke n̂-pa le. E-ddee ooje lo ke dilae te le. ⁷ Ta, awje njange aw e-paje are

Ŧ **27:64** 27.64 Ngem ke dongor ke Jeju ere ye ke n̂-pa na ne a n̂-to Mesi le. Ooje Mat. 26.63. Ye ke goe te a to ye ke nje-njaje goe te a paje na ne a nin horo dewje te ke oy. * **28:1** 28.1 Ndo-kuwa-ro le Jiipije to Saba, ke to Samedi. A ndo-kuwa-ro to damasi.

nje-njaje goe te, e-paje na: «Nin horo dewje te ke oy, ngaa naw ta nginase Galile. A kooje nunn. Tar ke m-ndiki ta pa karese ann.» »

⁸ Deneje le otuje buwa-yo te le ke ngoru. Bbeel ddade ddem, rɔde neelde nya ddem ngaa daw paje tar le dareje nje-njaje-go Jeju te. ⁹ A ta koo a, Jeju tee nɔde te aw tila kemde ngaa pa arede na: «Lapiya lese!» Deneje le ddeeje ngosi saa ngaa, dɔsuje mekeji gɔlde nɔe te ngaa duwaje gɔle n̄-waleje ne. ¹⁰ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: «E-bbelje ang, aw paje areje ngakom are dawje Galile. Lo te ke nunn a da koom†.»

Tar ke nje ke ngemje ta buwa-yo le paje

¹¹ Toke deneje le naynje ddew-boo bbay a, mare dewje ke ngemje ta buwa-yo le telje awje me tɔku-bbe te ngaa oruje gel neje tɔyn ke tee le areje tɔku nje-poloje Lubba. ¹² Tɔku nje-poloje Lubba le mɔnje naa ke tɔkuje le Jiipije ngaa dooje ta naa. Goe te a, dare nje ke ngemje ta buwa-yo le tɔku nare, ¹³ ngaa n̄-paje darede na: «Ta e-paje na: «Kare ke n̄-nayn jaw n̄-tibbi bbay a, nje-njaje-go Jeju te le ddeeje til te ddee bbokoje niinne.» ¹⁴ Bbo Pilate oo tare a, ja gere gusu ke ta pa ne kare n̄-ndiki te. A sese a kingaje tar ang.» ¹⁵ Nje-ngemje ta buwa-yo le taaje nare le ngaa, ddaje ddew kara baa ke ndu ke darede le. Tar neenn le nja horo Jiipije te ndereng bbokone.

Jeju ula nje-njaje goe te

¹⁶ Nje-njaje-go Jeju te ke naynje dɔku gire kara le awje Galile dɔ ddingiri te ke n̄-tɔjude le. ¹⁷ Toke

† 28:10 28.10 Ooje Matiye 12.49

dooje a, dɔsuje mekeji-gɔlde nangê. A mareje, aw maynje bbay. ¹⁸ Jeju ddee ngɔsi ke de ngaa pa arede na: «Lubba arem singa tɔyn dara ddem, nangê ddem. ¹⁹ Yeenn a, awje rɔ gel-dewje te tɔyn ke dɔ nange te. E-ddajede to nje-njaje-gom te, ngaa e-ddajede batem ke ri Bɔ, ri Ngonn, ke ri Ndil-me-nda. ²⁰ E-tɔjujede are n̂-ddaje ne ddew nduje te tɔyn ke munn marese. Ooje, ma kee ke se ke ndɔ tɔyn ndereng ddotu ndɔ te.

Tar le Lubba ke tar Kabba
Kaba: Tar le Lubba ke tar Kabba Bible

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kabba

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

42d55340-9c90-56ec-bf99-50cbf96e48a7